

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Lokakuu 2011

36a/2011

Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Lokakuu 2011

Valtiovarainministeriön julkaisuja

36a/2011

Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 09 16001 (vaihe)
Internet: www.vm.fi
Taitto: Anitta Türkkan/VM-julkaisutiimi

Juvenes Print
Tampereen Yliopistopaino Oy, 2011

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtiovarainministeriö, lokakuu 2011	
Tekijät	Valtiovarainministeriön kansantalousosasto	
Julkaisun nimi	Taloudellinen katsaus, lokakuu 2011	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Julkaisun kieliversiot: ruotsi: Ekonomisk översikt, oktober 2011 (36b/2011) englanti: Economic Survey, October 2011 (36c/2011)	
Asiasanat	Julkinen talous, taloudellinen kehitys, talousarvioehdotus	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 36a/2011	
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut . Samassa osoitteessa on ohjeet julkaisun painetun version tilaamiseen.	
Painopaikka ja -aika	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy 2011	
ISBN 978-952-251-251-2 (nid.) ISSN 1459-3394 (nid.) ISBN 978-952-251-252-9 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 108	Kieli Suomi
Tiivistelmä <p>Maailmantalouden nopein kasvuvaihe on ohitettu. Kesän aikana lisääntynyt epävarmuus on heikentänyt tulevaisuudennäkymiä niin kansainvälisessä taloudessa kuin kotimaassakin. Tänä vuonna Suomen talouden arvioidaan vielä kasvavan kohtuullisesti kotimaisen kysynnän tukemana. Myös vienti tukee talouskasvua, joskin aiempaa vähemmän. Ensi vuonna talouskasvu hidastuu. Synnä kasvun hidastumiseen on toisaalta vientikysynnän heikkous ja toisaalta lisääntyneen epävarmuuden johdosta alentunut investointihalukkuus. Alhaisen taloudellisen aktiviteetin seurauksena työttömyyden odotetaan laskevan hitaasti. Kuluttajahintojen nousu pysyy yli kolmessa prosentissa tänä ja ensi vuonna.</p> <p>Talouden kasvu, välillisen verotuksen kiristäminen sekä elvytustoimenpiteiden päätyminen kohentavat julkisen talouden rahoitusasemaa tänä vuonna. Julkinen talous pysyy kuitenkin alijäämäisenä valtiontalouden suuren alijäämän vuoksi.</p> <p>Hallituksen päättämät sopeutustoimet kohentavat valtion rahoitusasemaa ensi vuodesta alkaen. Ne eivät kuitenkaan riitä tasapainottamaan valtiontaloutta, koska väestön ikääntyminen hidastaa julkisen talouden rahoitusohjan kasvua yhä enemmän lähivuosina. Vuonna 2015 valtion rahoitusali-jäämä on edelleen 2,8 % BKT:sta. Kuntien valtionosuuksiin kohdistuvat säästötoimenpiteet kiristävät kuntien taloutta. Vaikka kunnat nostavat kunnallisveroäyriä ja pyrkivät hillitsemään kulutusmenojen kasvua, kuntien rahoitusasema heikkenee. Työeläkerahastojen ylijäämä pienenee vähitellen, kun elä-kemenot kasvavat. Niiden ylijäämä säilyy kuitenkin lähellä 3 prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon keskipitkällä aikavälillä.</p> <p>Koska valtion ja kuntien rahoitusasema pysyy alijäämäisenä, julkisyhteisöjen velkaantuminen jat-kuu ennustejaksolla. Velan määrä kasvaa niin, että v. 2015 julkisyhteisöillä on velkaa 53,5 % BKT:hen suhteutettuna.</p>		

Presentationsblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, oktober 2011	
Författare	Finansministeriets ekonomiska avdelning	
Publikationens titel	Taloudellinen katsaus, lokakuu 2011	
Publikationens andra versioner	Publikationens språkversioner: svenska: Ekonomisk översikt, oktober 2011 (36b/2011) engelska: Economic Survey, October 2011 (36c/2011)	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 36a/2011	
Beställningar/distribution	Publikationen finns i PDF-format på www.vm.fi/julkaisut . Anvisningar för beställning av en tryckt version finns på samma adress.	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy	
ISBN 978-952-251-251-2 (hft.) ISSN 1459-3394 (hft.) ISBN 978-952-251-252-9 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 108	Språk Finska

Sammandrag

Den snabbaste tillväxtfasen i världsekonomin är förbi. Den växande osäkerheten under sommaren har försämrat framtidsutsikterna såväl inom den internationella ekonomin som i hemlandet. I år väntas den finländska ekonomin fortfarande växa tämligen bra tack vare den inhemska efterfrågan. Även exporten stödjer den ekonomiska tillväxten, dock i lägre grad än förr. Den ekonomiska tillväxten avtar nästa år. Orsaken till detta är å ena sidan svag exportefterfrågan och å andra sidan minskad investeringsbenägenhet till följd av den växande osäkerheten. Till följd av den ringa ekonomiska aktiviteten förväntas arbetslösheten sjunka långsamt. Konsumentpriserna stiger med över 3 % i år och nästa år.

Den ekonomiska tillväxten, skärpningen av den indirekta beskattning samt utfasningen av stimulansåtgärderna förbättrar den offentliga ekonomins finansiella situation i år. Den offentliga ekonomin fortsätter dock att uppvisa ett underskott på grund av det stora underskottet i statsfinanserna.

De anpassningsåtgärder som regeringen beslutat om förbättrar statens finansiella situation från och med nästa år. De räcker ändå inte till för att skapa balans i statsfinanserna, eftersom den åldrande befolkningen gör att den offentliga ekonomins finansiella bas växer allt långsammare under de närmaste åren. År 2015 är statens finansiella underskott fortfarande 2,8 % av BNP. De sparåtgärder som riktar mot kommunernas statsandelar stramar åt kommunernas ekonomi. Även om kommunerna höjer kommunalskatten och försöker hejda ökningen av konsumtionsutgifterna, försämras kommunernas finansiella situation. Arbetspensionsfondernas överskott minskar så småningom när pensionsutgifterna växer. På medellång sikt hålls deras överskott dock i närheten av 3 % i relation till totalproduktionen.

Eftersom statens och kommunernas finansiella situation fortsätter att gå med underskott, fortsätter den offentliga sektorns skuldsättning under prognosperioden. Skuldbeloppet växer så att 2015 är den offentliga skulden 53,5 % i relation till BNP.

Esipuhe

Tämä syksyn 2011 Taloudellinen katsaus on eripainos hallituksen vuoden 2012 talousarvioesityksen liitteestä. Katsauksessa esitetään vuosien 2011-2013 taloudellisia näkymiä koskevat ennusteet. Taloudellista katsausta käytetään myös hallituksen kehyspäätöksen taustamateriaalina, joten lyhyen ajan talousennusteen ohella mukana on vuoteen 2015 ulottuva keskipitkän ajan kehitys-arvio.

Katsauksen tarkastelujen pohjana ovat Tilastokeskuksen heinäkuussa 2011 julkaisemat, vuotta 2010 koskevat kansantalouden tilinpidon tarkistettut ennakkotiedot sekä muut julkiset tilastot, jotka on saatu käyttöön 5.9.2011 mennessä.

Vuodesta 1948 lähtien ilmestynyt Taloudellinen katsaus julkaistaan myös ruotsin- ja englanninkielisenä.

Helsingissä lokakuussa 2011

Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Tuomas Sukselainen

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde: Tilastokeskus ellei muuta mainittu.

TAULUKOISSA KÄYTETYT SYMBOLIT JA LYHENTEET

-	Ei mitään ilmoitettavana
0	Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
..	Tietoa ei ole saatu
.	Loogisesti mahdoton esitettäväksi
*	Ennakkotieto
**	Ennuste
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
VM	Valtiovarainministeriö

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen.

Sisältö

Yhteenveto	11
1 Talousnäkymät	25
1.1 Kansainvälinen talous.....	25
1.2 Ulkomaankauppa.....	30
1.2.1 Vienti.....	30
1.2.2 Tuonti.....	31
1.2.3 Vaihtotase.....	32
1.3 Kotimainen kysyntä.....	33
1.3.1 Yksityinen kulutus.....	33
1.3.2 Julkinen kulutus.....	36
1.3.3 Investoinnit.....	37
1.4 Kotimainen tuotanto.....	41
1.4.1 Kokonaistuotanto.....	41
1.4.2 Jalostus.....	43
1.4.3 Palvelut.....	46
1.5 Työvoima.....	48
1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat.....	51
2 Talouspolitiikka ja julkinen talous	57
2.1 Julkisyhteisöt yhteensä.....	57
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista.....	61
2.1.2 Julkisyhteisöjen velka.....	62
2.2 Valtionhallinto.....	64
2.2.1 Budjetti ja vaalikauden menokehys.....	64
2.2.2 Budjettitalouden tulot.....	67
2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito.....	74
2.2.4 Valtiontalous keskipitkällä aikavälillä.....	76
2.3 Paikallishallinto.....	79
2.4 Sosiaaliturvarahastot.....	83
2.4.1 Työeläkerahastot.....	83
2.4.2 Muut sosiaaliturvarahastot.....	85
2.5 Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä.....	87
Taloudellisia tapahtumia maaliskuu 2011 – syyskuu 2011	89
Liitetaulukot	95

Yhteenveto

Suhdannekehitys

Viime vuonna Suomen talous kasvoi 3,6 % ja kasvu oli laajapohjaista. Kuluva vuoden alkupuolella kansantalouden kasvu on jatkunut ja näkymät loppupuolelle olivat vielä alkukesästä hyvät. Viimeisten kuukausien aikana taloudellinen ilmapiiri on kuitenkin heikentynyt ja epävarmuus talouden tulevasta kehityksestä on vallannut alaa niin Suomessa kuin muissakin kehittyneissä talouksissa. Lisääntyneen epävarmuuden taustalla on rahoitusmarkkinoiden näkemys siitä, että eräissä euroalueen maissa kyky hoitaa nykyiset ja tulevat velvoitteet on oleellisesti heikentynyt. Myös Yhdysvaltojen kohdalla sopu velkakaton nostosta jäi viime hetkeen ja yleisesti arvioidaan saman ongelman olevan edessä muutaman vuoden päästä. Lisäksi näkymien heikkenemiseen ovat vaikuttaneet odotettua heikommat tiedot kansainvälisen talouden kehityksestä.

Rahoitusmarkkinoiden vallitseva epävarmuus heijastuu reaalityaloudelliseen aktiviteettiin viiveellä. Talouden kasvu vaimenee tämän vuoden loppupuolella ja vaikutukset yltävät myös vuoden 2012 puolelle. Tätä kehitystä tukevat useat ennakoivat indikaattorit ja kyselytutkimukset. Taloudelliselle kasvulle oman rajoitteensa asettaa myös se, että useassa teollisuusmaassa julkisen talouden, kotitalouksien ja rahoituslaitosten on samanaikaisesti vahvistettava rahoitusasemaansa. Tämä tarkoittaa kysynnän pysymistä vaikeana johtaan hitaaseen kasvuun seuraavien parin vuoden aikana.

Suomen kansantalous lähti kuluvaan vuoteen melko positiivisesta tilanteesta. Kasvuperimä viime vuodelta oli kohtuullinen ja tuotantonäkymät olivat hyvät. Alkuvuoden aikana kansantalous on kasvanut hyvää vauhtia. Ennakoiivat indikaattorit Suomen kohdalla eivät tue käsitystä uudesta taantumasta lähiaikoina. Tuoreimpien suhdannetiedustelujen mukaan Yhdysvaltojen kohdalla odotukset ovat keskimääräistä heikommat, mutta Aasiassa notkahduksesta huolimatta odotukset ovat vielä keskimääräistä paremmat.

Kuluva vuoden kasvuksi ennustetaan 3,5 % ja kaikki kysyntäerät vaikuttavat positiivisesti kasvuun. Kasvun painopiste on yhä enenevässä määrin siirtymässä kotimaisen kysynnän suuntaan. Kansainvälisen talouden kasvun hidastuminen ja edelleen heikkenevä vaihtosuhte vaikuttavat jo tänä vuonna Suomen vientiin, ja tavaroiden ja palveluiden viennin ennustetaan kasvavan 4,3 %, kun

vielä v. 2010 kasvua kertyi 8,6 %. Tänä vuonna investoinnit kasvavat erityisesti kone- ja laiteinvestointien sekä asuntoinvestointien johdolla. Työttömyysasteen aleneminen on ollut ennakoitua hitaampaa ja kuluvan vuoden keskimääräinen työttömyysaste jää 7,9 prosenttiin. Kuluttajahintojen nousuvauhti jatkuu euroaluetta nopeampana olleen 3,5 %.

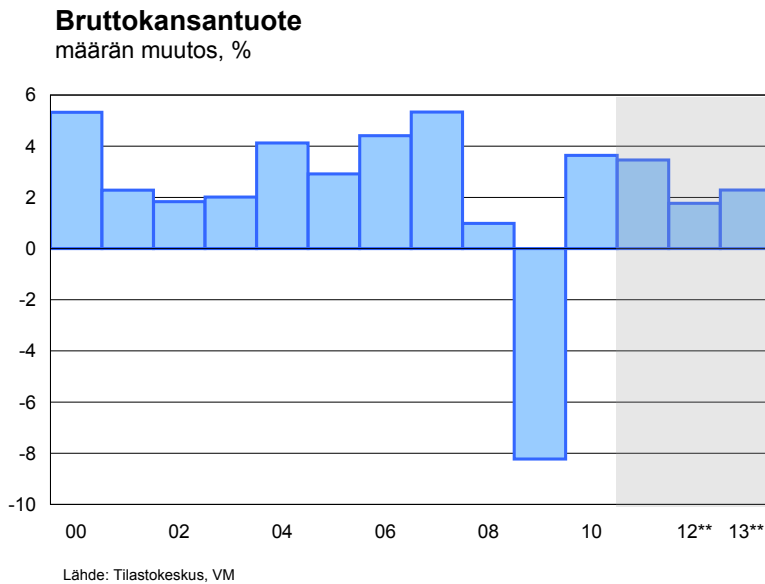
Ensi vuonna kasvu jää 1,8 prosenttiin johtuen osittain kansainvälisen kaupan kasvun hidastumisesta. Myös meille tärkeissä vientimaissa talouskasvu vaimenee. Lisäksi epävarmuuden lisääntyminen näkyy erityisesti investoinneissa ja niiden kasvuvauhti hidastuu kuluvan vuoden 5,6 prosentista noin yhteen prosenttiin v. 2012. Myös yksityisen kulutuksen kasvun ennustetaan hidastuvan ensi vuonna 1,6 prosenttiin. Osittain julkisen vallan päätösperäisten tekijöiden johdosta kuluttajahintojen nousu pysyy edelleen yli kolmessa prosentissa ensi vuonna.

Ennuste perustuu aina joukolle taustaoletuksia joista tärkeimmät ovat seuraavat. Euro-dollarin vaihtosuhte säilyy 1,44:ssä ennusteperiodin loppuun asti. Raakaöljyn hinta on pysynyt viime aikoina korkealla useastakin syystä. Öljyn kysyntä suhteessa tuotantoon on pysynyt korkeana ja tämän odotetaan myös jatkuvan. Poliittinen epävarmuus osassa öljyntuottajamaissa on vähentynyt mutta ei kokonaan poistunut. Öljyn hinnan oletetaan v. 2013 olevan 120 dollaria barreilta. Rahapolitiikka sekä euroalueella että Yhdysvalloissa jatkuu varsin kevyenä tulevat kaksi vuotta. Kolmen kuukauden euriborin ennuste kuluvalla vuodelle on keskimäärin 1,4 % ja nousua tulee vain noin prosenttiyksikkö vuoteen 2013 mennessä. 10 vuoden korkokehitys on myös maltillinen vuosikeskiarvon ollessa ennustejakson viimeisenä vuotena 4 %.

Suomen talouskasvu kohtaa tällä hetkellä riskejä poikkeuksellisen monelta suunnalta ja suurimpaan osaan niistä emme pysty suoranaisesti vaikuttamaan. Esimerkiksi kansainvälisen kaupan pysähtyminen näkyisi Suomessa välittömästi ja vaikutukset olisivat merkittävät johtuen Suomen talouden avoimuudesta. Yritysten on vaikea suojautua rajojen ulkopuolelta tuleviin shokkeihin. Myös talouspoliittiset päätökset, jotka rajoittavat markkinaehtoisen kasvun edellytyksiä meille tärkeissä vientimaissa ovat Suomelle haitaksi. Tilanne on talouspolitiikan kannalta haastava, sillä väärät politiikkavalinnat voivat voimistaa huonoa kehitystä juuri markkinoiden reaktioiden kautta.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää kotimaiseen kustannuskehitykseen tilanteessa, jossa talouden kasvuvauhti on hidastumassa. Kuluvana ja ensi vuonna inflaation ennustetaan pysyvän yli kolmessa prosentissa ja merkittävä osa siitä selittyy ulkomaisesta hintakehityksestä sekä veroperusteisiin tehdyistä ja tehtävistä muutoksista. Ulkomaisen hintakehityksen ennustamiseen liittyy epävarmuutta, mutta päätösperäisten tekijöiden hintoja nostattava vaikutus on väliaikaista. Kustannuskierteen voimistaminen kotimaisin toimenpitein olisi haitallista kilpailukyvyn kannalta. Kotimaisten kustannustekijöiden merkitystä ei tule aliarvioida kansainvälisistä markkinaosuuksista kilpailtaessa. Ulkoinen kilpailukyky on ja tulee olemaan yksi pienen avoimen talouden menestymisen kulmakivistä.

Lamat ja taantumät jättävät aina talouteen omat jälkensä. Toipumisen vaatima aika vaihtelee sektoreittain. Siihen vaikuttaa osaltaan eri sektoreitten laskeusuhdannetta edeltäneen rahoitusaseman vahvuus. Tilanne on siis epäsymmetrinen ja julkinen talous on yksi sektoreista, jonka toipuminen on hidasta. Kolmen vuoden takaisten tapahtumien jäljiltä julkisen talouden tila on nopeasti heikentynyt eikä ennustettu talouskasvu tule tilannetta muuttamaan paremmaksi. Määrätietoinen julkisen talouden aseman parantaminen on yksi toimivimmista keinoista, joilla Suomi pystyy suojautumaan tulevilta kansainvälisen talouden häiriöiltä. Vaikka julkisen talouden vakauttaminen merkitsee kiristävää otetta finanssipolitiikassa, se kuitenkin kohentaa yksityisen sektorin luotamusta ja parantaa edellytyksiä kysynnän kasvuun keskipitkällä aikavälillä.

Maailmantalouden nopein kasvuvaihe ohitettu

Maailmantalouden ripeimmän kasvun kausi on ohi, vaikka maailman ostovoimakorjattu bruttokansantuote kasvaa ennusteperiodilla noin 4 %. Kasvun painopiste on kehittyvissä maissa, jotka kasvavat keskimäärin noin 6 % vuosittain koko ennusteperiodin ajan. Vastaavasti perinteiset teollisuusmaat kasvavat keskimäärin noin 2 %.

Yhdysvaltain talouden kasvu on kuitenkin hidastunut ja jää alle 3 prosenttiin koko ennusteperiodilla. Lyhyellä aikavälillä kasvua hidastaa kotitalouksien nouseva säästämisaste ja alhaisina pysyttelevät investoinnit. Keskipitkällä aikavälillä kasvua hidastavat alhainen työllisyys, julkisen talouden mittavat sopeuttamistarpeet ja ulkoinen epätasapaino. Euroalueen ja EU:n kasvu on hidasta; kasvua syntyy tänä ja ensi vuonna noin 1½ %. Kasvu euroalueella vaihtelee voimakkaasti: Saksa ja Ruotsi yltävät tänä vuonna yli 3 prosentin vauhtiin, kun talous- ja rahoituskriisin kanssa painiskelevien maiden taloudet uhkaavat supistua. EU:ssa kasvua hidastavat julkisten talouksien vakautustoimet erityisesti kuluvana ja ensi vuonna.

Laman jälkeinen nopea kasvupyrähdys näkyy myös kiihtyneenä inflaationa. Euroalueella kuluttajahintojen nousuvauhti on nyt noin 2,5 %, Yhdysvalloissa noin 3,5 % ja Isossa-Britanniassa 4,5 %. Inflaatio-odotukset ovat kuitenkin viime kuukausina alentuneet ja markkinoilla odotetaan euroalueelle keskimäärin alle 1,5 ja Yhdysvalloissa alle 2 prosentin inflaatiota seuraavan viiden vuoden aikana. Sekä lyhyet että pitkät reaalikorot ovat laskeneet pitkään ja esimerkiksi kuluttajahinnoilla deflatoitu 3 kuukauden reaalkorko on ollut negatiivinen euroalueella ja Yhdysvalloissa jo yli vuoden. Myös pitkät reaalikorot ovat kääntyneet negatiivisiksi. Euroalueen lyhyet markkinakorot nousevat EKP:n korkopolitiikkaa seuraten vähitellen. Yhdysvaltain ja Japanin keskuspankit jatkavat matalan koron politiikkaansa pitempään.

Ulkomaankaupan osuus talouskasvusta pienenee

Suomen tavaraviennistä yli puolet menee EU-maihin ja vajaa kolmannes euroalueelle. Euromaiden talousongelmien laajeneminen heikentää Suomen vientimahdollisuuksia. Kuluvana vuonna viennin määrä lisääntyy 4 %. Ensi vuonna kasvu hidastuu, koska Euroopassa talouskasvunäkymät pysyvät vai-suina. Suomen vienti koostuu paljolti investointitavaroista ja välituotteista. Kysyntä alkaa vähitellen virkistyä vasta v. 2013, kun talouskasvu johtaa tuotantokapasiteetin lisäystarpeisiin vientimaissa.

Kotimaisen teollisuustuotannon kasvunäkymät ovat tänä vuonna kohtuullisen valoisat, mikä pitää yllä raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuontitarvetta. Vuoden alun hyvät näkymät lisäsivät yritysten investointihankkeita, mikä kasvattaa koneiden ja laitteiden tuontia. Aktiviteetin vaimentuminen hillitsee ensi vuodesta alkaen yritysten tuotannon kasvua ja sen seurauksena niin

raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden kuin investointitavaroidenkin tuonnin kasvua ensi vuodesta alkaen. Tuonnin kasvu hidastuu vuoden loppua kohden jo siksi, että viime vuoden lopun vertailutaso on niin korkea. Tuonti lisääntyy tänä vuonna 3½ % ja kasvu jatkuu vaimeana seuraavina vuosina. Palvelujen viennin ja tuonnin kasvu on arvioitua ennusteessa niukaksi. Vaihtotase pysyy ennustejaksolla ylijäämäisenä.

Ostovoiman kehitystä hidastaa voimakas hintojen nousu

Tänä vuonna yksityisen kulutuksen määrä saavuttaa finanssikriisiä edeltäneen tasonsa. Riskit odotettua heikommasta kansainvälisen talouden kehityksestä ja huoli julkisten talouksien velkaantumisesta ovat heijastuneet myös kotitalouksien odotuksiin. Toisaalta työllisyyden arvioidaan edelleen kohenevan tänä vuonna, mikä luo edellytykset sille, että viimeaikaisesta luottamuksen heikkenemisestä huolimatta yksityisen kulutuksen kehitys jatkuisi verrattain myönteisenä. Kotitalouksien ostovoiman kehitystä heikentää tänä vuonna verrattain voimakas hintojen nousu. Tähän vaikuttavat raaka-aineiden hintojen kehityksen lisäksi myös kotimaiset tekijät kuten välillisen verotuksen kiristyminen. Kotitalouksien reaalitytulot lisääntyvät vain noin prosenttia, mutta säästämisasteen alentuessa yksityinen kulutus kasvaa kuitenkin 3,4 %. Vuonna 2012 yksityisen kulutuksen kasvu vaimenee 1,6 prosenttiin. Arvonlisäverojen ja muiden välillisten verojen korottaminen ylläpitää hintojen nousun jatkumista verrattain nopeana. Kotitalouksien reaalityulojen kasvu ylittää noin prosenttiin. Kotitalouksien säästämisasteen aleneminen jatkuu mutta aiempaa hitaampana.

Kotitalouksien velat ovat lisääntyneet 2000-luvulla selvästi nopeammin kuin niiden käytettävissä olevat tulot. Kotitalouksien velkaantumisaste onkin nousut ennätyksellisen korkealle tasolle. Vuosina 2003-2008 luottokannan kasvu oli keskimäärin 12 % vuodessa. Edes finanssikriisi ei taittanut velanottohalukkuutta. Talouden elpyessä alhainen korkotaso ja myönteinen työllisyyskehitys ovat edelleen ylläpitäneet velkaantumisasteen nousua. Lähivuosina velkaantumisasteen nousu hidastuu hieman, mutta jatkuu edelleen. Asuntoluottojen osuus velasta on viime vuosina ollut yli 70 %, joten asuntomarkkinoiden kehitys määrittelee pitkälti kotitalouksien luotonoton.

Teollisuuden näkymät heikentyneet

Kokonaistuotannon kasvu on jatkunut kuluvan vuoden alkupuoliskolla ja työllisyys on parantunut hitaasti. Tänä vuonna kokonaistuotannon kasvun odotetaan yltävän 2,9 prosenttiin. Talouden aktiviteetti on levinnyt teollisuudesta myös palvelualoille. Tuoreimpien suhdannebarometrin tietojen, teollisuuden uusien tilausten ja varastotilanteen perusteella teollisuustuotannon kasvu kuitenkin hidastuu vuoden loppupuoliskolla. Parhaimmat kasvuedelly-

tykset ovat kemianteollisuudessa, joka on noussut arvonlisäysoosuudella mitattuna jo lähes metsäteollisuuden tasolle sekä perinteisellä metalliteollisuudella joka on tyypillisesti investointihyödykkeiden valmistaja. Palvelualojen liikevaihto on alkuvuonna noussut lähes kymmenen prosentin tahtia, joskin osasyynä on ollut kustannuspaineista johtuva hintojen nousu. Uusimmissa barometreissa palvelualan yrittäjien luottamus on edelleen korkealla tasolla, vaikka suhdannenäkymien katsotaan jo jonkin verran heikentyneen.

Eräillä palvelualoilla työvoimapula on noussut tuotannon kasvun suurimmaksi esteeksi. Rakennusalan näkymät tälle vuodelle ovat edelleen myönteiset. Asuin- sekä varasto- ja toimistorakentaminen kehittyvät suotuisasti. Suurimmaksi kasvun esteeksi ala arvioi ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden. Teollisuuden näkymät ovat sen sijaan lähikuukausina heikentyneet: teollisuuden tuotanto-odotukset ovat viime aikoina laskeneet, työllistämisaikeet ovat aiempaa varovaisemmat ja kapasiteetin käyttöaste on yhä hieman tavallista alempi.

Ensi vuonna kokonaistuotannon kasvun arvioidaan hidastuvan 1,6 prosenttiin ja v. 2013 jäävän 2,3 prosenttiin. Kokonaistaloudellista aktiviteettia toisaalta rajoittaa kiristävä talouspolitiikka ja toisaalta tukee alhainen reaalikorko. Kansainvälisen velkakriisin myötä levinnyt epävarmuus tulevasta vähentää erityisesti ulkoista kysyntää, mikä näkyy teollisuuden vaimeana aktiviteettina sekä teollisuudelle panoksia tarjoavien yrityspalveluiden kysynnän hidastumisena. Teollisuustuotannon kasvu hidastunee noin ½ prosenttiin. Rakentamisessa kovin kasvuvauhti lyhyellä aikavälillä näyttää olevan takanapäin, joten kasvu hidastuu ensi vuonna noin ½ prosenttiin. Palveluiden tuotannon kasvu hidastuu ensi vuonna noin kahteen prosenttiin. Aiemman huipputasonsa kokonaistuotannon odotetaan saavuttavan vasta vuoden 2013 aikana – jalostuksessa aiemmalle ennustetasolle ei tulla yltämään ennustejakson aikana.

Investointien kasvuvauhti hiipuu ensi vuonna

Kuluvan vuoden investointien kasvu nousee 5,6 prosenttiin ja BKT:n kasvusta vajaa kolmannes tulee yksityisistä investoinneista. Finanssimarkkinoiden rajut vaihtelut syksyllä 2011 eivät ehdi vaikuttaa merkittävässä määrin kuluvan vuoden investointeihin. Sen sijaan v. 2012 investoinnit kasvavat tätä vuotta selvästi hitaammin, sillä jo aloitettuja investointeja saatetaan päätökseen ja uusien kanssa ollaan varovaisia. Vuoden sisäinen kasvu tulee pääosin muista talonrakennusinvestoinneista, joiden rakentamishorisontti ulottuu selvästi asuntorakentamista pidemmälle, sekä maa- ja vesirakentamisen lisäintymisestä. Ennusteperiodin loppupuolelle ennustetaan nopeutuvaa vuoden sisäistä kasvua ja investointien uudelleen käynnistymistä hitaamman vaiheen jälkeen. Kansantalouden investointiaste jää kuitenkin pitkän aikavälin keskiarvonsa alapuolelle.

Työllisyyden kasvu hidasta lähivuosina

Työllisyys kasvaa hitaasti lähivuosina. Yleinen talouden epävarmuus hidastaa talouskasvua ja yritykset rekrytoivat uusia työntekijöitä yhä varovaisemmin. Työllisyyden kasvu on tänä vuonna noin prosentin alkuvuoden suhteellisen hyvän työllisyyskasvun ansiosta ja seuraavina vuosina työllisyyden kasvuvauhti hidastuu puolen prosentin tuntumaan. Työllisiä on v. 2013 noin 54 000 enemmän kuin viime vuonna, noususta noin puolet tulee tämän vuoden aikana. Työllisten määrä v. 2013 jää kuitenkin vielä selvästi alle vuoden 2008 työllisyyden.

Työllisyyden ja talouden kasvun hidastuessa myös työttömien määrä laskee hitaasti lähivuosina. Työttömien määrä kääntyi laskuun jo viime vuonna ja myös alkuvuonna 2011 työttömyys laski vielä tasaisesti, mutta koko vuoden työttömyysaste jää 7,9 prosenttiin työttömyyden alenemisen hidastuessa syksyllä. Vuonna 2012 työttömyysaste laskee 7,6 prosenttiin ja 7,4 prosenttiin v. 2013. Työttömien määrä v. 2013 on vielä selvästi suurempi kuin ennen finanssikriisiä.

Työvoiman ulkopuolella olevien (15-64 v) määrä kääntyy laskuun tänä vuonna. Kahtena edellisenä vuonna työvoiman ulkopuolella olevien määrä kasvoi nopeasti kansainvälisen finanssikriisin takia ja nyt tätä työvoimareserviä aletaan hitaasti purkaa. Vuoteen 2013 mennessä työvoiman ulkopuolella olevien määrän arvioidaan laskevan yhteensä noin 66 000 hengellä. Osittain työvoiman ulkopuolisten määrän aleneminen selittyy ikärakenteen muutoksella. Lisäksi arvioidaan, että uusista työllisistä suuri osa tulee työvoiman ulkopuolelta.

Hallitusohjelman työllisyystavoitteena on, että v. 2015 työllisyysaste on 72 % ja työttömyysaste 5 %. Nämä tavoitteet ovat hyvin haastavia nykyisillä talousnäkyksillä. Työllisyysastetavoite tarkoittaisi, että v. 2015 työllisiä olisi noin 90 000 enemmän ja työttömiä noin 90 000 vähemmän kuin viime vuonna. Jotta asetetut tavoitteet toteutuisivat, tarvitaan lisää erityisesti työvoiman tarjontaa lisääviä toimia.

Inflaatio euroalueen korkeimpia ennusteperiodilla

Palkansaajien yleistä nimellistä ansiotasoa kuvaava ansiotasoindeksi nousi viime vuonna ennakkotietojen mukaan 2,6 %. Sopimuskorotukset nostivat ansioita noin 2 prosenttiyksikköä ja muut tekijät kuin sopimuskorotukset nostivat ansiotasoa noin 0,6 prosenttiyksikköä. Tänä vuonna ansiotason arvioidaan nousevan niin ikään 2,6 %, mutta v. 2012 ansiotason nousu kiihtyy. Reaaliansiotaso laskee tänä vuonna toisaalta nopeaksi kiihtyneen inflaation ja toisaalta tavanomaista hitaamman nimellisen ansiotason nousun takia. Vaikka nimellisen ansiotason nousun ennustetaan kiihtyvän 3,2 prosenttiin ensi vuonna, välillisen verotuksen kiristyminen pitää inflaation korkealla eivätkä reaaliset ansiot nouse vielä silloinkaan.

Vuonna 2012 ansiotason nousun ennakoidaan kiihtyvän 3,2 prosenttiin. Kiihtymistä selittävät edellistä vuotta suurempi palkkaperintö sopimuspalkoissa ja edellistä vuotta hieman isommat sopimuskorotukset. Muiden tekijöiden kuin sopimuskorotusten ennustetaan vaikuttavan ansiotason nousuun saman verran kuin v. 2011. Työkustannukset tuotettua yksikköä kohden koko taloudessa nousevat ennustevuosina noin kahden prosentin vuosivauhtia. Teollisuudessa yksikkötyökustannukset alenevat noin puoli prosenttia vuodessa, sillä teollisuuden tuottavuuden kasvun työntekijää kohden ennustetaan olevan koko talouden tuottavuuden kasvua nopeampaa.

Kuluttajahintojen vuosimuutos eli inflaatio kansallisella indeksillä mitattuna saavutti heti vuoden alussa kolmen prosentin rajan ja on siitä lähtien kiihtynyt edelleen. Kesäkuussa kuluttajahinnat nousivat noin 3½ prosentin vauhtia. Alkuvuoden nopeaa inflaatiota selittää polttonesteiden ja sähkön sekä ruoan, makeisten, jäätelön ja alkoholittomien juomien kallistuminen. Näihin hyödykkeisiin kohdistui vuodenvaihteessa voimaantulleita veronkiristyksiä. Lisäksi inflaatioon vaikutti vuoden 2010 heinäkuussa tehdyt arvonlisäverotuksen muutokset. Yhteensä veroperusteiden muutokset kiihdyttivät inflaatiota keskimäärin noin 0,6 prosenttiyksikköä alkuvuoden aikana. Lisäksi alkuvuonna asumisen kustannusten nousu kiihdytti inflaatiota, mutta toisaalta sitä on hillinnyt kulutuselektronikan ja matkaviestintäpalveluiden halpeneminen edellisvuodesta. Kuluvan vuoden inflaation keskiarvoksi ennustetaan 3,5 %.

Ensi vuoden budjettiesitys sisältää lisätulojen keräämiseksi useiden valmisteverojen kiristyksen tammikuussa 2012. Lisäksi eräitä arvonlisäveroperusteita sekä muita välillisiä veroja esitetään muutettavaksi. Näillä toimenpiteillä on inflaatiota kiihdyttävä vaikutus, jonka suuruus on noin 0,9 prosenttiyksikköä vuosikeskiarvona. Koko vuoden inflaatioksi ennustetaan 3,3 %. Vuonna 2012 veroperustemuutosten ohella inflaatiota kiihdyttäviä tekijöitä on edelleen useita. Öljyn euromääräisen hinnan ennustetaan hieman laskevan, mikä lievittää polttoaineiden hintoihin kohdistuvaa nousupainetta. Energiahyödykkeiden ei siten odoteta kallistuvan ensi tai sitä seuraavana vuonna yhtä nopeaa vauhtia kuin kuluvana vuonna. Elintarvikkeiden hinnannousu tasaantuu, sillä kuluvan vuoden sadosta ennustetaan viimevuotista parempaa ja esimerkiksi tuoreruoan hintaan vaikuttavan energian hinnan oletetaan kehittyvän aikaisempaa maltillisemmin. Vuonna 2013 inflaation odotetaan hidastuvan, kun veronkorotusten vaikutus kuluttajahinnoista poistuu ja mm. kansainvälisiltä raaka-ainemarkkinoilta välittyvät hintapaineet hellittävät.

Keskeiset ennusteluvut

	2010 mrd. euroa	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
		määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	180	1,0	-8,2	3,6	3,5	1,8	2,3
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	70	7,3	-16,1	7,4	3,7	2,9	4,0
Kokonaistarjonta	250	2,8	-10,6	4,6	3,5	2,1	2,8
Tavaroiden ja palvelujen vienti	73	5,9	-21,5	8,6	4,3	3,5	4,7
Kulutus	143	1,7	-1,9	2,1	2,6	1,3	1,7
Yksityinen	98	1,8	-3,1	2,7	3,4	1,6	2,1
Julkinen	44	1,7	0,9	0,6	0,9	0,7	0,8
Investoinnit	34	-0,8	-13,5	2,8	5,6	0,9	2,9
Yksityiset	29	-1,0	-15,9	3,9	5,6	0,9	3,2
Julkiset	5	0,6	4,7	-3,8	6,0	0,7	1,2
Kokonaiskysyntä	250	2,8	-10,6	4,6	3,5	2,1	2,8
Kotimainen kysyntä	176	0,6	-6,4	3,1	4,2	1,5	2,0
		2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
Palvelut, määrän muutos, %		2,8	-4,5	1,4	2,7	2,1	2,3
Koko teollisuus, määrän muutos, %		-3,2	-21,6	10,2	3,4	0,3	2,2
Työn tuottavuus, muutos, %		-0,6	-4,2	4,0	1,9	1,2	1,6
Työlliset, muutos, %		1,6	-2,9	-0,4	1,1	0,5	0,6
Työllisyysaste, %		70,6	68,3	67,8	68,6	69,2	69,9
Työttömyysaste, %		6,4	8,2	8,4	7,9	7,6	7,4
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %		4,1	0,0	1,2	3,5	3,3	2,1
Ansiotasoindeksi, muutos, %		5,6	4,0	2,6	2,6	3,2	3,4
Vaihtotase, mrd. euroa		6,0	3,7	3,4	1,3	2,4	2,4
Vaihtotase, % BKT:sta		3,2	2,1	1,9	0,7	1,2	1,1
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %		4,7	1,2	0,8	1,4	1,9	2,3
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %		4,3	3,7	3,0	3,1	3,4	4,0
Julkisyhteisöjen menot, % BKT:sta		49,3	55,9	55,3	54,2	54,1	54,3
Veroaste, % BKT:sta		42,8	42,5	42,1	42,8	42,9	43,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta		4,2	-2,7	-2,8	-1,1	-0,8	-0,6
Valtion rahoitusjäämä, % BKT:sta		0,5	-4,8	-5,5	-3,8	-3,3	-3,2
Julkisyhteisöjen bruttovelka (EMU), % BKT:sta		33,9	43,3	48,3	48,7	50,3	51,7
Valtionvelka, % BKT:sta		29,3	37,1	41,7	42,6	44,4	46,0

Keskipitkän aikavälin näkymät

Suomen kokonaistuotanto kääntyi viime vuonna kasvuun vuoden 2009 romahduksen jälkeen ja kasvu on jatkunut kohtalaisena tänäkin vuonna. Huippuvuoden 2008 tuotannon taso ollaankin saavuttamassa jo ensi vuonna. Kasvunäkymiä kuitenkin varjostaa Euroopan velkakriisi ja epävarmat kansainvälisen talouden näkymät. Pienenä avoimena taloutena Suomen kansantalous on hyvin altis ulkoisille häiriöille.

Vaikka kansainvälinen talous kehittyisikin tyydyttävästi ja pahoilta ulkoisilta häiriöiltä välttyttäisiin, uhkaa Suomen talouskasvu jäädä lähivuosina aiempaan verrattuna vaatimattomaksi. Keskipitkän ajan laskelmassa arvioidaan, että kasvu jäisi vuosina 2012-2015 keskimäärin 1,9 prosenttiin vuodessa eli hieman hitaammaksi kuin kevään teknisen kehityksen yhteydessä hahmoteltiin. Laskelman taustalla on arvio potentiaalisen tuotannon kasvun hidastumisesta alle puoleentoista prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. Potentiaalisen tuotannon kasvun hidastuminen pohjautuu puolestaan kolmen osatekijän eli pääomakan- nan, kokonaistuottavuuden ja työpanoksen näkymiin.

Potentiaalisen tuotannon kasvu on lähes pelkästään kokonaistuottavuuden varassa, sillä työpanos supistuu ja pääomakan- nan arvioidaan kasvavan vain vähän. Työn tuottavuuden ennustetaan kohoavan vajaa 2 % vuodessa keskipitkällä aikavälillä. Tuottavuuden kasvumahdollisuudet näyttäisivät olevan aiempaa heikompia, kun teollisuuden, ml. nopean tuottavuuden kasvun elektroniikkateollisuus, osuus tuotannosta on pienentynyt ja teollisuuden työpaikkoja on edelleen siirtymässä alhaisempien tuotantokustannusten maihin.

Väestön ikääntyminen alkaa vaikuttaa Suomen talouskehitykseen merkittävästi lähivuosien aikana. Työvoiman tarjonta alkaa vähentyä suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle. Työllisyystilanne paranee keskipitkällä aikavälillä demografiakehityksen vuoksi huolimatta alhaisista kasvuluvuista. Työllisyysaste nousee ja työttömyysaste laskee. Hallituksen tavoittelemiin 72 prosentin työllisyysasteeseen ja viiden prosentin työttömyyteen ei peruslaskelman mukaan kuitenkaan yllätä. Kuluttajahinnat nousevat tänä ja ensi vuonna nopeasti, mutta tämän jälkeen hintojen nousun arvioidaan maltillistuvan.

Suomen vahva julkisen talouden rahoitusasema heikkeni äskeisen talouskriisin seurauksena jyrkästi, mutta on nyt kohenemassa mm. jo toteutettujen veronkorotusten ja uuden hallituksen uusien sopeutustoimien ansiosta. Sopeutustoimet sekä melko hitaaksi arvioitu talouskasvu eivät riitä kuitenkaan kääntämään julkista taloutta ylijäämäiseksi. Pitkän ajan kestävyys turvaamiseksi julkisen talouden tulisi olla noin 4 % ylijäämäinen. Julkisen velan arvioidaan kohoavan lähes 120 mrd. euroon v. 2015, mutta pysyvän kuitenkin EU:n perustamissopimuksessa määritellyn 60 prosentin suhteessa kokonaistuotantoon viiterajan alapuolella.

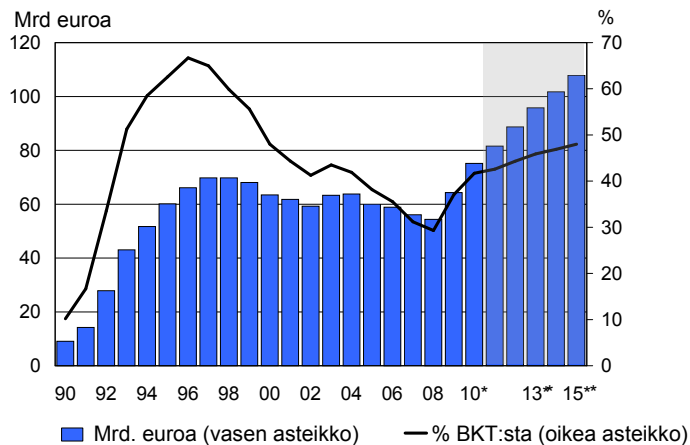
Keskeisiä lukuja keskipitkällä aikavälillä

	2009	2010*	2011**	2012**	2013**	2014**	2015**
BKT markkinahintaan, määrän muutos,%	-8,2	3,6	3,5	1,8	2,3	2,0	1,6
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	0,0	1,2	3,5	3,3	2,1	2,0	2,0
Työttömyysaste, %	8,2	8,4	7,9	7,6	7,4	7,0	6,9
Työllisyysaste, %	68,3	67,8	68,6	69,2	69,9	70,4	70,6
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, % BKT:sta	-2,7	-2,8	-1,1	-0,8	-0,6	-0,2	-0,2
Valtio	-4,8	-5,5	-3,8	-3,3	-3,2	-2,7	-2,8
Kunnat	-0,6	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	-0,3
Sosiaaliturvarahastot	2,7	3,0	2,9	2,9	2,9	2,8	2,8
Julkisyhteisöjen bruttovelka(EMU), % BKT:sta	43,3	48,3	48,7	50,3	51,7	52,6	53,5
Valtionvelka, % BKT:sta	37,1	41,7	42,6	44,4	46,0	47,0	48,1

Taluskriisin seurauksena erityisesti valtiontalouden rahoitusasema heikkeni jyrkästi, parissa vuodessa 6 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen. Hallituksen päättämien sopeutumistoimien ansiosta valtion alijäämä pienenee runsaan prosenttiyksikön suhteessa BKT:hen vuoteen 2015 mennessä. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä kääntämään valtion velkaantuneisuutta alenevalle uralle vaan valtionvelka suhteessa kokonaistuotantoon nousee edelleen jonkin verran.

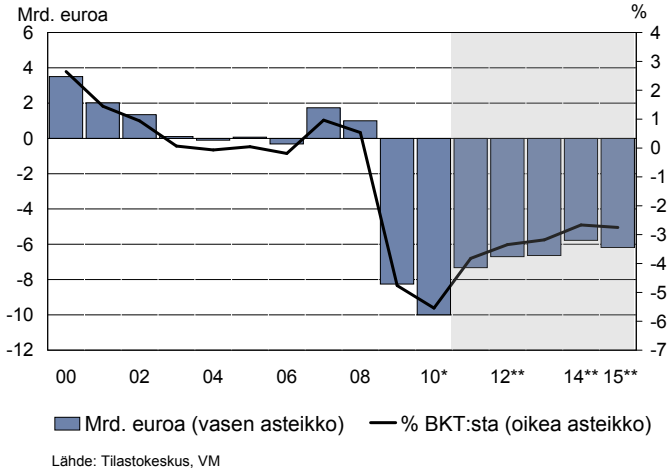
Kuntatalouden arvioidaan pysyvän hieman alijäämäisenä lähivuosina. Työeläkelaitokset ovat selvästi ylijäämäisiä, mutta ylijäämän ennustetaan pienentyvän hitaasti eläkemenojen kasvaessa nopeasti alkaneella vuosikymmenellä. Muiden sosiaaliturvarahastojen eli Kansaneläkelaitoksen ja Työttömyysvakuutusrahaston talous pysyy lähellä tasapainoa.

Valtionvelka

Lähde: Valtiokonttori, VM

Valtion rahoitusjäämä

Finanssipolitiikan linja

Suomen kansainvälistä taloudellista ympäristöä leimaa epävarmuus. Sinänsä myönteiset askeleet taustalla olevien ongelmien ratkaisemiseksi niin kansainvälisellä tasolla kuin yksittäisissä maissakaan eivät ole toistaiseksi rauhoittaneet tilannetta.

Suomen talouden perustekijät ovat hyvät verrattuna useimpiin muihin maihin. Suomen taloudella on kuitenkin tunnetut haasteensa. Näissä oloissa korostuu, että omassa käsissämme olevat päätökset ovat oikeita.

Suomen kannalta on tärkeää kohentaa Suomen talouden kilpailukykyä ja pitää yllä luottamusta Suomen julkisen talouden kykyyn hoitaa velvoitteensa kaikissa tilanteissa. Konkreettinen tavoite on säilyttää Suomen valtion luottoluokitus nykyisellä parhaimmalla mahdollisella tasolla. Tämä puoltaa määrätietoista ja tiukkaa finanssipolitiikkaa yhdistettynä maltilliseen kotimaiseen kustannuskehitykseen.

Hallituksen tavoitteena on valtiontalouden velan ja kokonaistuotannon suhteen kääntäminen selkeään laskuun vaalikauden loppuun mennessä. Lisäksi hallitus on sitoutunut päättämään vaalikauden loppuun mennessä toimista, joita tarvitaan koko julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi.

Tavoitteisiin pääsemiseksi hallitus tavoittelee valtiontalouden tasapainoa sekä talouden ennustettua nopeampaa kasvua.

Hallitus täsmentää ohjelmassaan joukon toimenpiteitä, jotka kohentavat valtiontalouden rahoitusasemaa noin 2,5 mrd. euroa vuoteen 2015 mennessä. Lisätulonlähteitä täsmennetään 1,26 mrd. euroa ja menosäästöjä 2,15 mrd. euroa. Menosäästöistä noin 700 milj. euroa kohdennetaan uudelleen mm. perusturvan parantamiseen ja talouden kasvua ja työllisyyttä edistäviin toimiin ja 200 milj. varataan lisätalousarviotarpeisiin.

Ohjelmassa täsmennetyt toimet eivät yksinään riitä tasapainottamaan valtiontaloutta eikä kääntämään valtiontalouden velkasuhdetta laskuun. Toimet kohentavat valtiontalouden rahoitusasemaa 1,1 % vuoden 2015 BKT:n arvoon suhteutettuna. Valtiovarainministeriön suhdanne-ennusteen ja sen jatkoksi muodostetun keskipitkän aikavälin arvion mukaan valtiontalouden alijäämä olisi edelleen 2,8 % BKT:sta v. 2015.

Hallitus on sitoutunut toteuttamaan lisätoimenpiteitä, jos valtionvelan bkt-osuus ei näytä kääntyvän laskuun ja valtiontalouden alijäämä näyttää asettuvan yli 1 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Jos tavoitteisiin pääsemistä arvioidaan ennusteiden perusteella, lisätoimenpiteiden täsmentämiseen ja toteuttamiseen on syytä varautua. Lisätoimenpiteiden ajoitus on tärkeää. Toisaalta lisätoimenpiteet sopivat huonosti uhkaavaan taantuvaan suhdannetilanteeseen. Toisaalta talouden kasvu hidastuu keskipitkällä aikavälillä, kun talouden kasvupotentiaali hiipuu. Nykyistä suotuisampaa hetkeä lisätoimenpiteiden toteuttamiseen ei ehkä tule.

Julkisen talouden kestävyysvajetta ei kyetä täyttämään pelkästään finanssipoliittisin toimin. Rakenteelliset toimet, jotka edesauttavat korkeampaa työllisyysastetta, pidempiä työuria, julkisten palveluiden parempaa tuottavuutta, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta sekä korkeampaa kasvupotentiaalia, ovat oleellisia valtiontalouden tasapainottamiseksi, ennustettua nopeamman kasvun luomiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi.

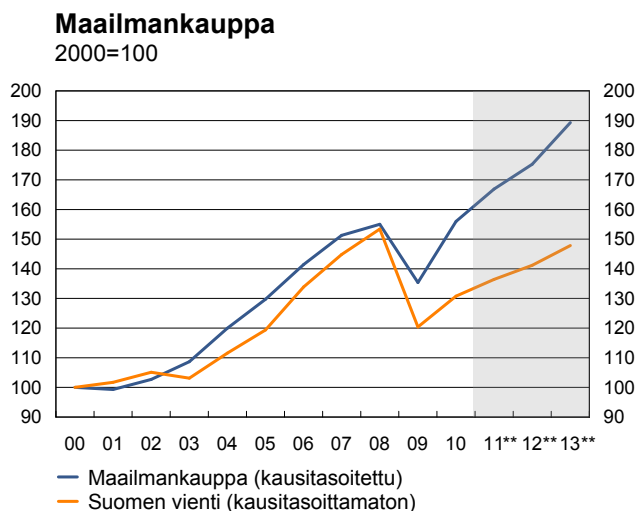
Hallitus tavoittelee työllisyysasteen nostamista 72 prosenttiin ja työttömyysasteen painamista 5 prosenttiin vaalikauden loppuun mennessä. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että työvoiman ulkopuolella olevien kansalaisten määrä alenee merkittävästi ja että suurin osa työvoimaan siirtyvistä kansalaisista työllistyy. Erityisesti työttömyysastetavoite on haastava.

1 Talousnäkymät

1.1 Kansainvälinen talous

Maailmantalouden ripeimmän kasvun kausi on ohi, vaikka maailman ostovoimakorjattu bruttokansantuote kasvaa ennusteperiodilla noin 4 prosentin vauhtia. Kasvun painopiste on kehittyvissä maissa, jotka kasvavat keskimäärin noin 6 prosentin vauhdilla koko ennusteperiodin ajan. Vastaavasti perinteiset teollisuusmaat kasvavat keskimäärin noin 2 prosentin vauhdilla. Kasvun hiipumisen taustalla ovat hallitusten ja keskuspankkien tuki- ja elvytystoimien päättymisen, julkisten talouksien vakauttaminen sekä yksityisen kysynnän hauraus useissa teollisuusmaissa.

Useassa teollisuusmaassa julkisen talouden, kotitalouksien ja rahoituslaitosten on yhtä aikaa vahvistettava rahoitusasemaansa, jolloin kysyntä heikkenee ja kasvu hidastuu tänä ja ensi vuonna. Lisäksi tänä vuonna kasvua hidastavat Japanin luonnonkatastrofi ja useiden raaka-aineiden voimakas hinnannousu, jotka vaikutukset kuitenkin vaimenevat kohti ennusteperiodin loppua. Myöhemmin kasvua ja erityisesti investointitavaroiden kysyntää tulee piristämään Japanin mittava jälleenrakennus.

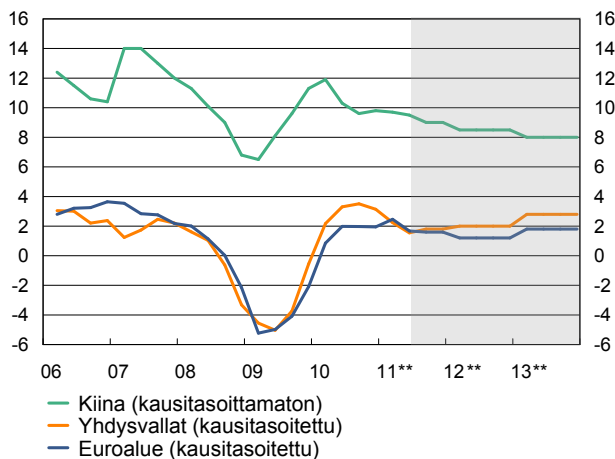

Lähde: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Tilastokeskus, VM

Yhdysvaltain talous toipui lamasta varsin nopeasti, muun muassa vahvojen elvytystoimien vuoksi sekä koska maan suoran rahoituksen laajuus vaimensi pankkikriisin vaikutuksia reaalityalouden aktiviteettiin. Talouden kasvu on kuitenkin hidastunut ja jää alle 3 prosentin koko ennusteperiodilla. Kasvua hidastavat kotitalouksien nouseva säästämisaste, alhaisina pysyttelevät investoinnit, alhainen työllisyys, julkisen talouden mittavat sopeuttamistarpeet sekä ulkoinen epätasapaino. Euroalueen ja EU:n kasvu matelee hitaasti; kasvua syntyy tänä ja ensi vuonna vajaa kaksi prosenttia. Kasvu euroalueella vaihtelee voimakkaasti: Saksa ja Ruotsi yltyvät tänä vuonna yli 3 prosentin vauhtiin, kun talous- ja rahoituskriisin kanssa painiskelevien maiden taloudet supistuvat. EU:ssa kasvua hidastavat julkisten talouksien vakautustoimet erityisesti kuluvana ja ensi vuonna.

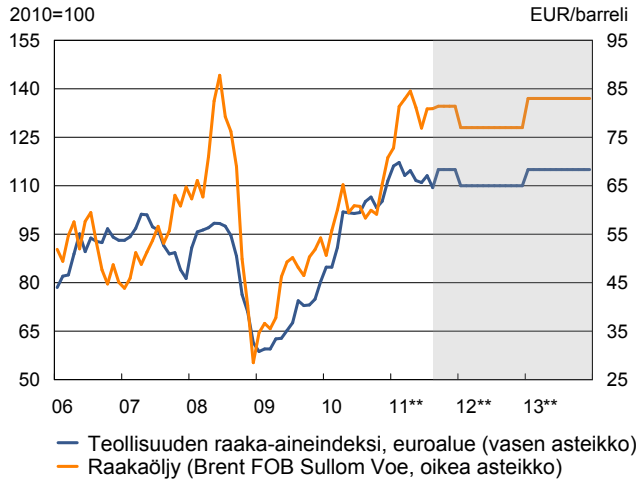
Laman jälkeinen nopea kasvupyrähdys näkyy myös kiihtyneenä inflaationa. Euroalueella kuluttajahintojen nousuvauhti on nyt noin 2,5 prosenttia, USA:ssa noin 3,5 prosenttia ja Iso Britanniassa 4,5 prosenttia. Inflaatio-odotukset ovat kuitenkin viime kuukausina alentuneet ja markkinoilla odotetaan euroalueelle keskimäärin noin 1 prosentin ja USA:ssa alle 2 prosentin inflaatiota seuraavan viiden vuoden aikana. Tuottaja- ja erityisesti tuontihintojen nousu on ollut selvästi tätäkin voimakkaampaa. Osa raaka-aineiden hinnannoususta johtuu pysyvämmästä tarjonnan niukkuudesta ja kysynnän laajuudesta, jolloin myös hintojen korkea taso on pysyvää. Inflaatio-odotusten alentuminen on antanut keskuspankeille tilaa jatkaa epätavallista rahapolitiikkaa. Pidemmällä aikavälillä inflaatoriskiä teollisuusmaissa korottaa keskuspankkien taseiden laatu.

Bruttokansantuote määrän muutos, prosenttia

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, VM

Raaka-aineiden hinnat EUR

Lähde: Hamburgisches WeltWirtschafts Institut, Reuters, VM

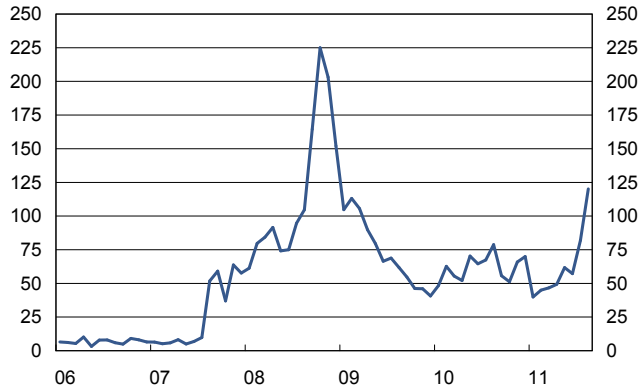
Sekä lyhyet että pitkät reaalkorot ovat laskeneet pitkään ja esimerkiksi kuluttajahinnoilla deflatoitu 3 kk reaalkorko on ollut negatiivinen euroalueella ja Yhdysvalloissa jo yli vuoden. Myös pitkät reaalkorot ovat kääntyneet negatiivisiksi. Euroalueen lyhyet markkinakorot nousevat EKP:n korkopolitiikkaa seuraten vähitellen tänä ja ensi vuonna. Yhdysvaltain ja Japanin keskuspankit jatkavat matalan koron politiikkaansa pitempään. Keskipitkällä aikavälillä koroissa on selviä nousupaineita muun muassa kehittyvien talouksien voimakkaan investointikysynnän ja teollisuusmaiden vähäisen säästämisen vuoksi.

Ennusteeseen sisältyy riskejä molempiin suuntiin. Maailmantalouden negatiiviset riskit liittyvät talouskasvun haurauteen teollisuusmaissa, julkisen sektorin velkaantumiseen ja rahoituksen epätasapainoon sekä työttömyyden pitkittymiseen. Julkisten talouksien laajat ja yhtäaikaiset vakautustoimet saattavat lyhyellä aikavälillä supistaa kysyntää ja pahentaa työttömyyttä ennustetta enemmän, mutta toisaalta saattavat keskipitkällä aikavälillä kohentaa kuluttajien ja yritysten luottamusta ja luoda ennustetta parempia edellytyksiä yksityisen kysynnän kasvulle. Vaarana on, että useissa maissa tuonti- ja tuottajahintojen nousu luo paineita myös kuluttajahintoihin ja palkkoihin, jolloin yksityisen kysynnän kasvu saattaa hidastua.

Osake- ja valuuttamarkkinoilla volatilitteetti ja muun muassa Yhdysvaltain yrityslainamarkkinoilla riskilisät olivat palautuneet kriisiä edeltävälle tasolle, mutta ovat kesällä kohonneet uudelleen. Vielä ei ole selvää millaiselle tasolle muun muassa pankkijärjestelmän riskilisät asettuvat lähivuosina ja miten euroalueella pankki- ja vakausergelmiä hoitaminen heijastuu reaali- talouden akti-

Pankkijärjestelmän riskipremio

12 kk LIBOR - 12 kk koronvaihtosopimuksen tuotto, peruspistettä

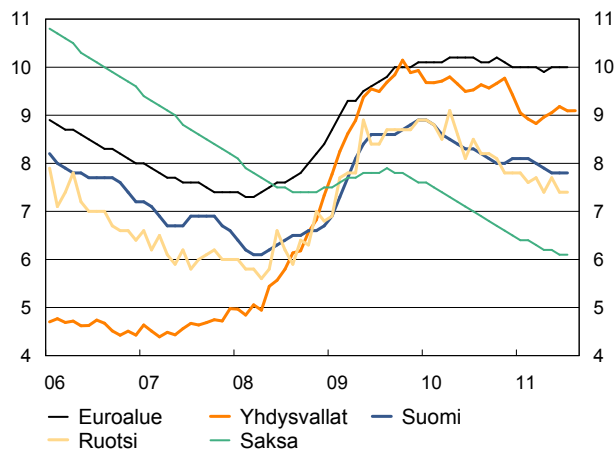
Lähde: Reuters

viteettiin. Alhaisiksi asettuvat riskilisät saattavat kiihdyttää kansainvälistä kauppaa ja investointeja ja hyödyttää vientiämme ja vastaavasti korkeat riskilisät supistaa kaupan ja investointien rahoitusta.

Vuoden 2008 lamaa syvensi luottamuspula. Pankki- ja finanssikriisissä aiemat optimistiset käsitykset riskeistä vaihtuivat pelkoon vastapuolten maksukyvyttömyydestä ja rahoituksen saatavuus heikkeni nopeasti. Nyt pankkijärjestelmää uhkaa uusi luottamuspula erityisesti Iso Britanniassa ja euroalueella. Tämä saattaa viitata uusiin vaikeuksiin rahoituksessa, sekä johtaa kaupan ja investointien hidastumiseen.

Työttömyysaste

kausitasoitettu, prosenttia

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset

Erityisesti Euroopassa riskinä ovat valtioiden korkea velkaantuminen ja pankkisektorin taseiden laatu, jotka saattavat vahvistaa toisiaan. Pankit mukaan luettuna EKP saattavat yhtäältä joutua kirjaamaan alas hallussaan olevien papeiden arvoja, jolloin valtiot saattavat joutua tukemaan pankkisektoria odotettua enemmän tilanteessa, jossa julkisen sektorin rahoitus on jo haasteellista. Euroalueen reunamaiden kriisi saattaa talttua hitaammin ja vaikuttaa koko euroalueen aktiviteettiin enemmän kuin ennusteen taustaoletuksiin sisältyy.

Bruttokansantuote

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
	määrän muutos, prosenttia					
Maailma (PPP)	2,8	-0,6	4,8	4,0	3,8	4,5
Euroalue	0,4	-4,2	1,8	1,6	1,2	1,8
EU	0,5	-4,3	1,8	1,6	1,2	1,8
Saksa	1,0	-4,7	3,6	3,5	2,0	2,5
Ranska	-0,1	-2,7	1,5	1,6	1,2	2,0
Ruotsi	-0,6	-5,3	5,7	4,0	2,0	2,5
Iso-Britannia	-0,1	-4,9	1,4	1,2	1,2	1,8
Yhdysvallat	-0,3	-3,5	3,0	1,8	2,0	2,8
Japani	-1,2	-6,3	4,0	-0,5	3,0	1,5
Kiina	9,6	9,1	10,4	9,0	8,5	8,0
Venäjä	5,2	-7,8	4,0	5,0	4,5	4,0

Lähde: Eurostat, kansalliset tilastoviranomaiset, IMF, VM

Taustaoletukset

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
Maailmankaupan kasvu, %	2,0	-12,9	14,4	7,0	5,0	8,0
EUR/USD	1,47	1,39	1,33	1,44	1,44	1,44
Teollisuuden raaka-ainehinnat, € (2010=100)	89,1	67,6	99,9	115	110	115
Raakaöljy (Brent), €/barreli	66,2	44,3	60,0	81,4	77	83
3 kk euribor, %	4,7	1,2	0,8	1,4	1,9	2,3
Valtion obligaatiot (10 v), %	4,3	3,7	3,0	3,1	3,4	4,0
Viennin markkinaosuus (1991=100)	130,3	111,8	108,3	110	105	105
Tuontihinnat, %	1,9	-8,3	6,4	7,8	-1,1	3,3

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, CPB, HWWI, Reuters, VM

1.2 Ulkomaankauppa

1.2.1 Vienti

Viime vuoden keväällä Suomen vienti alkoi nousta ripeästi edellisen vuoden taantumasta. Vienti lisääntyi heinäkuussa tarkistettujen tilastojen mukaan vuoden aikana $8\frac{1}{2}$ %, mikä oli reippaasti enemmän kuin vielä kesäkuussa viime vuodelle tilastoitu 5 prosentin kasvu. Syy nousuun oli ennen muuta siinä, että palvelujen vientikehitys korjaantui 7 prosentin miinuksesta $3\frac{1}{2}$ prosentin kasvuun. Palvelujen ulkomaankauppaan sisältyy runsaasti suurten globaalien yritysten sisäisiä kansainvälisiä palveluja, joista lopulliset tiedot saapuvat Tilastokeskukselle vasta kun nämä suuryritykset ovat tehneet tilinpäätöksensä. Tavaravienti lisääntyi heinäkuun tilastojen mukaan 11 %. Viime vuoden tuntuva kasvu ei kuitenkaan riittänyt kääntämään nousuun Suomen kapenevaa vientiosuutta maailmanmarkkinoilla. Kokonaisuudessaan viennin määrä jäi 15 % vuoden 2008 tasoa pienemmäksi.

Kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla viennin määrä lisääntyi palveluviennin vähenemisen johdosta vain $2\frac{1}{2}$ % vuoden 2010 alkuvuoteen verrattuna. Tavaravienti lisääntyi 10 %. Vientihinnat nousivat nopeasti, mutta kevään edetessä hintakehitys tasaantui maailmanmarkkinahintojen alenemisen johdosta. Suomen tavaraviennistä yli puolet menee EU-maihin ja vajaa kolmannes euroalueelle. Euromaiden talousongelmien laajeneminen heikentää Suomen vientimahdollisuuksia. Kesällä yritysten vientinäköymät alkoivat vaimentua ja vientitilaukset painuivat kymmeneksen normaalitasoa pienemmiksi. Vientitodotukset pysyivät yhä kuitenkin kohtuullisina. Uusia vientitilauksia kertyi runsaimmin kone- ja metallituoteteollisuudessa sekä kemianteollisuudessa. Sen sijaan metsäteollisuudessa ja metallien jalostuksessa, jotka viime vuonna olivat ensimmäiset taantumien jälkeiset nousijat, vientinäköymät ovat jo vaimenemassa.

Kuluvana vuonna viennin määrä nousee $4\frac{1}{2}$ %. Ensi vuonna viennin kasvu hidastuu, koska Euroopassa talouskasvunäköymät pysyvät vaisuina. Suomen vienti koostuu paljolti investointitavaroista ja välituotteista, joiden kysyntä alkaa vähitellen virkistyä vuonna 2013, kun talouden kasvu johtaa tuotantokapasiteetin lisästarpeisiin Suomen keskeisissä vientimaissa.

1.2.2 Tuonti

Tuonti lisääntyi heinäkuussa tarkistettujen tilastojen mukaan viime vuonna 7½%, kun Tilastokeskuksen kesäkuun tietojen mukaan tuonin kasvu jäi vuonna 2010 kahteen prosenttiin. Tavaratuonti lisääntyi aiempien tietojen mukaisesti 9 %, mutta palvelutuonti nousi kesäkuun tilastojen 14 prosentin miinuksesta 4 prosentin kasvuun. Kuten palveluviennissä, myös palvelutuonin osalta huomattava korjaus johtuu pääosin kansainvälisten suuryritysten sisäisistä palvelutapahtumista, joista tiedot saadaan vasta viiveellä. Raaka-aineiden ja energian hintojen nousun johdosta tuontihinnat kohosivat viime vuonna 6½ %. Tavaratuontihinnat nousivat 8 %, mutta palvelutuonin hinta-taso pysyi parin prosentin tuntumassa.

Kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla tuonin määrän kasvu painui 4½ prosenttiin. Tavaratuonin määrä lisääntyi 12½ % ja tavaratuontihinnat 10½%. Kevätkesällä tuontihintojen nousu pysähtyi. Kotimaisen teollisuustuotannon kasvunäkymät ovat tänä vuonna vielä kohtuullisen valoisat, mikä pitää yllä raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden tuontitarvetta. Vuoden alun hyvät näkymät lisäsivät yritysten investointihankkeita, mikä kasvattaa koneiden ja laitteiden tuontia. Noususuhdanteen vaimentuminen hillitsee ensi vuodesta alkaen yritysten tuotannon kasvua ja sen seurauksena niin raaka-aineiden ja tuotantohyödykkeiden kuin investointitavaroidenkin tuonin kasvua.

Myös kulutustavaroiden tuonin kasvu hidastuu ennustejaksolla, sillä kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvun vaimeneminen rajoittaa kulutustavaroiden tuontia. Viime vuonna kotitalouksien autohankinnat vilkas-tuivat patoutuneen autokysynnän johdosta ja alkuvuoden aikana autoja on yhä tuotu maahan runsaasti. Vuoden loppua kohden ja ensi vuonna autojen ja muiden kestokulutustavaroiden tuontikysyntä vaimenee, kun kotitalouksien varovaisuus lisääntyy.

Ulkomaankauppa

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
	määrän muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	5,9	-21,5	8,6	4,3	3,5	4,7
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	7,3	-16,1	7,4	3,7	2,9	4,0
	hinnan muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	-0,3	-5,7	3,9	5,8	0,1	2,4
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	1,9	-8,3	6,4	7,8	-1,1	3,3

Tuonti lisääntyy tänä vuonna 3½ % ja kasvu jatkuu vaimeana seuraavina vuosina, sillä kotimaiset aktiviteetit lisääntyvät varsin maltillisesti ennustekaudella. Palvelujen viennin ja tuonnin kasvu on ennusteessa arvioitu niukaksi, mikä alentaa koko ulkomaankaupan kasvuvauhtia.

1.2.3 Vaihtotase

Kuva Suomen vaihtotaseen ylijäämästä ja sen rakenteesta v. 2010 muuttui merkittävästi viimeisten tilastokorjausten myötä. Vaihtotase puolittui 6,7 mrd. eurosta 3,4 mrd. euroon ja sen bruttokansantuoteosuus painui alle kahden prosentin. Kauppatase supistui puolella miljardilla eurolla ja palvelujen tase kääntyi alijäämäiseksi, minkä seurauksena tavaroiden ja palvelujen taseen ylijäämä heikkeni 5 mrd. eurosta 2,3 mrd. euroon. Tuotannontekijäin ja tulonsiirtojen taseen aiempi 1,7 mrd. euron ylijäämä pieneni 1,1 mrd. euroon.

Kuluvan vuoden alussa korkeat tuontihinnat heikensivät kauppatasetta. Tuontihintojen nousu vaimeni kevään mittaan hieman vientihintoja nopeammin, ja toisaalta vientinäkyvät ovat pysyneet kohtuullisena, mikä antaa aiheen olettaa, että koko vuoden kauppataseen ylijäämä on muutaman miljardin verran ylijäämäinen. Sen sijaan palvelumenot pysyvät ennustejaksolla viime vuoden tavoin palvelutuloja suurempina ja palvelutaseen alijäämä syvenee. Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase on perinteisesti ollut alijäämäinen, mihin kansainvälisten yritysten rahoitustoimet muodostivat poikkeuksen vuosina 2009-2010. Ennusteessa arvioidaan, että tase-erä palautuu jälleen alijäämäiseksi.

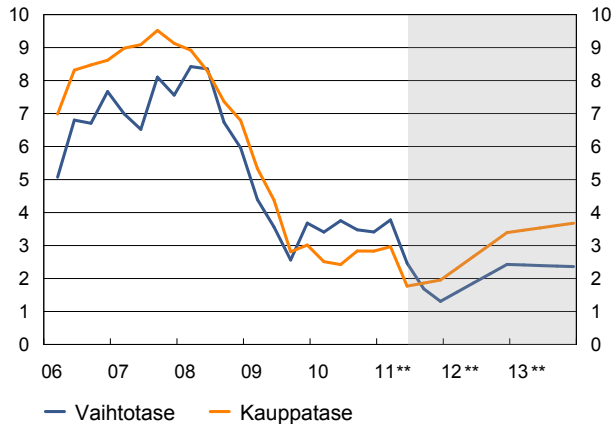
Kaikkiaan vaihtotase pysyy ennustejaksolla yhä ylijäämäisenä. Vaihtosuhteen kohenemisen johdosta ylijäämä suurenee ensi vuonna, mutta alkaa v. 2013 jälleen supistua.

Vaihtotase

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
	miljardia euroa					
Tavaroiden ja palvelujen tase	7,0	2,8	2,3	1,6	3,1	3,1
Tuotannontekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	-1,0	0,8	1,1	-0,3	-0,7	-0,8
Vaihtotase	6,0	3,7	3,4	1,3	2,4	2,4
Vaihtotase, % bruttokansantuotteesta	3,2	2,1	1,9	0,7	1,2	1,1

Ulkoisen tasapaino

miljardia euroa, liukuva vuosisumma, kausitasoitettu

Lähde: Tilastokeskus, VM

1.3 Kotimainen kysyntä

1.3.1 Yksityinen kulutus

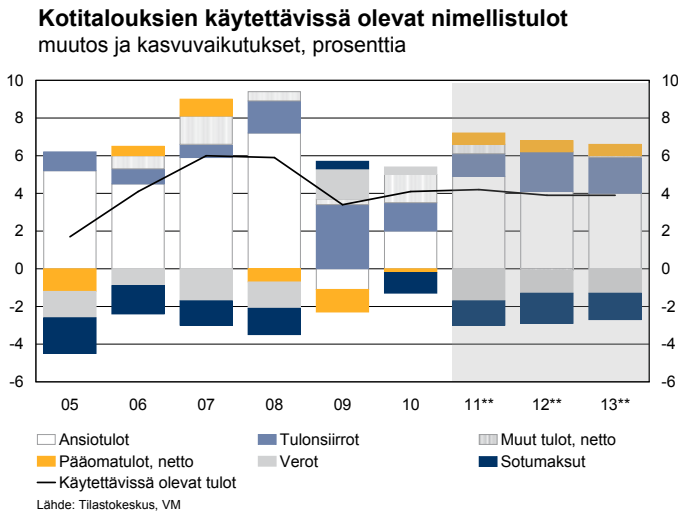
Edellisen taantuman aikana kotitaloudet varautuivat heikon talustilanteen synnyttämään epävarmuuteen lisäämällä säästämistä. Kotitalouksien säästämisaste nousikin tuolloin selvästi tavanomaista korkeammalle tasolle. Huolimatta talouskasvun viriämisestä säästämisaste säilyi viime vuonna edelleen lähes ennallaan. Yksityisen kulutuksen määrä lisääntyi 2,7 % kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvun nopeutuessa. Kotitalouksien luottamuksen vahvistuminen ja finanssikriisin aikana patoutuneiden kulutustarpeiden osittainen purkautuminen näkyivät erityisesti kestokulutustavaroiden hankinnassa. Niiden kulutus lisääntyi viime vuonna yli 10 %. Kasvu on ollut voimakkainta kulkuneuvojen kysynnässä, joka lisääntyi 18 %. Myös puolikeskävien hyödykkeiden kulutus kasvoi selvästi tavanomaista nopeammin 7 %.

Tänä vuonna yksityisen kulutuksen määrä saavuttaa finanssikriisiä edeltäneen tasonsa. Epävarmuus suhdannekehityksen jatkumisesta myönteisenä on kuitenkin lisääntynyt. Riskit odotettua heikommasta kansainvälisen talouden kehityksestä ja huoli julkisten talouksien velkaantumisesta ovat heijastuneet myös kotitalouksien odotuksiin. Kuluttajabarometrin pisteluku on alentunut loppukeväästä lähtien kun kuluttajien luottamus niin Suomen kansantalouden kuin omankin talouden näkyymiin ovat heikentyneet. Kotitalouksien tunnelmia painavat odotukset hintakehityksen jatkumisesta nopeana. Elokuussa kyselyn perusteella myös työttömyyden uhan koetaan lisääntyneen. Työllisyyden arvioidaan kuitenkin edelleen kohenevan tänä vuonna, mikä luo edellytykset sille,

että viimeaikaisesta luottamuksen heikkenemisestä huolimatta yksityisen kulutuksen kehitys jatkuisi verrattain myönteisenä.

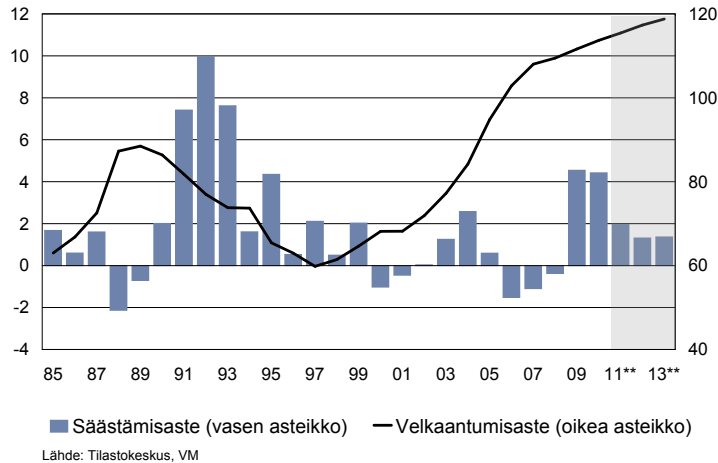
Kotitalouksien ostovoiman kehitystä heikentää tänä vuonna verrattain voimakas hintojen nousu. Tähän vaikuttavat raaka-aineiden hintojen kehityksen lisäksi myös kotimaiset tekijät kuten välillisen verotuksen kiristyminen. Viime vuoden loppupuolella voimaan tulleen arvonlisäverokannan korottamisen vaikutukset välittyvät täysimääräisesti hintatasoon kuluvan vuoden aikana. Kotitalouksien reaalitytulot lisääntyvät noin prosenttiin, mutta säästämisasteen alentuessa yksityinen kulutus kasvaa kuitenkin 3,4 %. Kestokulutushyödykkeet muodostavat nopeimmin kasvavan osan kulutuksesta myös tänä vuonna. Kestokulutustavaroiden kysynnän kasvu kuitenkin hidastuu selvästi jääden 7 prosenttiin. Kuluttajien rekisteröimien uusien henkilöautojen määrä oli tammi-elokuussa noin 15 % suurempi kuin viime vuoden vastaavana ajankohtana. Kasvuvauhdin ennakoidaan hidastuvan vuoden loppua kohden.

Yksityiseen kulutukseen vaikuttaa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen ja kulutushalukkuuden lisäksi myös kotitalouksien varallisuusasema. Osakemarkkinoiden kehitykselle on viime vuosina ollut tyypillistä voimakkaat vaihtelut. Rahoitustilinpidon mukaan noteerattujen osakkeiden ja rahastojen osuus kotitalouksien varallisuudesta oli noin 20 % v. 2010. Yritysten tuloskehityksen jääminen odotettua vaisummaksi yhdessä yleisen epävarmuuden kanssa on kääntänyt osakekurssit laskuun tänä vuonna. Jatkuessaan arvopapereiden hintojen aleneminen muodostaa riskin yksityisen kulutuksen kasvun kannalta, vaikka lyhyellä aikavälillä vaikutusten arvioidaankin jäävän vähäisiksi.

Kotitalouksien säästäminen ja velkaantuminen

osuus käytettävissä olevista tuloista, prosenttia

Vuonna 2012 yksityisen kulutuksen kasvu vaimenee 1,6 prosenttiin. Arvonlisäverojen ja muiden välillisten verojen korottaminen ylläpitää hintojen nousun jatkumista verrattain nopeana. Kotitalouksien reaalityulojen kasvu ylittää noin prosenttiin. Kotitalouksien säästämisasteen aleneminen jatkuu, mutta aiempaa hitaampana.

Kotitalouksien velat ovat lisääntyneet 2000-luvulla selvästi nopeammin kuin niiden käytettävissä olevat tulot. Kotitalouksien velkaantumisaste onkin noussut ennätyksellisen korkealle tasolle. Vuosina 2003-2008 luottokannan kasvu oli keskimäärin 12 % vuodessa. Edes finanssikriisi ei taittanut velanottohalukkuutta. Talouden elyessä alhainen korkotaso ja myönteinen työllisyyskehitys ovat edelleen ylläpitäneet velkaantumisasteen nousua. Tänä vuonna kotitalouksien lainakanta on jatkanut lähes 6 prosentin kasvua. Lähivuosina velkaantumisasteen nousu hidastuu hieman, mutta jatkuu edelleen. Asuntoluottojen osuus velasta on viime vuosina ollut yli 70 %, joten asuntomarkkinoiden kehitys määrittelee pitkälti kotitalouksien luotonoton. Asuntoluottojen korkojen verovähennysoikeutta pienennetään asteittain vuoteen 2014 mennessä 150 milj. eurolla. Muutoksen vaikutus asuntomarkkinoiden kehitykseen ja velanottohalukkuuteen jäänee verrattain vähäisiksi.

Kotitalouksien velan nopea kasvu ei muodosta merkittävää ongelmaa kansantalouden kannalta, kun otetaan huomioon kotitalouksien varallisuus. Rahoitustilinpäätöksen mukaan kotitalouksien nettovarallisuusasema oli vuoden 2011 ensimmäisen neljänneksen lopussa 109,4 mrd. euroa. Velkakannan epätasainen jakautuminen kotitalouksien kesken voi kuitenkin muodostaa riskin yksityisen kulutuksen kehityksen kannalta tilanteessa, jossa työllisyys heikkenisi tuntuvasti.

Teollisuuden ja kuluttajien luottamus
saldo, kausitasoitettu

Lähde: Euroopan komissio

1.3.2 Julkinen kulutus

Julkinen kulutus on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana keskimäärin 1,3 % vuodessa eli puolta hitaammin kuin yksityinen kulutus. Kuntien kulutusmenot ovat lisääntyneet jonkin verran nopeammin kuin valtion. Kaksi kolmasosaa julkisesta kulutuksesta on ns. yksilöllisiä kulutusmenoja, joita ovat ennen muuta kuntien tuottamat koulutus-, sosiaali- ja terveyspalvelut.

Valtion kulutus koostuu lähinnä henkilöstön palkoista, sosiaaliturvamaksuista ja välituotekäytöstä. Välituotekäyttöön luetaan mm. puolustusmateriaalin hankinnat, joita ajoittui viime vuodelle poikkeuksellisen vähän. Tänä vuonna hankinnat palautuvat korkeammalle tasolle, mikä lisää valtion kulutusta. Lähivuosina valtion kulutusmenot kehittyvät varsin maltillisesti valtiontalouden sopeutustoimien ja henkilöstön määrän vähenemisen vuoksi.

Taantumun jälkeinen suhteellisen kireä taloustilanne sekä hallituksen sopeutustoimet pitävät kuntien kulutuksen suurimmat nousupaineet kurissa. Kuntien kulutuksen määrän arvioidaan kasvavan lähivuosina keskimäärin vajaan prosentin vauhtia. Reaalista kasvua ennakoidaan olevan lähinnä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Nimellisten kulutusmenojen ennakoidaan nousevan tänä vuonna 3½ %, kun hintojen nousu pysyy suhteellisen maltillisena. Seuraavina vuosina kunta-alan ansiotason nousu hieman nopeutuu, ja nimellinen kulutus lisääntyy noin 4 % vuodessa.

Kulutus

	2010 osuus, %	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
		määrän muutos, prosenttia					
Yksityinen kulutus	100,0	1,8	-3,1	2,7	3,4	1,6	2,1
Kotitaloudet	95,4	1,9	-3,4	2,8	3,6	1,6	2,1
Kestokulutustavarat	8,6	8,3	-14,0	10,2	6,8	1,5	2,6
Puolikestävät kulutustavarat	8,9	3,3	-3,7	6,6	7,1	1,5	2,1
Lyhytikäiset tavarat	27,6	-0,2	-1,4	3,1	1,7	1,3	1,5
Palvelut	50,2	1,6	-3,5	1,1	3,8	1,9	2,2
Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,6	-1,9	5,6	2,0	0,0	2,5	2,5
Julkinen kulutus	100,0	1,7	0,9	0,6	0,9	0,7	0,8
Valtionhallinto	28,2	0,9	1,0	-1,7	1,5	0,4	0,5
Paikallishallinto	64,3	1,6	0,7	1,9	0,8	0,2	0,4
Sosiaaliturvarahastot	7,5	5,0	1,9	-1,5	0,0	2,5	2,9
Kulutus yhteensä		1,7	-1,9	2,1	2,6	1,3	1,7
Julkisyhteisöjen yksilölliset kulutusmenot		2,1	0,6	1,1	1,0	1,0	1,1
Yksilölliset kulutusmenot yhteensä		1,9	-2,3	2,4	2,8	1,4	2,1
Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo		5,9	3,4	4,1	4,2	3,9	3,9
Yksityisen kulutuksen hinta		3,4	1,6	1,9	3,1	3,0	1,9
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitytö		2,4	1,8	2,1	1,1	0,9	2,0
		prosenttia					
Kulutuksen osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)		73,9	79,3	79,2	78,8	78,6	78,3
Kotitalouksien säästämisaste		-0,4	4,5	4,4	2,0	1,3	1,4
Kotitalouksien velkaantumisasaste ¹⁾		109,5	111,6	113,7	115,4	117,3	118,8

¹⁾ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

1.3.3 Investoinnit

Yksityiset investoinnit

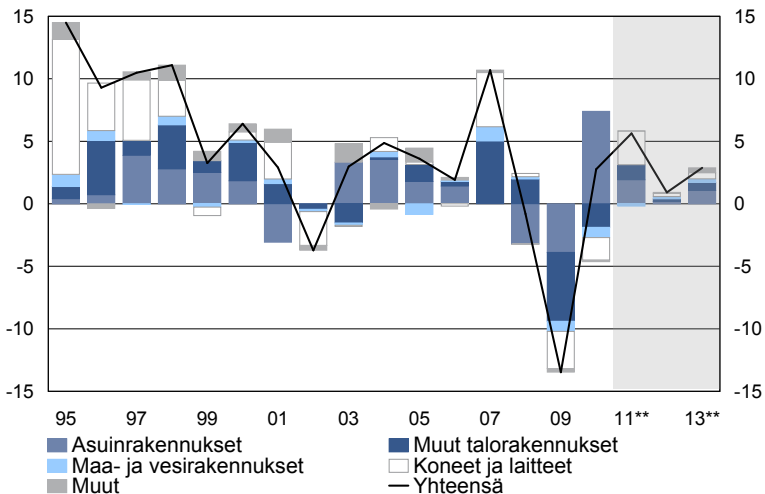
Investoinnit kasvoivat v. 2010 jo lähes kolme prosenttia ja yksityiset investoinnit melkein neljä prosenttia. Tämä käy ilmi tilinpidon heinäkuun 2011 tarkistuksesta ja vastaa aiempia ennusteita. Kasvu perustui yksinomaan asuntoinvestointeihin, sillä viime vuonna vielä muut investoinnit vähenivät. Investointitavaroiden suhdanneherkkyydessä on ollut eroja, asuntoinvestoinnit ovat reagoineet muita eriä nopeammin niin lasku- kuin noususuhdanteessakin. Vuonna 2010 toimialoista vain informaatio- ja viestintätoimiala sekä kiinteistöala lisäsivät investointejaan.

Vuonna 2011 investointikysyntä on ollut laajapohjaista. Alkuvuonna investoinnit kasvoivat noin 7½ prosentin vauhtia viime vuoteen verrattuna. Eniten kasvoivat investoinnit koneisiin, laitteisiin ja kuljetusvälineisiin ja hieman vähemmän talonrakennusinvestoinnit. Kasvun painopisteen odotettiin siirtyvän kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestointeihin, koska teollisuuden tuotantokapasiteetin käyttöaste on noussut tasaisesti 80 prosentin tuntumaan ja tuoreimman investointitiedustelun mukaan teollisuuden kiinteissä investointisuunnitelmissa oli lähes kolmanneksen nousu viime vuoteen verrattuna. Tiedustelu osoittaa lisäksi, että ajoitustekijöistä johtuen osa viime vuodelle suunnitelluista investoinneista näyttäisi siirtyneen kuluvalle vuodelle. Kesän jälkeen epävarmuus investointien toteuttamiseksi on kuitenkin lisääntynyt. Toisaalta investointihyödykkeiden tuonti on kasvanut selvästi alkuvuoden aikana. Sen sijaan yritykset arvioivat, että tutkimus- ja kehitysmenojen lievä supistuminen jatkuu painottuen pääasiassa kotimaahan.

Kone- ja laiteinvestoinnit merkitsevät myös teollisuuden rakennusinvestointien kasvua. Liikerakennusinvestoinnit ovat hidastumassa alkuvuoden nousun jälkeen, mutta toimistorakennusinvestoinnit näyttävät kiinteistösjoiittajien vetäminä kehittyvän hyvin huolimatta runsaasta vapaana olevasta tilakapasiteetista. Myös muiden rakennusten kuin vain asuntojen korjaamisen arvioidaan lisääntyvän johtuen erityisesti teollisuuden korvaus- ja rationalisointiinvestointitarpeista.

Investoinnit

määrän muutos ja kasvuvaikeudet, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kiinteät investoinnit pääomatavaratyypeittäin

	2010 osuus, %	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
		määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	56,6	-2,2	-16,5	10,2	5,5	0,7	3,0
Asuinrakennukset	34,8	-9,9	-13,1	25,4	5,5	0,5	3,0
Muut talorakennukset	21,8	7,9	-20,1	-7,5	5,5	1,0	3,0
Maa- ja vesirakennukset	9,7	1,9	-8,3	-8,1	-2,0	2,0	3,0
Koneet ja laitteet	24,5	1,0	-11,8	-6,9	11,0	1,0	2,0
Muut investoinnit	9,1	0,0	-3,6	-1,4	0,1	1,0	4,6
Yhteensä	100,0	-0,8	-13,5	2,8	5,6	0,9	2,9
Yksityiset	86,5	-1,0	-15,9	3,9	5,6	0,9	3,2
Julkiset	13,5	0,6	4,7	-3,8	6,0	0,7	1,2
		prosenttia					
Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)							
Kiinteät investoinnit		21,4	19,6	18,8	19,0	18,7	18,9
Yksityiset		18,9	16,8	16,3	16,4	16,1	16,3
Julkiset		2,5	2,8	2,5	2,6	2,6	2,6

Kuluvana vuonna uusien asuntojen kysyntä on hyvää ja vanhoja asuntoja korjataan edelleen vilkkaasti. Hitaasti nouseva, mutta edelleen tavanomaista alhaisempi korkotaso tukee kysyntää edellyttäen että työpaikat ja luottamus talouteen eivät vähene. Hyvän asuntokysynnän vetämänä uusia asuntoja aloitetaan kuluvana vuonna arviolta noin 30 000. Valtion tukema ara-tuotanto on tehnyt tilaa vapaarahoitteiselle asuntotuotannolle, kun rakentaminen on muutenkin vilkasta. Kuluvan vuoden ara-aloitusarvio on 6 500 asuntoa.

Maa- ja vesirakennusinvestoinnit supistuivat viime vuonna 8 %. Suhdanetilanteessa näkyvät edelleen yritysten välinen hintakilpailu ja alan ylikapasiteetti. Maa- ja vesirakennusinvestointien arvioidaan supistuvan vielä lievästi edellisvuodesta.

Vuoden 2011 investointiennuste on 5,6 % ja BKT:n kasvusta vajaa kolmannes tulee yksityisistä investoinneista. Finanssimarkkinoiden rajutkaan vaihtelet syksyllä 2011 eivät ennätä vaikuttaa kuluvan vuoden investointeihin paljoa. Ennusteen oletuksena on, että tilanne rauhoittuu ja talouskasvu jatkuu, mutta aiemmin arvioitua hitaampana.

Vuonna 2012 investoinnit kasvavat tätä vuotta selvästi hitaammin, jo aloitettuja investointeja saatetaan päätökseen ja uusien kanssa ollaan varovaisia. Kasvu tulee pääosin muista talonrakennusinvestoinneista, joiden rakentamishorisontti ulottuu selvästi asuntorakentamista pidemmälle, sekä maa- ja vesirakentamisen lisääntymisestä. Kuntien investoinnit eivät kasva, mutta ne säilyvät ennustepe-

riodilla korkealla tasollaan. Tie- ja ratarakentaminen sekä nopean tietoverkon laajentaminen lisäävät tuotantoa. Myös energiahuoltoinvestointien arvioidaan kasvavan muun muassa maakaasuverkoston rakentamisen ansioista.

Ensi vuonna harjoitettava talouspolitiikka sisältää toimenpiteitä kohdistuen myös asuntoinvestointeihin. Kotitalousvähennyksen ehtoja kiristetään alentamalla sekä hyväksyttävää enimmäismäärää että hyväksyttävää korvausprosenttia. Toinen merkittävä uudistus on asuntovelan korkovähennyksen pienentäminen kolmen seuraavan vuoden aikana yhteensä 75 prosenttiin nykyisestä. Näiden uudistusten vaikutukset kansantalouden investointiaktiiviteettiin on ennusteessa arvioitu melko pieniksi.

Vuodelle 2013 ennustetaan jo selvää nopeutuvaa kasvua ja investointien uudelleen käynnistymistä hitaamman vaiheen jälkeen. Investointien ennustetaan ylittävän 2000-luvun keskimääräisen kasvuvauhdin kansainvälisen talouskehityksen vetämänä. Kansantalouden investointiaste nousee kuitenkin hitaasti jääden pitkän aikavälin keskiarvonsa alapuolelle. Tämä on luontevaa sitä tarkastelunäkökulmaa vasten, että Suomen potentiaalinen talouskasvu on arviolta enää keskimäärin 1½ % viime taantumasta alkaneen menetetyn työvoiman ja tuotantokapasiteetin heikentämänä.

Julkiset investoinnit

Julkisten investointien volyyymi aleni v. 2010, koska työeläkeyhtiöt myivät enemmän kiinteistöjä kuin ostivat, ts. työeläkelaitosten investoinnit olivat negatiiviset. Tänä vuonna työeläkelaitosten sijoitukset kiinteistöihin palautunevat taas normaalitasolle, minkä seurauksena julkiset investoinnit lisääntyvät tuntuvasti.

Valtion investoinnit ovat lähinnä liikenneväyläinvestointeja. Tänä vuonna on käynnistetty kuusi uutta liikennehanketta ja ensi vuonnakin aloitetaan muutama isompi kohde. Valtio osallistuu myös länsimetron rahoitukseen. Valtion investoinnit säilynevät lähivuosina suunnilleen nykytasolla valtiontalouden sopeutustoimista huolimatta. Liikenneväylärakentamisen taso pyritään pitämään vuosittain vakaana.

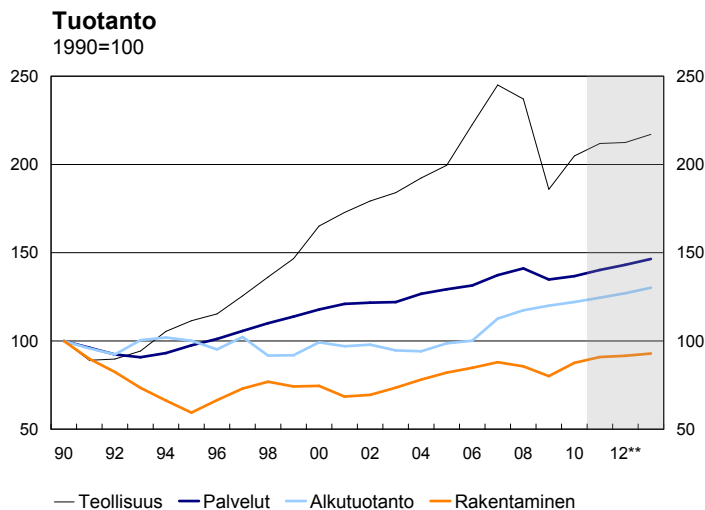
Kuntien investointipaineet ovat varsin mittavat johtuen mm. peruskorjaustarpeista, kasvukeskusten suurista hankkeista sekä meneillään olevista rakenneuudistuksista. Kuntien investointisuunnitelmien toteutuminen riippuu kuitenkin pitkälti kuntatalouden taloustilanteesta ja lainarahan hinnasta. Tänä vuonna kuntien investointien volyymin arvioidaan kasvavan 2½ %, mutta tiukan taloustilanteen vuoksi investointien määrä ei lähivuosina juuri lisääny.

1.4 Kotimainen tuotanto

1.4.1 Kokonaistuotanto

Viime vuonna kokonaistuotanto palasi 3,8 prosentin kasvuun edellisen vuoden runsaan 8½ prosentin laskun jälkeen. Tuotanto kääntyi kasvuun ensisijaisesti teollisuuden ja rakentamisen vetämänä. Ulkoisen kysynnän elpyminen veti teollisuuden yli kymmenen prosentin nousuun. Palvelutuotanto sen sijaan lisääntyi noin 1½ %. Tuotannon kasvusta huolimatta työllisyys jatkoi supistumistaan. Työllisten määrä väheni koko vuonna keskimäärin 10 000 hengellä ja näin ollen työn tuottavuus koheni tuntuvasti – tosin vain tilapäisesti ja suhdanneluontoisesti. Lisäksi työvoiman tarjonnan rakenteessa tapahtui vuoden aikana odotettu muutos: työikäisen väestön (15-64 v) kasvu pysähtyi vuoden lopulla. Jatkossa talouskasvu tulee nojaamaan entistä enemmän ainoastaan tuottavuuden kasvun varaan, mikäli työvoiman tarjontaa ei onnistuta lisäämään.

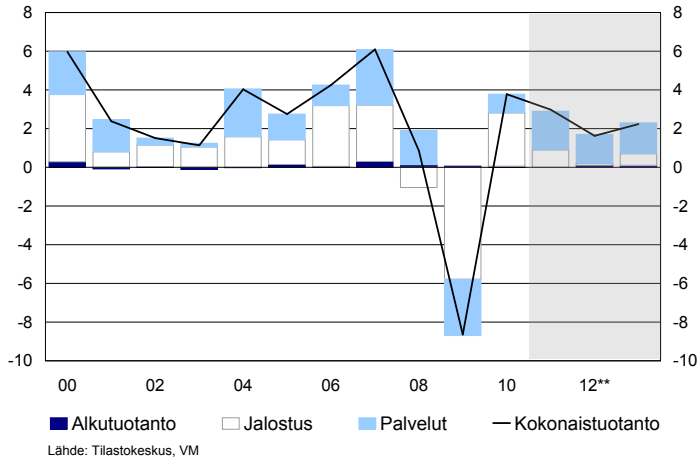
Kokonaistuotannon kasvu on jatkunut kuluvan vuoden alkupuoliskolla ja työllisyys on parantunut hitaasti. Tänä vuonna kokonaistuotannon kasvun odotetaan yltävän 2,9 prosenttiin. Talouden aktiviteetti on levinnyt teollisuudesta myös palvelualoille. Palvelualojen liikevaihto on alkuvuonna noussut lähes kymmenen prosentin tahtia, joskin osasyynä on ollut kustannuspaineista johtuva hintojen nousu. Uusimmissa barometreissa palvelualan yrittäjien luottamus on edelleen korkealla tasolla, vaikka suhdannenäkymien katsotaan jo jonkin verran heikentyneen. Palvelualoilla työvoimapula on noussut tuotannon kasvun suurimmaksi esteeksi ja rekrytointeja suunnitellaan jatkettavan. Rakennusalan näkymät tälle vuodelle ovat edelleen varovaisen myönteiset ja

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kokonaistuotanto toimialoittain

määrän muutos ja kasvuvaikutukset, prosenttia

sekä asuinrakentaminen että muu talonrakentaminen kehittyvät suotuisasti. Suurimmaksi kasvun esteeksi ala arvioi ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden. Teollisuuden näkymät ovat sen sijaan lähikuukausina heikentyneet: teollisuuden tuotanto-odotukset ovat viime aikoina laskeneet, työllistämisaikeet ovat aiempaa varovaisemmat ja kapasiteetin käyttöaste on yhä hieman tavalista alempi. Näkymien heikkenemiseen ovat toisaalta vaikuttaneet odotettua heikommat tiedot kansainvälisen talouden kehityksestä ja toisaalta velkakriisin aiheuttama volatilititeetti rahoitusmarkkinoilla.

Ensi vuonna kokonaistuotannon kasvun arvioidaan hidastuvan 1,6 prosenttiin ja v. 2013 jäävän 2,3 prosenttiin. Kokonaistaloudellista aktiviteettia toisaalta rajoittaa valtion kiristävä talouspolitiikka ja toisaalta tukee alhainen reaalikorko. Kansainvälisen velkakriisin myötä levinnyt epävarmuus tulevasta vähentää erityisesti ulkoista kysyntää, mikä näkyy teollisuuden vaimeana aktiviteettina sekä teollisuudelle panoksia tarjoavien yrityspalveluiden kysynnän hidastumisena. Myös rakentamisen tuotannon arvioidaan lisääntyvän vain varovasti. Kokonaistuotannon kasvu tulee ennustejaksolla nojaamaan aiempaa enemmän palvelutuotannon varaan. Vaimean taloudellisen aktiviteetin seurauksena vuosien 2009 ja 2010 aikana tuhoutuneesta 84 000 työpaikasta saadaan ennustejaksolla korvattua vain alle 2/3. Tuotannon ja työmarkkinoiden palveluvaltaistumisen seurauksena kansantalouden tuottavuuden kasvu jää hieman keskimääräistä heikommaksi ennustevuosina. Aiemman huipputasonsa kokonaistuotannon odotetaan saavuttavan vasta vuoden 2013 aikana – jalostuksessa aiemmalle ennätystasolle ei tulla yltämään ennustejakson aikana.

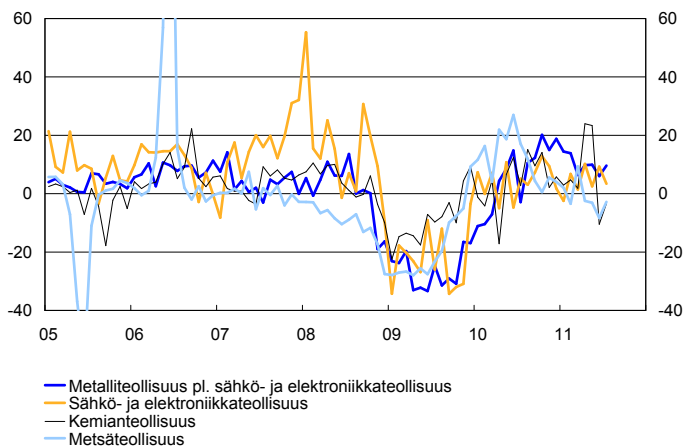
1.4.2 Jalostus

Teollisuus

Teollisuustuotanto kääntyi kahden laskuvuoden jälkeen hyvin laaja-alaiseen ja reippaaseen 10 prosentin kasvuun viime vuonna. Tuotantoa lisäsivät kansainvälisen kysynnän vauhdittamat teollisuuden uudet tilaukset samalla kun keskimääräistä selvästi matalampi kapasiteetin käyttöaste antoi tilaa tuotannon nopealle laajentamiselle. Runsaimmin lisääntyivät metsäteollisuuden sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotanto, kolmanneksen ja viidenneksen. Tosin osa ainakin sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotannosta näyttäisi päätyneen varastoon.

Tuotannon kasvu hidastui tämän vuoden alussa, mutta lisäystä vuodentakaiseen verrattuna kertyi edelleen 5,5 %. Osasyynä tuotannon vaimuteen lieenee ollut saaduista uusista tilauksista huolimatta korkealle noussut valmiiden tuotteiden varastojen taso, joka herätti huolta kysynnän jatkumisesta. Varastojen arvo kasvoi edelleen keväällä, mutta hidastuvasti suhteessa uusiin tilauksiin. Toisella vuosineljänneksellä tuotanto kasvoi ensimmäisestä neljänneksestä, joten notkahdus näyttää olleen lyhytkestoinen. Tuoreimpien suhdannebarometrin tietojen, uusien tilausten ja varastotilanteen perusteella kasvu kuitenkin hidastuu vuoden loppupuoliskolla. Lisäksi kohonnut kapasiteetin käyttöaste hidastaa uusien tilausten muuttumista arvonlisäykseksi eräillä toimialoilla. Koko vuonna kasvu on vain noin kolmasosa, $3\frac{1}{2}$ %, viime vuodesta. Parhaimmat kasvuedellytykset ovat kemianteollisuudessa, joka on noussut arvonlisäysosuudella mitattuna jo lähes metsäteollisuuden tasolle sekä perinteisellä metalliteollisuudella joka on tyypillisesti investointihyödykkeiden valmistaja. Sen sijaan metsä- ja elektroniikkateollisuuden kohonnut tuotannon taso ja kapasiteetin käyttöasteet sekä kysynnän vaimeneminen rajoittavat kovinta kasvuvauhtia.

Teollisuustuotannon volyymi-indeksi toimialoittain
muutos vuodentakaiseen, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus

Taantumaa edeltäneen tuotannon tason saavuttaminen ja joillakin toimialoilla jopa ylittäminen merkitsee luonnostaan kasvuvauhdin hidastumista, sillä viime vuosi näyttää muodostuneen taantumassa syntyneen tuotantokuilun täyttämisen ensisijaiseksi vuodeksi. Ensi vuonna tuotannon kasvu uhkaa lopahtaa kokonaan, sillä tämän vuoden loppu ja ensi vuoden alku ovat vaikeaa aikaa uusille tilauksille kansainvälisen talouden epävarmuuden johdosta. Vaati-mattomankin ennusteen toteutuminen tosin edellyttää, etteivät epävarmuudet kansainvälisen kysynnän jatkumisesta materialisoidu vielä selvästi heikompana vientikysyntänä, sillä teollisuuden tuotannosta lähes neljä viidesosaa menee vientiin. Vuosi 2013 on taas hieman kovemman kasvun vuosi, mikäli ennuste kansainvälisen kysynnän piristymisestä toteutuu ja Suomen teollisuudelle tärkeät investoinnit maailmalla elpyvät. Teollisuustuotannon kasvu lähentelisi silloin runsasta kahta prosenttia. Se olisi heikompaa kuin pidemmän aikavälin keskimääräinen vauhti ja jäisi puolella prosenttiyksiköllä 2000-luvun keskimääräisestä kasvusta. Entistä tiiviimmin kytkeytyneet tuotantoketjujen verkosto voi kuitenkin johtaa nopeaankin tuotannon alasajoon, mikäli tilauksia aletaan perua laajamittaisemmin suhdannenäkymien heikennyttyä. Edellisessä taantumassa teollisuustuotanto supistui puolentoista vuoden aikana 27 %.

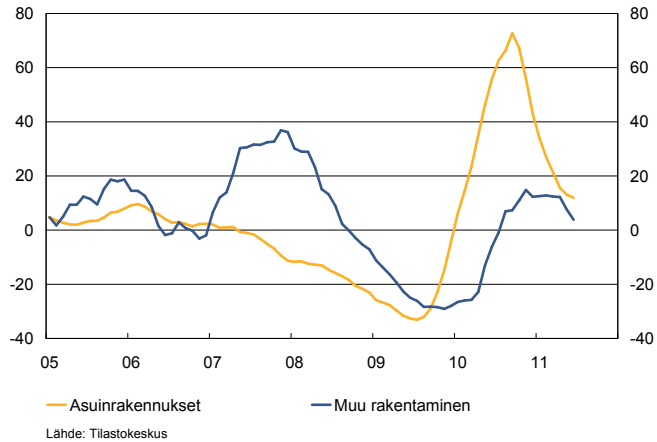
Rakentaminen

Rakentamisen tuotanto elpyi teollisuuden tavoin vahvasti taantumien jälkeen viime vuonna ja lisääntyi 9,4 %, kun viimeisen kymmenen vuoden aikana keskimääräinen kasvu on ollut vain runsaat 2 %. Toisin kuin teollisuudessa, kasvu ei kuitenkaan ollut yhtä laaja-alaista, sillä siitä vastasi vain talonrakentaminen, joka lisääntyi peräti 15 %. Erityisen selvästi lisääntyi asuinrakentaminen, pääasiassa edelliseltä vuodelta siirtyneiden kysynnän ja tarjonnan voimin. Maa- ja vesirakentaminen supistui runsaat 7 %, mikä toisaalta kuvaa vuoden 2009 korkeaa tasoa.

Alkuvuonna rakentamisen arvonlisäyksen kasvu hidastui teollisuuden tavoin, vaikka tuotannon taso olikin 4,8 % vuodentakaisa suurempi. Tuotannon lasku aiheutui edelleen maa- ja vesirakentamisen supistumisesta. Asuinrakentaminen oli edelleen vauhdikasta. Lisäksi toimisto- ja varastorakentaminen vilkastuivat. Alkuvuonna aloitetut asuin- ja teollisuusrakentamisen kohteet sekä myönnettyjen rakennuslupien lisääntynyt varanto ovat kääntäneet tuotannon jälleen kasvuun, joka säilyy positiivisena loppuvuoden ajan. Rakentamisen tuotannon odotetaan lisääntyvän koko vuonna lähes 3½ %.

Tuotantoedellytykset rakentamisen kasvulle ensi vuonna ovat viime kuukausina nopeasti heikentyneet. Yhtäältä asuntokysyntä säilyy muuttoliikkeen ja suotuisten rahoitusmahdollisuuksien johdosta edelleen myönteisenä, mikäli työllisyyskehitys ei käänny laskuun. Toisaalta teollisuus- ja etenkin varastorakentamista rajoittaa hiipuva tuotanto. Toimistorakentamista rajoittavat edel-

Uudisrakentamisen volyymi-indeksi muutos vuodentakaiseen, prosenttia

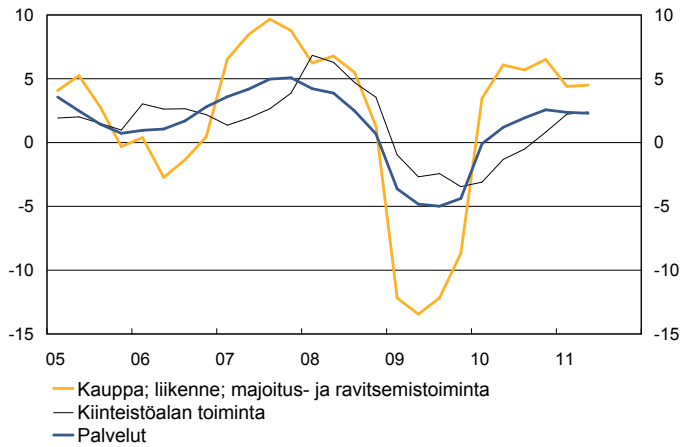
leen korkeat vajaakäyttöasteet. Mikäli uustuotanto osoittaa hiipumisen merkkejä, korjausrakentamiselle jää paremmin tilaa ja varsinkin asuntopuolella sen kysyntä on kotitalousvähennyksen heikentämisestä huolimatta rakenteellisesti vahvaa pitkällä aikavälillä. Myös teollisuudessa korjausrakentaminen on vahvaa. Maa- ja vesirakentamista pitävät yllä suurhankkeet ja ensi vuoden kolme uutta tiehanketta. Rakentamisessakin kovin kasvuvauhti lyhyellä aikavälillä näyttää olevan takanapäin, joten kasvu hiipuu noin puoleen prosenttiin ensi vuonna ennen hienoista elpymistään noin puoleentoista prosenttiin v. 2013, mikä on heikompaa kuin viime vuosikymmenen keskimääräinen kasvuvauhti. Edellisessä taantumassa rakennustuotanto supistui kahden vuoden aikana 12 %.

1.4.3 Palvelut

Palvelutuotanto kääntyi myös kasvuun teollisuuden ja rakentamisen tavoin viime vuonna. Kasvuvauhti ei kuitenkaan yltänyt pitkän aikavälin keskimääräiseen vauhtiin kuten muilla toimialoilla, vaan jäi 1,4 prosenttiin. Palvelut lisääntyivät yksityisten palvelujen tuotannon avulla, sillä julkinen palvelutuotanto supistui edelleen. Erityisesti vilkastuivat teollisuuden elpymiseen kytköksissä olevat toimialat kuten liikenne ja viestintä sekä myös kulutuksen vilkastuttama kauppa. Sen sijaan rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä kiinteistöalan arvonlisäys supistuivat.

Alkuvuonna palvelutuotanto jatkoi kasvuaan ja samalla rakenteella kuin viime vuonna eli yksityisen sektorin vetämänä. Kasvu vuodentakaiseen kertyi viime vuotta enemmän, 2,5 %. Kasvu oli vahvaa liike-elämää palvelevilla toimialoilla, pl. rahoitus- ja vakuutustoiminta. Sen sijaan yksityistä kulutusta palvelevilla toimialoilla, pl. majoitus- ja ravitsemistoiminta, kasvu tyssäsi ja julkista hallintoa palvelevilla lasku jatkui. Koko vuonna palveluiden kasvu yltää runsaan prosenttiyksikön viime vuotta nopeammaksi ja on runsaat 2½ %. Palvelutoiminta siis poikkeaa tässäkin suhdannevaiheessa tyypillisesti muista tuotantotoimialoista ja suhdannehuippu on muita myöhemmin, eli tänä vuonna.

Palvelutuotanto toimialoittain
muutos vuodentakaiseen, prosenttia

Teollisuuden ja rakentamisen aktiviteetti sekä yksityisen kulutuksen kasvu pitävät koko palvelutuotannon kasvussa, mutta toimialoitainen tilanne eroaa jatkossa entistä enemmän kasvaviin ja taantuviin toimialoihin. Julkisella puolella kasvua ei tiukasta finanssipoliittisesti tilanteesta johtuen ole odotettavissa jatkossakaan ja rahoitus- sekä vakuutus toiminnassakin epävarmuudet ja liikevaihdon vaihtelu ovat suurta. Liikenteen näkymät ovat kesän aikana heikentyneet nopeasti ja riittämätön kysyntä vaimentaa kasvua. Tieto- ja viestintäpalveluissa kysyntä on säilynyt hyvänä ja ammattitaitoisen työvoiman puute on hieman hellittänyt. Hotelli- ja ravintola-alalla odotukset tulevasta ovat myönteiset. Vahvimmat suhdannenäkymät ovat kiinteistöalalla, joka alkuvuonna pääsi vahvaan määrän kasvuun. Toisaalta ammattityövoiman puute on palveluissa suurinta juuri tällä toimialalla. Muilla, pienemmillä palvelualoilla näkymät ovat myös pääosin myönteiset sillä kysyntä vielä kasvaa. Kokonaisuutena palveluiden tuotannon kasvu hidastuu ensi vuonna noin kahteen prosenttiin, eikä kasvu siitä juurikaan vielä kohene, vaikka teollisuus ja rakentaminen kiihdyttäisivätkin v. 2013.

Palveluiden tuotanto on ensisijaisesti kytköksissä muiden toimialojen tuotannonäkymiin. Teollisuuden, rakentamisen ja kulutus- sekä investointikysynnän merkittävä heikkeneminen johtaisi myös palvelutuotannon laskuun. Edellisessä taantumassa palvelujen arvonlisäys supistui vuoden aikana 5 %.

Tuotanto toimialoitain

	2010* osuus, % ¹⁾	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**	Keski- määrin 2010/ 2000
Teollisuus	21,8	-3,2	-21,6	10,2	3,4	0,3	2,2	2,7
Tehdasteollisuus	18,0	-3,5	-24,8	12,8	4,2	0,6	2,5	2,8
Rakentaminen	6,7	-2,7	-6,5	9,4	3,3	0,6	1,5	2,3
Maa- ja metsätalous	3,0	4,2	2,2	1,7	1,4	1,9	2,6	2,6
Teollisuus ja rakentaminen	28,5	-3,1	-18,1	10,0	3,3	0,3	2,0	2,7
Palvelut	68,6	2,8	-4,5	1,4	2,7	2,1	2,3	1,7
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	0,9	-8,6	3,8	2,9	1,6	2,3	2,1
Bruttokansantuote markkinahintaan		1,0	-8,2	3,6	3,5	1,8	2,3	2,2
Kansantalouden työn tuottavuus		-0,6	-4,2	4,0	1,9	1,2	1,6	1,9

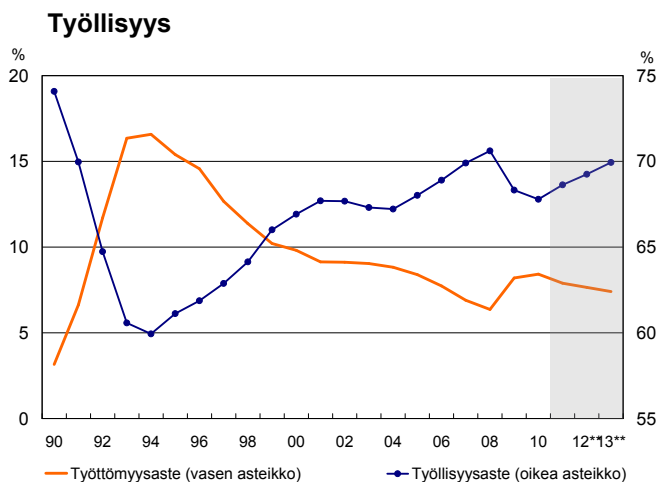
¹⁾ Osuus käypähintaisesta tuotannosta perushintaan.

1.5 Työvoima

Suomen työmarkkinat ovat murrostilassa, kun työikäisen väestön kasvu kääntyy odotettuun laskuun. Työikäisen väestön määrä alkoi supistua viime vuoden lopussa ja väheneminen jatkuu tulevina vuosina. Lyhyellä aikavälillä ikärakenteen muutoksen vaikutusta työmarkkinoihin vaimentaa osittain edellisen taantuman aikana työvoiman ulkopuolelle siirtyneiden paluu työelämään. Väestön ikääntyminen ja työvoiman tarjonnan pieneneminen voivat johtaa eri alojen työvoimapulaan, kun talouskasvu taas vauhdittuu.

Työllisyys kasvaa melko hitaasti lähivuosina. Hidastuneen talouskasvun ja epävarmojen tulevaisuuden näkymien takia yritykset rekrytoivat uusia työntekijöitä yhä varovaisemmin. Työllisyyden kasvu on tänä vuonna noin prosentin alkuvuoden suhteellisen hyvän työllisyyskasvun ansiosta, ja seuraavina vuosina työllisyyden kasvuvauhti hidastuu puolen prosentin tuntumaan. Työllisiä on v. 2013 noin 54 000 enemmän kuin viime vuonna, noususta noin puolet tulee tämän vuoden aikana. Työllisten määrä v. 2013 jää kuitenkin vielä selvästi alle vuoden 2008 työllisyyden.

Työllisyyden ja talouden kasvun hidastuessa myös työttömien määrän lasku vaimenee lähivuosina. Työttömyys kääntyi laskuun jo viime vuoden aikana ja kehitys jatkui suhteellisen hyvänä myös alkuvuonna 2011. Vuoden loppua kohden työttömyyden aleneminen kuitenkin hidastuu siten, että koko vuoden työttömyysaste jää 7,9 prosenttiin. Vuonna 2012 työttömyysaste laskee 7,6 prosenttiin ja v. 2013 edelleen 7,4 prosenttiin. Työttömien määrä v. 2013 on vielä selvästi suurempi kuin ennen finanssikriisiä.

Työttömyysaste = työttömät / työvoima (15-74 -vuotiaat)
 Työllisyysaste = työlliset / työikäinen väestö (15-64 -vuotiaat)

Lähde: Tilastokeskus, VM

Työvoimatase

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
	1000 henkeä keskimäärin vuodessa					
Työkäinen väestö 15-74-vuotiaat	4 004	4 025	4 043	4 059	4 073	4 083
muutos	23	21	18	16	14	10
Työkäinen väestö 15-64-vuotiaat	3 536	3 547	3 555	3 545	3 528	3 509
muutos	19	11	8	- 10	- 17	- 19
Työlliset (15-74-vuotiaat)	2 531	2 457	2 447	2 474	2 487	2 501
siitä 15-64-vuotiaat	2 497	2 423	2 410	2 433	2 443	2 454
Työttömät (15-74-vuotiaat)	172	221	224	212	206	200
	prosenttia					
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat)	70,6	68,3	67,8	68,6	69,2	69,9
Työttömyysaste (15-74-vuotiaat)	6,4	8,2	8,4	7,9	7,6	7,4
Alle 25-vuotiaat	16,5	21,5	21,4
	1000 henkeä vuoden aikana					
Maahanmuutto, netto	15,5	14,5	13,7	15	15	15

Suomen ikärakenteen muutos vaikuttaa lähivuosina työmarkkinoihin merkittävästi. Työkäisen väestön (15-64 v) määrä lähti laskuun viime vuoden lopussa. Tänä vuonna keskimääräinen työkäinen väestö vähenee noin 10 000 hengellä. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuosina 2011-2013 työkäinen väestö supistuu yhteensä noin 45 000 hengellä. Työkäisen väestön las-
kiessa ja työllisten määrän kasvaessa hitaasti työllisyysaste kääntyy nousuun tänä vuonna. Vuoteen 2013 mennessä työllisyysaste kasvaa noin 70 prosenttiin.

Työvoiman ulkopuolella olevien (15-64 v) määrä kääntyy selvään laskuun vuonna 2011. Kahtena edellisenä vuonna työvoiman ulkopuolella olevien määrä kasvoi nopeasti työvoiman kysynnän alentuessa kansainvälisen finanssikriisin seurauksena ja nyt tätä työvoimareserviä on alettu vähitellen purkaa. Vuoteen 2013 mennessä työvoiman ulkopuolella olevien määrä laskee yhteensä noin 66 000 hengellä. Osittain työvoiman ulkopuolisten määrän aleneminen selittyy ikärakenteen muutoksella. Lisäksi arvioidaan, että uusista työllisistä suuri osa tulee työvoiman ulkopuolelta.

Lähivuosina työllisyyden kasvu nojaa vahvasti palvelualan työllisyyden lisääntymiseen. Alkuvuonna 2011 työllisten määrä on noussut palvelujen lisäksi rakentamisessa, jossa tuotannon hyvä kasvu on lisännyt myös työvoiman kysyntää. Teollisuudessa työllisten määrä on puolestaan laskenut alkuvuonna ja myös koko vuonna työllisyyden odotetaan supistuvan. Seuraavina kahtena vuonna työllisyys nousee hitaasti sekä palveluissa että rakentamisessa, teollisuudessa työllisyys jopa laskee lievästi.

Talouden hitaan kasvun voidaan olettaa helpottavan työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia väliaikaisesti. Alkuvuonna 2011 yritykset ovat raportoineet jonkin verran vaikeuksista löytää ammattitaitoista työvoimaa, vaikka työttömien määrä on vielä melko korkea. Kasvun hidastuessa työvoiman saatavuusongelmat pienenevät, vaikka ikärakenteen muutos vähentääkin merkittävästi työikäistä väestöä.

Ikääntyneiden työllisyys (65-74 v) jatkaa kasvuaan lähivuosina. Ikääntyneiden määrä nousee selvästi Suomen ikärakenteesta johtuen. Vuoteen 2013 mennessä 65-74 -vuotiaita on melkein 90 000 enemmän kuin viime vuonna. Lisäksi ikääntyneiden työvoimaosuus on ollut selvässä kasvussa jo pidempään ja tämä positiivinen kehitys jatkuu lähivuosina. Vuoteen 2013 mennessä 65-74 -vuotiaita työllisiä on noin 10 000 enemmän kuin viime vuonna. Ikääntyneiden lisääntynyt työllisyys vähentää osittain työikäisen väestön (15-64 v) pienenemisen aiheuttamia haasteita työmarkkinoilla ennustejakson aikana.

Hallitusohjelman työllisyystavoitteena on, että v. 2015 työllisyysaste on 72 % ja työttömyysaste 5 %. Nämä tavoitteet ovat hyvin haastavia nykyisillä talousnäkyksillä. Työllisyysastetavoite tarkoittaisi, että v. 2015 työllisiä olisi noin 90 000 enemmän ja työttömiä noin 90 000 vähemmän kuin viime vuonna. Jotta asetetut tavoitteet toteutuisivat, tarvitaan lisää erityisesti työvoiman tarjontaa lisääviä toimia.

1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat

Kansantulo

Kansantulo ja käytettävissä olevat tulot kasvoivat noin viisi prosenttia v. 2010 edellisestä vuodesta. Suuri muutos tapahtui omaisuus- ja yrittäjätuloissa, joka pitää sisällään muun muassa yritysten toimintaylijäämän. Yrityssectorille kertyi toimintaylijäämää eli varsinaisen toiminnan voittoja v. 2010 noin viiden edelliskuotta enemmän talouden kohentuneen tilan myötä ja yrityssectorin omaisuus- ja yrittäjätulot yhteensä lähes puolitoistakertastui edellisestä vuodesta. Yritysten toimintaylijäämä tai omaisuus- ja yrittäjätulot eivät kuitenkaan ole vielä saavuttaneet talouskriisiä edeltänyttä tasoa. Myös kotitaloudet lisäsivät omaisuus- ja yrittäjätulojaan viime vuonna, mutta muutos edellisestä vuodesta oli pienempi kuin yrityssectorilla. Erityisesti kotitalouksien yrittäjätulot kasvoivat v. 2010. Palkat ja palkkiot lisääntyivät v. 2010 noin 2 %. Palkkasumman kasvuun edellisestä vuodesta vaikutti myönteisesti ansiotason nousu, mutta sen kasvua pidätteli työllisten määrän väheneminen edellisestä vuodesta.

Kansantulon ja kansantalouden käytettävissä olevan tulon kasvu kiihtyy hienan tänä vuonna viime vuodesta erityisesti palkansaajakorvausten kasvaessa. Vuosina 2012 ja 2013 käytettävissä olevan tulon kasvun ennakoidaan hidastuvan kuluvasta vuodesta. Koko taloudessa maksettujen palkkojen ja palkkioiden ennustetaan kasvavan tänä vuonna noin 5 % vuodesta 2010. Niiden kasvuun vaikuttavat sekä työpanoksen lisääntyminen että ansiotason nousu viime vuodesta. Lisäksi edellisvuodesta lisääntyneet bonukset ja lisäpalkkiot tukevat palkkasumman kasvua. Ensi ja sitä seuraavana vuonna palkkasumma suurenee ennakoitun työpanoksen kasvun ja ansiotason nousun mukaisesti. Työnantajan sosiaaliturvamaksuperusteisiin ei odoteta suuria muutoksia. Palkansaajakorvausten osuus kansantulosta laskee vuosina 2012-2013, sillä osa kansantulon muista tekijöistä kasvaa niitä nopeammin. Vuosina 2011 ja 2012 välillisten verojen kiristys nostaa tuotannon ja tuonnin veroja. Myös omaisuus- ja yrittäjätulojen ennustetaan kasvavan, etenkin vuosina 2012-2013.

Käytettävissä oleva tulo

	2010 osuus, %	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**	Keskimäärin 2010/2000
		muutos, prosenttia						
Palkansaajakorvaukset	60,0	7,1	-1,2	2,1	5,2	3,9	4,1	4,0
Palkat ja palkkiot	48,4	7,1	-0,7	2,1	5,1	3,8	4,0	4,2
Työnantajan sosiaaliturvamaksut	11,5	7,0	-3,3	1,9	5,5	4,5	4,7	3,3
Omaisuus- ja yrittäjätulot	26,3	-3,6	-18,8	14,3	4,1	3,5	5,5	2,9
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	13,8	1,5	-3,6	2,9	10,7	6,4	4,8	3,1
Kansantulo	100,0	3,1	-6,4	5,1	5,7	4,2	4,6	3,5
Käytettävissä oleva tulo		3,0	-6,6	5,3	5,7	4,2	4,6	3,4
Bruttokansantulo, mrd. euroa		186,6	176,3	183,4	193,3	201,6	210,0	

Palkat

Palkansaajien yleistä nimellistä ansiotasoa kuvaava ansiotasoindeksi nousi viime vuonna 2,6 %. Sopimuskorotukset nostivat ansioita noin 2 prosenttiyksikköä ja muut tekijät kuin sopimuskorotukset nostivat ansiotasoa noin 0,6 prosenttiyksikköä. Tänä vuonna ansiotason arvioidaan nousevan niin ikään 2,6 %, mutta v. 2012 ansiotason nousu kiihtyy. Reaaliansiotaso laskee tänä vuonna toisaalta nopeaksi kiihtyneen inflaation ja toisaalta tavanomaista hitaamman nimellisen ansiotason nousun takia. Vaikka nimellisen ansiotason nousun ennustetaan kiihtyvän 3,2 prosenttiin ensi vuonna, välillisen verotuksen kiristyminen pitää inflaation nopeana eivätkä reaaliset ansiot nouse vielä silloinkaan.

Viime vuosien epävakaa taloudellisessa tilanteessa työmarkkinajärjestöt ovat neuvotelleet palkankorotuksista lähes kaikilla toimialoilla vuosittain. Keväällä 2011 käydyissä neuvotteluissa mukana oli noin 1,5 milj. palkansaajaa mm. kemian, rakentamisen, kaupan, matkailu- ja ravitsemusalalta sekä kunta- ja valtiosektorilta. Keskimäärin sopimuskorotukset sisälsivät noin puoleltoista prosentin yleiskorotuksen sekä vajaan prosentin paikallisen erän. Syksyn 2011 neuvotteluissa ratkotaan mm. teknologiateollisuuden alan palkankorotukset.

Yhteensä sopimuskorotukset nostavat ansioita tänä vuonna vajaan pari prosenttia. Se huomioi tämän vuoden aikana tehtyjen sopimusten ajoittumisen kalenterivuodelle sekä viime vuoden sopimusten tälle vuodelle kohdistuvan vaikutuksen. Muut tekijät kuin sopimuskorotukset nostavat ansioita hieman viimevuotista enemmän ja nimellisen ansiotason ennustetaan kohoavan keskimäärin 2,6 %. Tänä vuonna säännölliset ansiot nousevat yleistä ansiotasoa hitaammin, mikä tarkoittaa sitä, että kertaerien ja tulospalkkioiden osuus palkanmuodostuksessa nousee kuluvana vuonna.

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työkustannukset tuoteyksikköä kohti

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**	Keskimäärin 2010/2000
	muutos, prosenttia						
Sopimuspalkkaindeksi	4,3	3,6	2,0	1,8	2,4	2,4	2,7
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	1,2	0,4	0,6	0,8	0,8	1,0	1,1
Ansiotasoindeksi	5,6	4,0	2,6	2,6	3,2	3,4	3,8
Reaalinen ansiotaso ¹⁾	1,4	4,0	1,4	-0,9	-0,1	1,3	2,2
Keskiansiot ²⁾	5,3	3,5	2,6	3,6	3,3	3,4	3,7
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti ³⁾							
Koko kansantaloudessa	6,8	8,5	-1,6	1,6	2,1	1,8	2,1
Tehdasteollisuudessa	2,7	14,9	-8,4	-0,6	-0,6	-0,5	-0,9

¹⁾ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.

²⁾ Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla. Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.

³⁾ Palkansaajakorvaukset palkansaajaa kohden jaettuna tuottavuudella työllistä kohden.

Vuonna 2012 ansiotason nousun ennakoidaan kiihtyvän 3,2 prosenttiin. Kiihtymistä selittävät edellistä vuotta suurempi palkkaperintö sopimuspalloissa, edellistä vuotta hieman isommat sopimuskorotukset. Muiden tekijöiden kuin sopimuskorotusten ennustetaan vaikuttavan ansiotasoon saman verran kuin v. 2011.

Työkustannukset tuotettua yksikköä kohden koko taloudessa nousevat ennustevuosina noin kahden prosentin vuosivauhtia. Teollisuudessa yksikkötyökustannukset alenevat noin puoli prosenttia vuodessa, sillä teollisuuden tuottavuuden kasvun työntekijää kohden ennustetaan olevan koko talouden tuottavuuden kasvua nopeampaa.

Hinnat

Kuluttajahintojen vuosimuutos eli inflaatio kansallisella indeksillä mitattuna saavutti heti vuoden alussa kolmen prosentin rajan ja on siitä lähtien kiihtynyt edelleen. Kesäkuussa kuluttajahinnat nousivat noin 3½ prosentin vauhtia. Alkuvuoden nopeaa inflaatiota selittää polttonesteiden ja sähkön sekä ruoan, makeisten, jäätelön ja alkoholittomien juomien kallistuminen. Näihin hyödykkeisiin kohdistui vuodenvaihteessa voimaantulleita veronkiristyksiä. Lisäksi inflaatioon vaikutti vuoden 2010 heinäkuussa tehdyt arvonlisäverotuksen muutokset. Yhteensä veroperusteiden muutokset kiihdyttivät inflaatiota keskimäärin noin 0,6 prosenttiyksikköä alkuvuoden aikana. Lisäksi alkuvuonna asumisen kustannusten nousu kiihdytti inflaatiota, mutta toisaalta sitä on hillinnyt kulutuselektroniikan ja matkaviestintäpalveluiden halpeneminen edellisvuodesta.

Inflaation ennustetaan kiihtyvän tämän vuoden kolmannella neljänneksellä ja hidastuvan vuoden lopussa. Inflaatio on alkuvuotta nopeampaa heinäsyyskuussa, sillä mm. korot ovat nousseet selvästi viimevuotista korkeammalle tasolle. Vuoden lopulla hintojen nousuvauhti jonkin verran hidastuu, koska vertailuajankohtaan sattuu nopea elintarvikkeiden ja energiahyödykkeiden kallistuminen. Kuluvan vuoden inflaation keskiarvoksi ennustetaan 3,5 %.

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2012 sisältää lisätulojen keräämiseksi useiden valmisteverojen kiristyksen tammikuussa 2012. Lisäksi eräitä arvonlisäveroperusteita esitetään muutettavaksi. Näillä toimenpiteillä on inflaatiota kiihdyttävä vaikutus, jonka suuruus on noin 0,9 prosenttiyksikköä vuosikeskiarvona. Koko vuoden inflaatioksi ennustetaan 3,3 %.

Alkoholi- ja tupakkaverot sekä makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverot kiristyvät vuodenvaihteessa. Yhteensä näiden nautintoaineiden veronkiristykset nopeuttavat inflaatiota noin 0,4 prosenttiyksikköä. Liikenne- polttoaineiden verotus kiristyy vuodenvaihteessa niin, että bensiinin litrahinta nousee sen vaikutuksesta noin 2 % ja dieselin litrahinta noin 10 %.¹ Dieselin

¹ Hinnanmuutosprosentit riippuvat arvioidusta hintatasosta sinä ajankohtana, jona veronkorotus tulee voimaan.

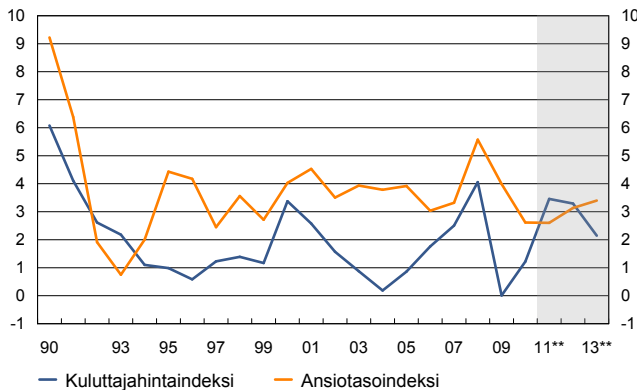
litrahintaan kohdistuu suurempi nousupaine, sillä siihen sisältyy aiemmin päätetty noin 8 sentin veronkorotus. Polttoaineiden hinnan korotuksen arvioidaan kiihdyttävän inflaatiota noin 0,1 prosenttiyksikköä. Polttoaineverotuksen lisäksi auto- ja ajoneuvoverotusta kiristetään, minkä arvioidaan nopeuttavan inflaatiota noin 0,2 prosenttiyksikköä.

Arvonlisäverotukseen esitetään vuoden 2012 budjetissa muutoksia niin, että aikakaus- ja sanomalehtien aikaisempi 0 %-arvonlisäverokanta poistuu ja vuodesta 2007 voimassa ollut palveluiden alennetun arvonlisäveron kokeilu päättyy. Esitetyt veromuutokset kiihdyttävät kuluttajahintainflaatiota noin 0,2 prosenttiyksikköä.

Vuonna 2012 veroperustemuutosten ohella inflaatiota kiihdyttäviä tekijöitä on edelleen useita. Öljyn euromääräisen hinnan ennustetaan hieman laskevan, mikä lievittää polttoaineiden hintoihin kohdistuvaa nousupainetta. Energiahyödykkeiden ei siten odoteta kallistuvan ensi tai sitä seuraavana vuonna yhtä nopeaa vauhtia kuin kuluvana vuonna. Elintarvikkeiden hinnannousu tasaantuu, sillä kuluvan vuoden sadosta ennustetaan viimevuotista parempaa ja esimerkiksi tuoreruoan hintaan vaikuttavan energian hinnan oletetaan kehittyvän aikaisempaa maltillisemmin. Veikkauspelien odotetaan kallistuvan arpa-jaisveron kiristymisen sekä yksittäisten pelien, erityisesti Loton, hintamuutosten takia. Ennusteperiodin loppua kohden rahapolitiikan oletetaan kiristyvän euroalueella, mikä nostaa kotitalouksien asuntolainojen korkoja ja kiihdyttää inflaatiota edellä mainittujen tekijöiden lisäksi. Vuonna 2013 inflaation odotetaan hidastuvan, kun veronkorotusten vaikutus kuluttajahinnoista poistuu ja mm. kansainvälisiltä raaka-ainemarkkinoilta välittyvät hintapaineet hellittävät.

Kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksi

muutos edellisestä vuodesta, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Hintaindeksejä

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**	Keskimäärin 2010/2000
	muutos, prosenttia						
Vientihinnat ¹⁾	-0,3	-5,7	3,9	5,8	0,1	2,4	-0,3
Tuontihinnat ¹⁾	1,9	-8,3	6,4	7,8	-1,1	3,3	0,8
Kuluttajahintaindeksi	4,1	0,0	1,2	3,5	3,3	2,1	1,6
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	3,9	1,6	1,7	3,4	2,9	1,9	1,7
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	5,7	-6,4	5,0	7,2	4,1	3,0	1,8
Rakennuskustannusindeksi	3,9	-1,1	1,1	3,7	3,3	3,1	2,5

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

2 Talouspolitiikka ja julkinen talous

2.1 Julkisyhteisöt yhteensä

Syvä taantuma ja sen lievittämiseksi toteutetut talouden toimeliaisuutta elvyttävät toimenpiteet heikensivät Suomen julkisen talouden tilaa voimakkaasti. Vuonna 2010 julkisyhteisöjen rahoitusaliijäämä oli 2,8 % ja velka 48,3 % suhteessa kokonaistuotantoon. Rahoitusasema oli 7 prosenttiyksikköä heikompi ja velka 14½ prosenttiyksikköä suurempi kuin v. 2008.

Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, kunnista ja sosiaaliturvarahoitusta, joihin kuuluvat myös lakisääteistä työeläkevakuutusta hoitavat työeläkerahastot. Talouden kasvu, välillisen verotuksen kiristäminen sekä elvytystoimenpiteiden päättyminen kohentavat julkisen talouden rahoitusasemaa tänä vuonna. Julkinen talous pysyy kuitenkin alijäämäisenä valtiontalouden suuren alijäämän vuoksi.

Hallituksen vuoden 2012 talousarvioesityksessä ja hallituskautta koskevassa kehyspäätöksessä täsmentämät sopeutustoimet kohentavat valtion rahoitusasemaa ensi vuodesta alkaen. Ne eivät kuitenkaan riitä tasapainottamaan rahoitusasemaa, koska väestön ikääntyminen hidastaa talouden tuotannon ja tulojen eli julkisen talouden rahoituspohjan kasvua yhä enemmän lähivuosina. Vuonna 2015 valtion rahoitusaliijäämä on edelleen 2,8 % BKT:sta.

Kuntien rahoitusasema kohenee lähelle tasapainoa tänä vuonna. Kuntien valtionosuuksiin kohdistuvat säästötoimenpiteet kiristävät kuntien taloutta ensi vuonna, ja kuntien alijäämä kasvaa hieman.

Työeläkerahastojen ylijäämä pienenee vähitellen, kun eläkemenot kasvavat. Ylijäämä säilyy kuitenkin lähellä 3 prosenttia suhteessa kokonaistuotantoon keskipitkällä aikavälillä.

Julkisyhteisöjen menojen osuus kokonaistuotannosta alenee noin 1 prosenttiyksikön tänä vuonna. Osuutta alentaa erityisesti kokonaistuotannon arvon ripeä kasvu. Keskipitkällä aikavälillä kokonaistuotannon arvon kasvu hidastuu niin, että menot ja kokonaistuotannon arvo kasvavat lähes samaa vauhtia eikä menojen osuus kokonaistuotannosta muutu.

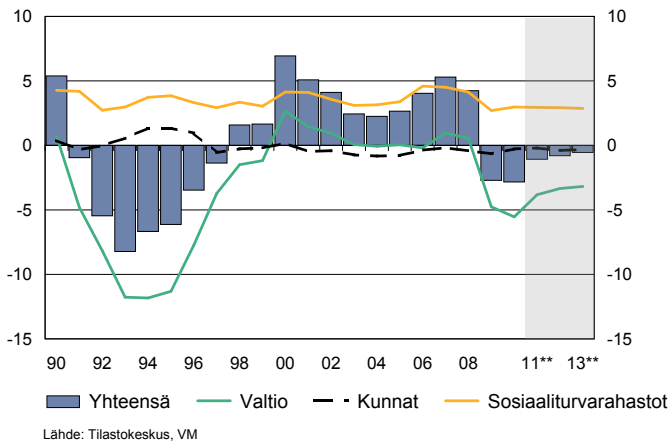
Julkisyhteisöjen keräämien verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen osuus kokonaistuotannosta nousee tänä vuonna ja edelleen vuosina 2012–2015. Hallituksen vuoden 2012 talousarviossa ja hallituskautta koskevassa kehyspäätöksessä täsmentämät korotukset lisäävät valtion verotuloja. Lisäksi keskimääräinen

kunnallisveroäyri nousee ja eläke- ja työttömyysvakuutusmaksuja korotetaan. Toisaalta tuloveroasteikkoihin tehtävät tarkistukset ja eräiden valmisteverojen veropohjien hidaskasvu hillitsevät kokonaisveroasteen nousua.

Euroopan yhteisöjen perustamissopimus määrää, että jäsenmaiden julkisyhteisöjen rahoitusaliijäämä ei saa ylittää 3 prosenttia eikä velka 60 prosenttia kokonaistuotannosta. Suomen julkisyhteisöjen rahoitusaliijäämä ja velka ovat pysyneet näitä pienempinä. Vuonna 2010 Suomen julkisyhteisöjen ns. EDP-aliijäämä¹ oli 2,5 % BKT:sta. Koska aiemmat ennusteet viitearvoa suuremmasta alijäämästä eivät toteutuneet, ECOFIN-neuvosto totesi heinäkuussa 2011, ettei Suomen julkisyhteisöjen rahoitusaliijäämä ole liiallinen. Samalla se kumosi aiemman päätöksen, jossa se oli asettanut Suomen liiallisen alijäämän menettelyn piiriin.

Suomen julkisyhteisöjen rahoitusasema on alijäämästä huolimatta yksi EU:n jäsenmaiden vahvimpia. Vuonna 2010 julkisyhteisöjen EDP-rahoitusasema oli Suomea vahvempi vain Virossa, Luxemburgissa ja Ruotsissa. Työeläkerahastojen ylijäämä kohentaa Suomen sijoitusta kansainvälisissä vertailuissa. Sen sijaan Suomen valtiontalouden alijäämä oli suuri myös muihin jäsenmaihiin verrattuna. Valtiontalouden suuren alijäämän vuoksi Suomen julkinen talous velkaantuu nopeammin kuin monet muut jäsenmaat, joissa julkisyhteisöjen rahoitusasema on Suomea heikompi.

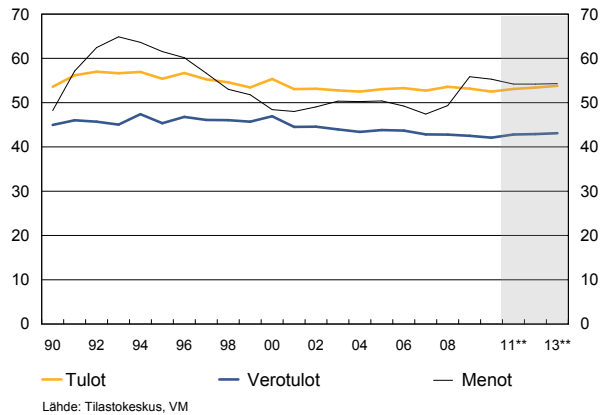
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä
suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

¹ EDP viittaa liialliseen alijäämään koskevaan menettelyyn (excessive deficit procedure) EU:ssa. EDP-jäämä poikkeaa kansantalouden tilinpidon mukaisesta jäämästä. EDP-jäämään lasketaan mukaan nettokorkomaksut, joita syntyy velan hallinnassa käytetyistä koronvaihto- ja termiinisolimuksista. Näillä järjestelyillä on kyetty pienentämään julkisyhteisöjen korkomenoja Suomessa viime vuosina. Vuonna 2010 kansantalouden tilinpidon mukainen julkisyhteisöjen alijäämä oli 2,8 % BKT:sta ja EDP-alijäämä 2,5 % BKT:sta.

Julkisyhteisöjen tulot, verotulot ja menot

suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Julkisyhteisöt ¹⁾

	2008	2009	2010*	2011**	2012**	2013**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	32,3	27,8	28,6	30,9	31,6	33,0
Tuotannon ja tuonnin verot	23,9	23,1	24,0	26,5	28,2	29,4
Sosiaalivakuutusmaksut	22,6	22,3	22,9	24,1	25,5	26,8
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä ²⁾	79,4	73,7	75,8	81,9	85,8	89,8
Muut tulot ³⁾	20,7	18,9	19,1	20,2	21,4	22,7
siitä korkotulot	4,6	3,6	2,9	3,8	4,1	4,6
Tulot yhteensä	99,5	92,1	94,6	101,7	106,2	112,0
Kulutusmenot	41,7	43,4	44,3	46,0	47,6	49,2
Tukipalkkiot	2,5	2,5	2,7	2,8	2,9	2,9
Sosiaalietuudet ja -avustukset	28,5	31,3	32,7	33,8	35,9	37,8
Muut tulonsiirrot	4,8	5,2	5,3	5,9	6,0	6,2
Tukipalkkiot ja tulonsiirrot yhteensä	35,7	39,0	40,7	42,5	44,8	47,0
Pääomamenot ⁴⁾	5,4	5,7	5,4	5,6	5,8	6,0
Muut menot	8,7	8,7	9,3	9,7	10,2	11,2
siitä korkomenot	2,7	2,4	2,5	2,5	2,6	3,2
Menot	91,6	96,8	99,7	103,8	108,4	113,3
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	7,9	-4,7	-5,1	-2,1	-1,6	-1,3
Valtionhallinto	1,0	-8,3	-10,0	-7,3	-6,7	-6,6
Paikallishallinto	-0,8	-1,1	-0,5	-0,4	-0,8	-0,7
Työeläkelaitokset	7,5	5,3	5,3	5,7	5,9	6,1
Muut sosiaaliturvarahastot	0,1	-0,6	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Perusjäämä ⁵⁾	6,2	-5,7	-5,4	-3,1	-2,9	-2,5

1) Kansantalouden tilinpidon mukaan.

2) Sisältää pääomaverot

3) Ml. pääomansiirrot ja pääoman kuluminen

4) Pääoman bruttomuodostus ja pääomansiirrot.

5) Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	2008	2009	2010*	2011**	2012**	2013**
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	42,8	42,5	42,1	42,8	42,9	43,0
Julkisyhteisöjen menot ¹⁾	49,3	55,9	55,3	54,2	54,1	54,3
Nettoluotonanto	4,2	-2,7	-2,8	-1,1	-0,8	-0,6
Valtionhallinto	0,5	-4,8	-5,5	-3,8	-3,3	-3,2
Paikallishallinto	-0,4	-0,6	-0,3	-0,2	-0,4	-0,3
Työeläkelaitokset	4,1	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9
Muut sosiaaliturvarahastot	0,1	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Perusjäämä ²⁾	3,3	-3,3	-3,0	-1,6	-1,5	-1,2
Julkisyhteisöjen velka	33,9	43,3	48,3	48,7	50,3	51,7
Valtionvelka	29,3	37,1	41,7	42,6	44,4	46,0
Julkisyhteisöjen työllisyys, 1000 henkeä	614	615	614	613	612	611
Valtio	143	145	143	142	141	140
Paikallishallinto	461	461	461	461	461	461
Sosiaaliturvarahastot	10	10	10	10	10	10

¹⁾ EU-harmonisoitu.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Eräiden EU-maiden rahoitusjäämät ja velkasuhteet

	2010*	2011**	2012**	2010*	2011**	2012**
	Rahoitusjäämä			Velka		
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Suomi	-2,8	-1,1	-0,8	48,3	48,7	50,3
Iso-Britannia	-10,4	-8,6	-7,0	80,0	84,2	88,0
Ruotsi	0,0	0,9	2,0	39,8	36,5	33,4
Tanska	-2,7	-4,1	-3,2	43,6	45,3	47,1
Irlanti	-32,4	-10,5	-8,8	96,2	112,0	117,9
Espanja	-9,2	-6,4	-5,4	60,1	68,1	71,0
Alankomaat	-5,4	-3,7	-2,3	62,7	63,9	64,0
Portugali	-9,1	-5,9	-4,5	93,0	101,7	107,4
Itävalta	-4,6	-3,7	-3,3	72,3	73,9	75,4
Saksa	-3,3	-2,0	-1,2	83,2	82,4	81,1
Ranska	-7,0	-5,8	-5,3	81,7	84,7	86,8
Belgia	-4,1	-3,7	-4,2	96,8	97,0	97,5
Italia	-4,6	-4,0	-3,2	119,0	120,3	119,8
Kreikka	-10,5	-9,5	-9,3	142,8	157,7	166,2

Lähde: EU-komission ennuste kevät 2011, Suomi VM

2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista

Sitä, miten finanssipolitiikkaa koskevat päätökset vaikuttavat talouden toimeliaisuuteen, mitataan julkisyhteisöjen ja valtion suhdannekorjatun perusrahoitusaseman vuotuisten muutosten avulla. Tällä mittarilla mitattuna valtiontalouden sopeutustoimet kiristävät finanssipolitiikkaa ja hillitsevät talouden toimeliaisuuden kasvua, mutta koko julkisyhteisöjen tasolla finanssipolitiikan viritys on varsin neutraali vuosina 2012–2015.

Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema tarkoittaa tulojen ja perusmenojen erotusta. Perusmenoja ovat kaikki muut julkisyhteisöjen menot paitsi julkisyhteisöjen velasta maksetut korot.¹ Finanssipolitiikkaa koskevien päätösten kasvua tukevan tai hillitsevän vaikutuksen selvittämiseksi perusrahoitusasemasta täytyy poistaa suhdannevaihteluiden vaikutus julkisyhteisöjen tuloihin ja menoihin. Noususuhdanteessa verotulojen kasvu kiihtyy ja työttömyydestä aiheutuvien menojen kasvu hidastuu. Laskusuhdanteessa käy päinvastoin. Kun tämä vero- ja sosiaaliturvajärjestelmiin sisään rakennetun suhdanneautomaatiikan vaikutus poistetaan perusrahoitusasemasta, suhdannekorjatun perusrahoitusaseman vuotuiset muutokset kertovat, tukeeko vai hillitseekö päätöseräinen finanssipolitiikka talouden kasvua.

Taantuman aikana talouden kokonaistuotanto supistui ja jäi selvästi talouden käytettävissä olevien tuotannon tekijöiden mahdollistamaa tuotantopotentiaalia pienemmäksi.² Tämä heijastui julkiseen talouteen niin, että julkisyhteisöjen rahoitusasema heikkeni voimakkaasti ja oli heikompi kuin suhdannekorjattu rahoitusasema. Talouden kasvun kiihdyttyä kokonaistuotanto on alkanut saavuttaa potentiaalista tasoaan, tuotantokuilu kaventua ja julkisyhteisöjen rahoitusasema lähentyä suhdannekorjattua rahoitusasemaa. Tuotantokuilun arvioidaan umpeutuvan vuoteen 2015 mennessä. Tuolloin suhdannekorjamaton ja suhdannekorjattu rahoitusasema ovat yhtä suuret.

Elvytystoimenpiteet tukivat talouden kasvua ja heikensivät erityisesti valtion suhdannekorjattua perusrahoitusasemaa vuosina 2009–2010.³ Kun talouden kasvu elpyi, valtiontalouden alijäämää alettiin kuroa umpeen kiristämällä välillistä verotusta. Kun lisäksi määräaikaiset elvytystoimenpiteet eräännyivät, suhdannekorjattu perusrahoitusasema alkoi kohentua. Finanssipolitiikan viritys kääntyy kiristäväksi tänä vuonna. Hallituksen vuoden 2012 talousarviossa ja hallituskautta koskevassa kehyspäätöksessä täsmentämät tulojen ja menojen sopeutustoimet kiristävät finanssipolitiikan viritystä, mutta koko julkisyhteisöjen tasolla viritys on varsin neutraali vuosina 2012–2015.

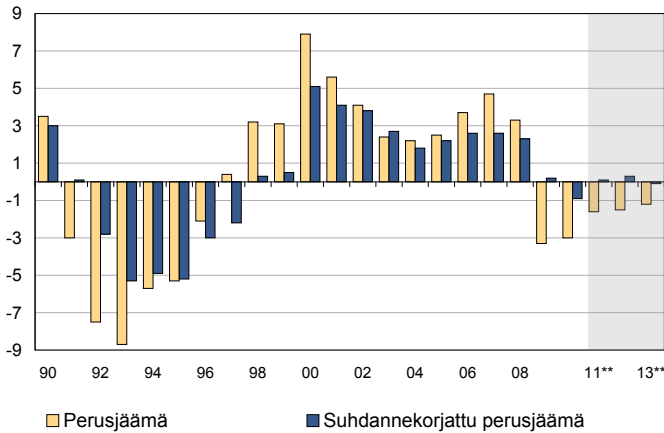
¹ Tässä yhteydessä perusrahoitusasema lasketaan nettokorkomenojen eli korkomenojen ja -tulojen erotuksen avulla.

² Talouden tuotantopotentiaalia arvioidaan ECOFIN-neuvoston sopiman tuotantofunktio menetelmän avulla.

³ Potentiaalisen tuotannon arviointiin ja julkisyhteisöjen rahoitusaseman suhdannekorjaukseen liittyy monia epävarmuustekijöitä, jotka korostuvat voimakkaiden suhdannevaihteluiden aikana.

Julkisyhteisöjen perusjäämä ja suhdannekorjattu perusjäämä¹⁾

suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

1) Laskelmat perustuvat EU-komission tuotantofunktioalähestymistapaan.

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.1.2 Julkisyhteisöjen velka

Julkisyhteisöt velkaantuivat nopeasti taantuman aikana. Valtionvelka kasvoi erityisen nopeasti, kun sen rahoitusasema heikkeni voimakkaasti. Vuoden 2010 lopussa julkisyhteisöillä oli velkaa 87 mrd. euroa. Tästä 77 mrd. euroa oli valtion ja 10 mrd. euroa kuntien velkaa.

Bruttokansantuotteeseen suhteutettuna julkisyhteisöjen velka kasvoi 5,0 prosenttiyksikköä 48,3 prosenttiin v. 2010. Ohessa olevassa taulukossa eritellään julkisyhteisöjen velkasuhteen muutokseen vaikuttaneet tekijät. Taulukon avulla pyritään selventämään julkisyhteisöjen rahoitusaseman ja velkasuhteen muutoksen välistä yhteyttä kansantalouden tilinpidossa. Taulukossa plus-merkki tarkoittaa, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta kasvattavasti ja miinus-merkki, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta vähentävästi.

Julkisyhteisöjen – pääasiassa valtion – rahoitusaliijäämän kattaminen kasvatti velkasuhdetta 2,8 prosenttiyksikköä, josta puolet syntyi perusrahoitusaseman alijäämästä ja puolet korkomenoista. Kun velka suhteutetaan BKT:hen, BKT:n kasvu alentaa velkasuhdetta. Vuonna 2010 BKT:n määrän ja hinnan kasvu alensi velkasuhdetta yhteensä 1,7 prosenttiyksikköä.

Se, että Suomessa julkisyhteisöihin luetaan valtion, kuntien ja eräiden sosiaaliturvarahastojen ohella työeläkerahastot, vaikuttaa merkittävästi siihen, miten julkisyhteisöjen vuotuinen rahoitusasema näkyy julkisyhteisöjen velan muutoksena. Suomessa osa vakuutetuilta ja työnantajilta kerätyistä työeläkevakuutusmaksuista rahastoidaan. Tästä syystä työeläkelaitosten rahoitusasema on ylijäämäinen. Vuonna 2010 ylijäämä oli 3,0 % BKT:hen suhteutettuna. Koska työeläkelaitosten ylijäämä luetaan mukaan julkisyhteisöjen perusrahoitusase-

Julkisyhteisöjen velkasuhteen muutos ja siihen vaikuttavat tekijät

	2009	2010*	2011**	2012**	2013**	2014**	2015**
Velkasuhde, % BKT:sta	43,3	48,3	48,7	50,3	51,7	52,6	53,5
Velkasuhteen muutos	9,3	5,0	0,4	1,6	1,4	0,9	0,9
Velkasuhteen muutokseen vaikuttavat tekijät							
Perusrahoitusasema	1,3	1,5	-0,2	-0,5	-0,9	-1,5	-1,5
Korkomenot	1,4	1,4	1,3	1,3	1,6	1,7	1,8
BKT:n määrän muutos	3,0	-1,5	-1,6	-0,8	-1,1	-1,0	-0,8
BKT:n hinnan muutos	-0,6	-0,2	-1,2	-1,3	-0,9	-1,1	-1,1
Rahoitusvarojen hankinta (netto)	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9	2,8	2,8
Muut tekijät ¹⁾	1,2	0,9	-0,8	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3

¹⁾ Muut tekijät sisältävät valtion yksityistämistulojen, lainanannon sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvien tekijöiden vaikutuksen.

Plus-merkkinen vaikutus korottaa ja miinus-merkkinen vaikutus alentaa velkasuhdetta.

maan, mutta sillä ei lyhennetä julkisyhteisöjen velkaa, työeläkelaitosten ylijäämä täytyy poistaa velkasuhteen muutokseen vaikuttavien tekijöiden joukosta. Taulukossa työeläkelaitosten ylijäämä esitetään julkisyhteisöjen velkasuhdetta kasvattavana rahoitusvarojen hankintana.

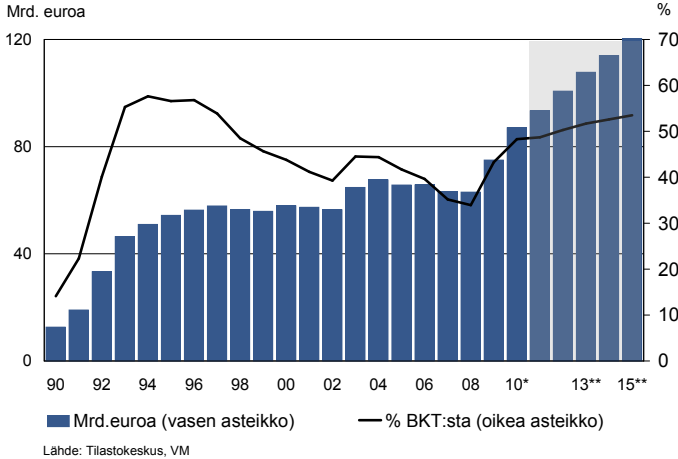
Näiden tekijöiden lisäksi valtion lainananto sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvät tekijät kasvattivat julkisyhteisöjen velkasuhdetta 0,9 prosenttiyksikköä v. 2010.

Koska valtion ja kuntien rahoitusasema pysyy alijäämäisenä, julkisyhteisöjen velkaantumisen jatkuu ennustejaksolla. Velan määrä kasvaa niin, että v. 2015 julkisyhteisöjen velka on 120 mrd. euroa eli 33 mrd. euroa suurempi kuin v. 2010.

Velka kasvaa edelleen myös BKT:hen suhteutettuna. Julkisyhteisöjen velkasuhde nousee 53,5 prosenttiin v. 2015 eli 5,2 prosenttiyksikköä suuremmaksi kuin v. 2010. Velkasuhde nousee, kun korkomenot kasvavat, BKT:n arvon kasvu hidastuu eikä julkisyhteisöjen – lähinnä valtion – perusrahoitusasema kohene riittävästi kääntämään julkisyhteisöjen velkasuhdetta laskuun.

Työeläkelaitosten ylijäämä pysyy 3 prosentin tuntumassa keskipitkällä aikavälillä eikä sitä käytetä julkisyhteisöjen velan lyhentämiseen. On kuitenkin syytä olettaa, että työeläkerahastot lisäävät sijoituksiaan Suomen valtion liikkeelle laskemiin velkakirjoihin. Tämä hidastaa velkasuhteen nousua lievästi keskipitkällä aikavälillä, koska julkisyhteisöjen sisäistä lainanottoa ei lasketa mukaan julkisyhteisöjen ns. EMU-velkaan.

Julkisyhteisöjen velka

2.2 Valtionhallinto

2.2.1 Budjetti ja vaalikauden menokehys

Vastuullisen, pitkäjänteisen ja taloudellista vakautta edistävän menopolitiikan varmistamiseksi uusi hallitus jatkaa kehysmenettelyä, eli budjettitalouden menojen kehitystä ohjaavaa koko vaalikauden kattavaa menosääntöä. Pääministeri Kataisen hallituksen menosääntö vastaa perusteiltaan vuodesta 2004 lähtien käytössä ollut ja toimivaksi havaittua sääntöä, eräin muutoksin.

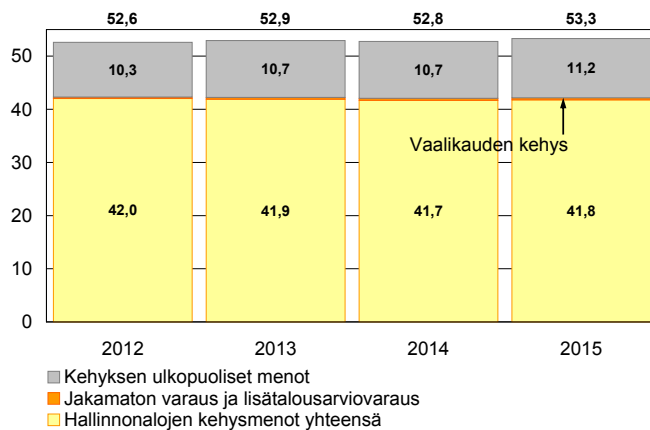
Kehysmenettely asettaa enimmäismäärän pääosalle, noin neljälle viidennekselle, talousarviomenoista. Valtiontalouden kehyyksen ulkopuolelle jäävät suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki sekä valtion osuus toimeentulotukimenoista. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehyyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehyyksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonlisäveromenot, finanssijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä.

Vaalikauden 2012–2015 menokehys on asetettu vuoden 2012 hintatasossa siten, että se toteuttaa hallitusohjelmassa sovitun 1,216 mrd. euron kehysmenojen nettomääräisen vähennyksen vuoden 2015 tasolla verrattuna maaliskuun 2011 kehyspäättökseen. Lisäksi kehyyksen ulkopuolelta kehyyksen piiriin siirretään valtion osuus Kansaneläkelaitokselle kansaneläkelaista johtuvista menoista, minkä johdosta kehystasoa tarkistetaan. Vuoden 2012 kehystä tarkistetaan myös yhteensä -182 milj. eurolla vastaamaan vuoden 2012 hinta- ja kustannustasoon liittyviä tarkistuksia sekä kehyyksen rakenteellisia muutoksia ja ajoitusmuutoksia.

Vaalikauden kehystaso, milj. euroa

	2012	2013	2014	2015
Kehystaso 23.3.2011 kehyspäätöksessä	39 885	40 262	40 329	40 699
Hallitusohjelman mukaiset kehukseen kuuluvat menot, yht:	-451	-814	-1 155	-1 216
- menosäästöt	-1 063	-1 561	-1 917	-2 150
- menolisäykset	412	547	562	690
- jakamaton				44
- lisätalousarviovaraus	200	200	200	200
Jakamaton osuus muille vaalikauden vuosille	44	44	44	
Yhteensä	39 478	39 493	39 218	39 483
Momentin 33.40.60 siirtäminen kehukseen kuuluvaksi	3 187	3 153	3 123	2 968
Ed. vaalikauden jaettujen momenttien siirto kehuksen ulkopuolelle	-199	-215	-213	-216
Kehystason hintakorjaukset ja rakenteelliset muutokset	-182	-227	-92	-104
Vaalikauden kehystaso (ml. LTAE-varaus)	42 284	42 205	42 037	42 132

Budjettitalouden menot ja vaalikauden kehys¹⁾ mrd. euroa

¹⁾ Menot vuoden 2012 hintatasossa. Vaalikauden kehys muodostuu hallinnonalojen kehysmenoista ja jakamattomasta varauksesta.

Lähde: VM

Vuoden 2012 kehystasoksi on päätetty 42 284 milj. euroa, josta n. 57 milj. euroa jää vuoden 2012 talousarvioesityksen jälkeen ns. jakamattomaksi varaukseksi. Lisätalousarvioita varten on varattu lisäksi 200 milj. euroa. Valtion vuoden 2012 talousarvioesityksen mukaiset menot ovat 52,4 mrd. euroa, eli menot kasvavat n. 1 mrd. eurolla vuodelle 2011 budjetoidusta (ml. kolmas lisätalousarvioesitys). Kasvua selittää hintatason muutoksen (n. 800 milj. euroa) lisäksi mm. korkomenojen nousu (n. 200 milj. euroa). Myös eräät automaattiset tekijät, kuten valtion eläkemenojen kasvu, lisäävät määrärahoja. Lisäksi edellisen hallituksen tekemät ratkaisut, kuten uusiutuvan energian kokonaisuus sekä liikennehankkeisiin kohdistetut määrärahat, nostavat menoja. Toisaalta hallitusohjelman mukaiset menosäästöt sekä finanssisijoitusmenojen aleneminen hillitsevät menojen kasvua.

Hallitusohjelmassa on sovittu kehysten piiriin kuuluvien menojen 2,152 mrd. euron säästöistä vuoden 2015 tasolla verrattuna maaliskuun 2011 kehyspäätökseen. Menoleikkauksista 1,1 mrd. euroa ajoittuu vuodelle 2012. Suurin yksittäinen säästötoimi kohdistuu kuntien valtionosuuksiin, 631 milj. euroa.

Toisaalta hallitusohjelmassa kohdennetaan lisäpanostuksia nuorisotyöttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden torjuntaan, perusturvan parantamiseen, sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen, työllisyyden ja kasvun edistämiseen sekä ympäristön- ja luonnonsuojeluun. Menolisäyksiin on varattu n. 700 milj. euroa vuoden 2015 tasolla. Lisäyksistä n. 410 milj. euroa toteutetaan jo v. 2012. Vuonna 2012 työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea korotetaan 100 eurolla kuukaudessa, minkä lisäksi asumistuen tulorajoja, toimeentulotuen perusosaa ja yksinhuoltajien toimeentulotukea korotetaan (kustannus valtiontaloudelle yhteensä n. 250 milj. euroa v. 2012). Myös ns. nuorisotakuun toteuttaminen sekä pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisen kokeilut aloitetaan.

Hallitusohjelman menosäästöjen ja -lisäysten sekä veronkiristysten ja -kevennysten budjettitaloutta sopeuttava vaikutus on n. ½ mrd. euroa vuonna 2012, josta se nousee n. 2,3 mrd. euroon vuoteen 2015 mennessä kun huomioon ei ole otettu ansiotuloverotukseen ansiotason nousun ja inflaation seurauksena tehtävää tarkistusta eikä hallituksen harmaan talouden torjunnasta tavoittelemaa lisäverotuloja.

Arvio budjettitalouden tasapainosta vuosina 2011-2015, käyvin hinnoin, mrd. euroa

	2011	2012	2013	2014	2015
	käyvin hinnoin, miljardia euroa				
Menot yhteensä (käyvin hinnoin)	51,3	52,4	54,0	55,1	57,0
Budjettitalouden arvioidut tulot yhteensä (pl. kumulatiivisen ylijäämän käyttö)	43,1	45,3	47,0	49,2	50,9
Budjettitalouden tasapaino	-8,2	-7,1	-7,0	-5,9	-6,1

Valtion budjettitalouden menojen arvioidaan kasvavan vaalikaudella 2012–2015 nimellisesti keskimäärin 2,7 % vuosittain. Reaalinen menojen kasvu vastaavalla ajanjaksolla olisi 0 % vuodessa.

Vuonna 2012 budjettitalouden tulojen (pl. lainanotto) arvioidaan olevan 45,3 mrd. euroa ja verotulojen 38,2 mrd. euroa. Budjettitalouden tulojen (pl. nettolainanotto) arvioidaan kasvavan kehyskaudella vuosittain keskimäärin runsaat 4 %. Verotulojen kasvu on hieman tätä nopeampaa johtuen useista v. 2012 toteutettavista verotusta kiristävästä veroperustemuutoksista.

2.2.2 Budjettitalouden tulot

Valtion budjettitalouden tuloista 85 % on verotuloja, joiden kehitys määräytyy pitkälti yleisen talouskehityksen perusteella. Kokonaistuotannon kasvu ja sen rakenne määräävät verotulojen pohjan.

Verotulot kääntyivät nousuun v. 2010 taloudellisen aktiviteetin vahvistumisen ja välillisten verojen korotusten myötä. Vuonna 2011 verotulot kasvavat 12 % talouskasvun jatkuessa ja toteutettujen veronkorotusten seurauksena. Veroperustemuutokset lisäävät verotuottoa nettomääräisesti noin 0,9 mrd. eurolla.

Hallitusohjelman liitteessä yksilöityjä toimia toteuttamalla hallitus tavoittelee verotulojen n. 1,25 mrd. euron nettomääräistä lisäystä hallituskaudella. Suurta osaa toimenpiteistä aletaan toteuttaa jo v. 2012. Verotuloennusteessa on otettu huomioon hallitusohjelman mukaiset toimet tarkistettuine tuottovaiikutuksineen. Uusien veromuotojen osalta oletetaan, että pankkivero otetaan käyttöön v. 2013 ja windfall-vero puolestaan v. 2014. Ne lisääisivät verotuottoa yhteensä 340 milj. eurolla vuositasolla. Sen sijaan harmaan talouden torjunnasta syntyvää verotulojen lisäystä ei ole sisällytetty ennusteeseen siksi, että konkreettiset toimet ja esitykset verotulokertymän lisäämiseksi ovat vielä valmiilla. Tuloennusteeseen sisältyvät lisäksi edellisen hallituksen päättämät vuosina 2012–2014 voimaan tulevat dieselpolttoaineen, turpeen ja maakaasun verojen korotukset ja jo maaliskuun kehyspäätökseen sisällytetty tuloveroperusteiden tarkistus siten, että estetään työn verotuksen kiristymistä inflaation ja ansiotason nousun seurauksena.

Hallitusohjelman mukaiset veronkorotukset lisäävät vuosina 2012–2015 verotuottoa yhteensä lähes 1,6 mrd. eurolla ja puolestaan veronkevennykset vähentävät verotuottoa noin 0,3 mrd. eurolla. Lisäksi tuloveroperusteisiin tehtävä tarkistus vähentää ansiotuloverojen tuottoa yhteensä 1,8 mrd. eurolla vuosina 2012–2015. Tästä valtion osuus on noin 1,4 mrd. euroa. Hallitusohjelman mukaiset verotoimet vähentävät kuntien verotuloja n. 260 milj. eurolla v. 2012 ja tämän jälkeen vajaalla 100 milj. eurolla vuosittain. Kuntien verotulomerkitykset korvataan kunnille täysimääräisesti.

Keskipitkällä aikavälillä kokonaistuotannon kasvu hidastuu, mikä näkyy myös veropohjien kasvun hidastumisena (ks. taulukko edellä). Budjettitalouden verotulojen arvioidaan kasvavan keskimäärin 4½ % vuodessa ajanjaksolla 2012–2015.

Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitysarviot 2009- 2015, vuosimuutos, %

	2009	2010	2011	2012	2015/2012
	muutos, prosenttia vuodessa				
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	0	4	5	4½	4
Palkkatulot	-1	2	5	4	4
Eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	11	4	4	5½	5
Pääomatulot	-19	20	5½	5½	5
Ansiotasoindeksi	4,0	2,6	2,6	3,2	3,6
Toimintaylijäämä	-24	14	8	4½	4½
Kotitalouksien kulutusmenojen arvo	-1,5	5	5	5	4½
Arvonlisäveron pohja	-2	5	6	4½	4
Bensiinin kulutus	-2,6	-2,3	-2	-1½	-1½
Dieselöljyn kulutus	-3,3	8,0	3½	2	2
Sähkön kulutus	-7,5	8,0	2	2	1
Verollisen alkoholin kulutus	-2,3	-2,0	0	-3	0
Henkilöautojen ensirekisteröinnit	-35	27	14	4	3½
Kuluttajahintaindeksi	0,0	1,2	3,5	3,3	2

Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus verotuottoon

Verolaji	Veropohja / kysyntäerä	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	300, josta valtio 125
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	20
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	50, josta valtio 35
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	90
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1000 kpl	7
Energiavero	Sähkön I kulutus	1 %	7
	Bensiinin kulutus	1 %	14
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomavero	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkavero	Savukkeiden kulutus	1 %	8

Menneen kehityksen perusteella tuloennusteiden osuvuus on tyypillisesti heikentynyt suhdannekäänteiden yhteydessä. Laskusuhdanteen alkaessa tulokehitys nähdään helposti liian myönteisenä ja vastaavasti noususuhdanteen alussa tulojen kasvu helposti aliarvioidaan. Tuloennusteet perustuvat käsitykseen talouskasvusta ja sen taustalla olevista tekijöistä kuten kulutuksesta, työllisyydestä, yritysten tuloskehityksestä, varallisuusarvoista ja koroista. Oheisessa taulukossa esitetään eräiden verolajien herkkyyden niiden keskeisten veropohjien suhteen.

Myös ajoitustekijät saattavat aiheuttaa verokertymien vaihtelua ja veropohjien kehityksestä poikkeavaa verotulojen kehitystä. Verojen maksamiseen liittyvät määräajat vaikuttavat siihen, kuinka nopeasti veropohjien kehityksessä tapahtuvat käänneet tai veroperustemuutokset näkyvät verokertymässä. Useimmilla veroilla viive on kuukauden mittainen eli vero maksetaan veron perusteena olevaa toimintoa seuraavana kuukautena. Arvonlisäverossa viive on kaksi kuukautta. Varainsiirtovero tulee suorittaa 2-6 kuukauden kuluessa; uusien asunto-osakkeiden tapauksessa viive on vieläkin pidempi. Näin ollen asunto- ja kiinteistökaupassa tapahtuvat muutokset näkyvät varainsiirtoveron kertymässä jopa vuoden viiveellä. Ansio- ja pääomatulo- sekä yhteisöverot kertyvät pääosin kahden vuoden aikana verovuoden alkamisesta.

Ansio- ja pääomatuloverot

Ansio- ja pääomatuloverokertymä koostuu progressiivisen ansiotuloveron, pääomatuloveron sekä rajoitetusti verovelvollisten maksaman lähdeveron tuotosta. Näistä kertymältään merkittävin on progressiivinen ansiotulovero. Budjetin vuotuinen ansio- ja pääomatulokertymä koostuu pääasiassa samalta ja edelliseltä verovuodelta kertyvistä verotuloista.

Tänä vuonna ansio- ja pääomatuloverokertymä kasvaa poikkeuksellisen paljon, yli 1 mrd. eurolla eli 16 %. Palkkasumman kasvun arvioidaan nousevan 5 prosenttiin. Eniten ansio- ja pääomatuloverokertymää kuitenkin kasvattavat ajoitustekijät. Tänä vuonna valtion hyväksi tehtävät jako-osuuksien oikaisut kasvattavat 290 milj. eurolla valtion verokertymää. Oikaisujen taustalla on verotuksen valmistumisesta saadut ennakkotiedot, joiden mukaan verovuoden 2010 pääomatulovero nousee selkeästi aiemmin ennustettua korkeammaksi.

Ansio- ja pääomatuloverojen tuoton arvioidaan kasvavan keskimäärin 4½ % vuosina 2012-2015. Palkkasumman kasvu hidastuu ja pääomatulojen arvioidaan kasvavan kokonaistuotannon kasvua vastaavasti. Ansiotuloverojen perustemuutokset vähentävät verotuottoa nettomääräisesti yhteensä 280 milj. eurolla v. 2012. Pieni- ja keskituloisten verotusta kevennetään korottamalla kunnallisverotuksen perusvähennystä sekä työtulovähennystä. Perusvähennyksen korotus ei vaikuta valtion verotuloihin mutta työtulovähennyksen korotus vähentää valtion verotuloja vuositasolla 115 milj. eurolla. Asuntolainojen korkovähennysoikeutta supistetaan ja kotitalousvähennystä pienennetään, mikä lisää valtion verotuottoa noin 140 milj. eurolla. Hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2012-2015 tuloveroperusteiden tarkistuksella estetään työn verotuksen kiristymistä kuluttajahintojen ja ansiotason nousun seurauksena. Tämän arvioidaan vähentävän valtion verotuottoa keskimäärin 300 milj. eurolla vuosittain.

Pääomatuloverokantaa korotetaan 2 prosenttiyksiköllä ja pääomatuloverosta tehdään lievästi progressiivinen. Listaamattomien yhtiöiden maksamien osinkojen verotusta kiristetään. Pääomatuloveron muutosten arvioidaan lisäävän verotuottoa vuositasolla 230 milj. eurolla.

Ansio- ja pääomatuloverotuloennusteen merkittävimmät riskit liittyvät pääomatuloennusteeseen ja jako-osuuksien osuvuuteen. Pääomatulot, etenkin luovutusvoitot, reagoivat talouden suhdanteisiin ansiotuloja voimakkaammin. Luovutusvoittojen muutoksen voimakkuuden ennustaminen talouden käännepeisteissä on osoittautunut vaikeaksi. Lisäksi niiden ennakointia vaikeuttaa se, että niistä saadaan suhteellisen vähän toteutumatieta ennen verotuksen valmistumista. Vuoden 2012 talousarvioesitystä laadittaessa on käytettävissä lopulliset tiedot vuoden 2009 pääomatuloista ja ennakkotietoja vuoden 2010 pääomatuloista. Vuonna 2009 pääomatulot alenivat noin 19 %, mutta v. 2010 ne sen sijaan kasvoivat ennakkotietojen mukaan 20 %. Vuonna 2011 pääomatulojen ennustetaan kasvavan 5½ % ja vuodesta 2012 lähtien keskimäärin 5 % vuodessa.

Pääomatuloennusteeseen sisältyy tämänhetkisessä taloustilanteessa tavanomaista enemmän epävarmuutta. Jos rahoitusmarkkinoiden epävarmuus jatkuu, luovutusvoitot saattavat jäädä huomattavastikin ennustettua alemmalle tasolle sekä v. 2011 että v. 2012. Valtion koko veroennusteen näkökulmasta pääomatuloennusteen merkitys on kuitenkin suhteellisen pieni. Pääomatulojen 10 prosentin suuruisen muutoksen merkitsee valtion verotuloissa noin 200 milj. euron muutosta.

Pääomatulojen muutos näkyy verokertymässä viiveellä. Pääomatulojen suhdanneherkimmän erän, luovutusvoittojen, vero maksetaan useimmiten vasta verovuotta seuraavana vuonna joko ennakon täydennysmaksuna tai jäännösverona. Lopullinen tieto pääomatulojen tasosta saadaan verovuotta seuraavan vuoden lopulla verotuksen valmistuessa. Pääomatulojen kehittyminen selvästi ennustetusta poiketen muuttaa valtion verojen osuutta kaikista ansio- ja pääomatuloveroista ja vaikuttaa näin ollen jako-osuuksiin, joilla kertyneet ansio- ja pääomatuloverot tilitetään valtiolle, kunnille ja muille veronsaajille. Jako-osuuksia tarkistetaan tarvittaessa vuoden aikana. Kun jako-osuudet muutetaan, niin kyseiseltä verovuodelta tilitetyt verot oikaistaan uusien jako-osuuksien mukaisiksi. Jako-osuuksien oikaisu vaikuttaa eri veronsaajille tilitettävien verojen määrään mutta ei verokertymän kokonaismäärään. Koska verovuoden lopullinen tilitys tehdään vasta seuraavana vuonna verotuksen valmistumisen jälkeen, jako-osuusmuutokset vaikuttavat myös verokertymien ajoittumiseen eri vuosien välillä.

Yhteisövero

Yhteisövero on yritysten tuloksestaan maksama vero, jonka tuotto jaetaan valtiolle, kunnille ja seurakunnille. Yhteisövero on suhdanneherkimpää veromuotoja. Yhteisöveron tuotto supistui voimakkaasti taantuman seurauksena v. 2009. Verotuotto kasvoi voimakkaasti viime vuonna ja tänä vuonna kasvu jatkuu. Valtion yhteisöverokertymä kasvaa viidenneksellä. Yhteisöveroennusteen lähtökohdانا on oletus siitä, että yritysten verotettava tulo kasvaa kansantalouden tilinpidon mukaisen toimintaylijäämän kasvua vastaavasti. Vuo-

sina 2012-2015 valtion yhteisöverokertymä kasvaa kuitenkin hieman nopeammin, 6 % vuodessa johtuen siitä, että valtion osuus yhteisöveron tuotosta kasvaa kuntien ja seurakuntien korotuksen päättyessä tarkasteluajanjaksolla.

Yhteisöverokantaa alennetaan prosenttiyksiköllä v. 2012. Tämän arvioidaan vähentävän valtion yhteisöverotuottoa yhteensä noin 200 milj. euroa mukaan lukien yhteisöverokannan alentamisen kompensatio kunnille. Kuntien yhteisöveron jako-osuutta korotettiin 10 prosenttiyksiköllä vuosille 2009–2011. Hallitusohjelman mukaan korotusta jatketaan 5 prosenttiyksikön suuruisena vuosina 2012-2013, jonka jälkeen se poistuu kokonaan.

Yhteisöveron tuoton ennustamisessa voi käyttää apuna myös markkina-analyttikkojen näkemyksiä yritysten tuloskehityksestä. Kuluvan vuoden alkupuoliskolla pörssiyhtiöiden tulokset ovat jääneet odotuksia heikommiksi, kun erityisesti kustannusinflaatio on vaikuttanut negatiivisesti yhtiöiden kannattavuuskehitykseen. Euroopan velkakriisin aiheuttama epävarmuus varjostaa yritysten tulosnäkyviä lähitulevaisuudessa.

Tuloskehityksen perusteella ei kuitenkaan voi suoraan ennustaa yritysten verotettavan tulon kehitystä. Ensinnäkin kirjanpidon tuloskäsite poikkeaa jonkin verran veronalaisten tulojen ja vähennyskelpoisten menojen määrittelystä verotuksessa. Toiseksi yhtiön globaalien tuloksen kehityksen perusteella ei voi suoraan arvioida Suomeen maksettavien verojen määrää. Verotulojen jako valtioiden kesken on riippuvainen muun muassa konsernin siirtohinnoittelussa käytetyistä arvoista tai ulkomaille maksettujen verojen hyvityksistä. Myös edellisvuosina syntyneiden tappioiden vähentäminen voi pienentää maksettavaa yhteisöveroa.

Valtiolle budjetin tuloksi kalenterivuonna kirjattava yhteisövero vaihtelee enemmän kuin verovuodelta maksuunpantava yhteisövero. Yhteisöverokertymään vaikuttavat paitsi samalta vuodelta maksettava vero, myös edellisen vuoden tuloksen perusteella maksettavat täydennysmaksut tai yrityksille näiden hakemuksesta palautettavat ennakkoverot. Yritysten tuloskehityksen heikkeneminen näkyy verokertymässä tyypillisesti nopeammin kuin tuloskehityksen paraneminen. Tulosnäkymien heiketessä yritykset hakevat välittömästi ennakkoverojen alennuksia, kun taas tuloskehityksen parantuessa ennakkoverojen korottamisen sijasta yritykset maksavat tyypillisesti ennakon täydennysmaksua, joka tulee maksaa vasta seuraavana vuonna, neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä.

Välilliset verot

Hallituksen veropolitiikka siirtää verotuksen painopistettä kulutuksen verotamiseen. Hallituksen verotuottoa lisäävät toimenpiteet painottuvat välilliseen verotukseen. Useita välillisiä veroja korotetaan jo v. 2012. Tupakkaveroa korotetaan 50 milj. eurolla ja alkoholijuomaveroa 100 milj. eurolla v. 2012. Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveroa korotetaan samoin 50 milj. eurolla v. 2012.

Energiaverojen tuotto kasvaa tänä vuonna yli 20 % energiaverojen korotusten seurauksena. Tämän vuoden alussa korotettiin kaikkien muiden energiatuotteiden paitsi liikennepolttoaineiden veroja. Vuosina 2012-2015 energiaverojen tuotto kasvaa keskimäärin 4½ % vuodessa. Verokertymästä yli 60 % kertyy liikennepolttoaineista. Moottoribensiinin kulutuksen arvioidaan tarkasteluajanjaksolla vähenevän noin 1½ % vuosittain ja dieselpolttoaineen kulutuksen kasvavan noin 2 % vuosittain.

Hallitusohjelman mukaiset energiaveronkorotukset kohdistetaan liikennepolttoaineisiin, joiden veroja korotetaan kahdessa vaiheessa vuosina 2012 ja 2014 yhteensä 250 milj. eurolla. Lisäksi turpeen veroa korotetaan 20 milj. eurolla v. 2013. Näiden lisäksi tuloennusteessa on otettu huomioon aikaisemmin päätetyt v. 2012 tuleva dieselveron korotus (200 milj. euroa) ja turpeen ja maakaasun veron asteittainen korotus (yhteensä 90 milj. euroa). Maatalouden energiaveropalautusta pienennetään v. 2012, ja energiaintensiivisen teollisuuden veronpalautusta kasvatetaan myöhemmin hallituskaudella. Näiden verotuen määrää nettona kasvattavien toimenpiteiden vaikutukset eivät näy budjetin tuloarvioissa, vaan määrärahojen muutoksena.

Valmisteverojen tuotto kehittyy tasaisemmin kuin muiden verojen. Taloudellisen toimeliaisuuden vaihtelut heijastuvat jonkin verran energiaverotuksen tuottoon. Lisäksi erityisesti sähkön ja kevyen polttoöljyn verokertymään vaikuttavat jonkin verran viime talvien kaltaiset poikkeukselliset sääolosuhteet. Alkoholi-, tupakka- ja makeisveron merkittävimmät riskit ovat verotuksen ulkopuolelle jäävän matkustaja- ja harmaatuonnin merkittävä lisääntyminen. Veronkorotuksissa pyritään tämän takia maltillisuuteen.

Arvonlisäveron tuotto vastaa noin kolmannesta talousarvion verotuloista. Sen tuoton arvioidaan kasvavan 9 % tänä vuonna ja vuosina 2012-2015 keskimäärin 4 %. Arvonlisäveron veropohjaa laajennetaan v. 2012 siirtämällä sanomaja aikakauslehtitilaukset nollaverokannasta 9 prosentin verokannan piiriin, mikä lisää vuositasolla verotuottoa noin 90 milj. eurolla.

Kotitalouksien kulutus muodostaa noin 60 % arvonlisäveron veropohjasta. Arvonlisäveroennusteen osuvuus riippuu keskeisesti siitä, miten kulutuksen kokonaisarvon kehitys ja kohdentuminen kyetään ennakoimaan. Yksityisen kulutuksen kohdalla merkittävin riski liittyy kotitalouksien kulutushalukkuuteen. Muutokset siinä vaikuttavat nykyisen kulutuksen lisäksi ennustettuun tulevaan kulutukseen ja tätä kautta ennustettuun arvonlisäveropohjaan.

Yksityisen kulutuksen kasvu voi osoittautua ennustettua vaatimattomammaksi, jos kotitalouksien luottamus jatkaisi edelleen heikkenemistään. Kulutusennuste perustuu oletukseen siitä, että kotitalouksien säästämisaste alenee lähi-vuosina lähemmäs pidemmän aikavälin keskiarvoa. Jos säästämisaste säilyisi edelleen viimevuotisella tasollaan, merkitsisi se sitä, että ennustetusta tämän vuoden yksityisen kulutuksen kasvusta leikkautuisi pois lähes 2½ prosenttia. Valtion saamien välillisten verojen tuotto perustuu hyvin pitkälti yksityisen kulutuksen kehitykseen, joten esimerkiksi arvonlisäverokertymä jäisi tämän seurauksena yli 200 milj. euroa arvioitua pienemmäksi.

Kotitalouksien kulutushalukkuuteen voi vaikuttaa myös varallisuusarvojen kehitys. Arvopapereiden hinnat ovat tänä vuonna kääntyneet laskuun. Jos aleneminen jatkuisi ja leviäisi muihinkin varallisuusarvoihin, se voisi osaltaan vaimentaa yksityisen kulutuksen kasvua kun kotitaloudet kokisivat varallisuus- asemansa heikentyneen. Vaikka säästämisasteen ennustetaan alenevan, se jää kuitenkin edelleen tavanomaista korkeammalle tasolle. Tämä muodostaa positiivisen riskin yksityisen kulutuksen kannalta. On mahdollista, että kotitalouksien varovaisuussäästäminen vähenisi ennustettua voimakkaamminkin, jos kotitalouksien luottamus kehittyisi odotettua myönteisemmin.

Autovero edustaa välillisen verotuksen voimakkaimmin vaihtelevaa erää. Kuluttajien muuttaessa käyttäytymistään varovaisemmaksi vaikutukset näkyvät selvimmin juuri henkilöautojen kysynnässä. Henkilöautojen osuus autoveron verotuotosta on noin 90 %. Keskimääräisen kuluttajan kannalta uuden auton osto edellyttää yleensä merkittävää ennakkosäästämistä tai velanottoa. Uuden auton hankintaa lykätään helposti tuonnemmaksi kuluttajien epävarmuuden lisääntyessä. Vuonna 2012 autoveron verotaulukkoa korjataan CO₂-päästöt paremmin huomioon ottavaksi, mikä vuositasolla lisää verotuottoa 90 milj. eurolla. Autoveroennuste perustuu arvioon, että uusia henkilöautoja verotetaan noin 121 000 kappaletta v. 2011. Vuonna 2012 uusien autojen hankinnan oletetaan noudattavan kulutuskysynnän kasvua, jolloin verotettavaksi tulisi hie-man yli 126 000 uutta henkilöautoa. Uusien henkilöautojen myynnin jääminen 10 000 kpl ennakoitua alemmaksi vähentäisi verotuottoja noin 75 milj. eurolla.

Ajoneuvoveroa korotetaan hallitusohjelman mukaisesti vuoden 2013 alusta lukien. Korotuksen arvioidaan lisäävän verotuottoa yhteensä 140 milj. eurolla.

Valtion budjettitalouden tulojen arviot , mrd.euroa

	2010 tilinpää- tös	2011 ml. LTAEt	2012	2013	2014	2015	2015/2011 vuosi- muutos, %
Verotuloarviot yhteensä	32,2	36,1	38,2	40,0	41,9	43,4	4½
Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	10,0	11,7	12,1	13,0	14,0	14,7	6
Liikevaihtoon perustuvat verot	14,4	15,7	16,4	17,1	17,8	18,4	4
Valmisteverot	5,3	6,1	6,7	6,8	7,0	7,1	4
Muut verotulot	2,4	2,7	2,9	3,1	3,2	3,3	5
Sekalaiset tulot	5,1	4,7	4,8	4,9	5,0	5,1	2
Korkotulot ja voitontuloutukset	1,5	2,0	2,0	1,9	1,9	2,0	-½
Tuloarviot yhteensä	39,1	43,1	45,3	47,0	49,2	50,9	4½

Keskeisten perustemuutosten verotuottovaikutuksia verotuloihin

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	miljoonaa euroa					
Ansiotuloverot	-805	-700	-565	-390	-470	-480
Keskimääräinen kunnallisveroprosentin nousu	325	180	90	90	95	100
Pääomatulovero			90	120		
Yhteisövero			-200	-10		
Muut välittömät verot	45		15	190	170	
Arvonlisävero	345	300	50	40		
Energiavero		700	315	80	115	55
Muut välilliset verot	85	160	385	115		
Sosiaaliturvamaksut	365	120	560	395	380	310

2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito

Tänä vuonna valtion budjetin nettoraahoitustarve on 6,4 mrd. euroa. Kansantalouden tilinpidon mukaan valtiosektorin nettoluotonotto on puolestaan 7,3 mrd. euroa. Ensi vuonna budjetin rahoitustarve kasvaa mutta valtiosektorin luotonotto pienenee. Budjettitalouden ja kansantalouden tilinpidon alijäämiä erottavat keskeiset tekijät esitetään oheisessa taulukossa.

Budjettitalouden ja kansantalouden tilinpidon käsitteistö ja luokittelut poikkeavat monilta osin toisistaan. Esimerkiksi budjettitalouden kulutusmenomomenttien sisältö poikkeaa aika tavalla tilinpidon kulutusmenoista ja samoin budjetin reaalisijoitukset sisältävät vain osan tilinpidon investointimenoista.

Kansantalouden tilinpidossa valtiontalouteen luetaan budjettitalouden lisäksi budjetin ulkopuoliset rahastot pl. Valtion Eläkerahasto. Vuoden 2010 yliopistouudistuksen myötä yliopistot eivät enää kuulu budjettivaltioon, mutta kylläkin tilinpidon valtio-käsitteeseen. Myös valtion sijoitusyhtiö Solidium luetaan tilinpidossa kuuluvaksi valtioon.

Muita eroja valtion budjetin ja kansantalouden tilinpidon välillä aiheuttavat mm. nettobudjetointi sekä tulojen ja menojen kirjausajankohta. Nettobudjetointi alentaa budjetin tulojen ja menojen kokonaistasoja, mutta tasapainomiellessä sillä ei ole merkitystä. Nettouttamisen vaikutus on vuositasolla reilut 1,5 mrd. euroa. Kansantalouden tilinpidon järjestelmä kirjaa tulo- ja menovirrat suoriteperusteisena. Myös talousarvionaloudessa tulot ja menot budjetoidaan pääsääntöisesti suoriteperusteisesti. Poikkeuksen muodostavat kuitenkin verot ja veroluonteiset tulot sekä omaisuustulot, jotka kirjataan maksuperusteisesti sekä valtionavut ja lakisääteiset tuet, jotka kirjataan myöntö- tai maksupäätöksen ajankohdan mukaan.

Yksi merkittävä ero muodostuu ns. siirtomäärärahojen käytöstä. Siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja, jotka budjetoidaan yhden vuoden talousarvioon. Kansantalouden tilinpitoon siirtomäärärahat kirjautuvat niiden käytön mukaan. Siirrettyjen määrärahojen nettovaikutus voi vaihdella suuresti vuosittain.

Valtion budjettiin kirjataan menoina erilaiset finanssisijoitukset, kuten valtion myöntämät lainat, pääomitus jne. Tilinpidossa nämä käsitellään rahoitustaloustoimintoina, jotka eivät vaikuta valtion nettoluotonantoon. Tänä vuonna finanssisijoituksia kasvattavat mm. lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan sekä viennin jälleenrahoitustoimintaan, sijoitukset yliopistoihin ja Latvialle uudelleen budjetoitu laina, jota ei viime vuonna käytetty.

Vuoden 2011 kolmannessa lisätalousarviossa on budjetoitu omalle tulomomentilleen ns. kumulatiivisen ylijäämän käyttöä 1,8 mrd. euroa. Kumulatiivinen ylijäämä on aiemmilta vuosilta kertynyttä käyttämättä jäänyttä rahaa, jota voidaan tarvittaessa käyttää budjetin menojen rahoittamiseen. Tämä ei ole tuloa tilinpidossa ja siksi sen vaikutus poistetaan oheisen taulukon rivillä Muut erät.

Jokainen EU-maa joutuu raportoimaan kaksi kertaa vuodessa EU:n tilastovirastolle Eurostatille budjetin ja tilinpidon välisten lukujen eroavuuksia. Nämä raportit julkaistaan Eurostatin sivuilla. Raportoinnin merkitys on entisestään korostunut Kreikan tilastosotkujen ja julkisten talouksien kriisiytymisen vuoksi.

Budjettitalouden rahoitusasema ja valtionhallinnon nettoluotonanto¹⁾, mrd. euroa

	2008	2009	2010*	2011**	2012**	2013**
	miljardia euroa					
Budjettitalouden ylijäämä (+)/ alijäämä (-)²⁾	0,8	-9,3	-10,9	-6,4	-7,1	-7,0
Yksityistämistulot (nettotulot osakemyynnistä)	-0,2	-0,2	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4
Finanssisijoitukset, netto	0,1	0,8	0,6	1,9	0,7	0,7
Rahastotalouden ja yliopistojen tuloylijäämä	0,2	0,3	-0,3	0,1	0,1	0,1
Kassa-/suoriteperusteiden korjaus	-0,2	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Muut erät ³⁾	0,4	0,0	0,9	-2,4	0,1	0,1
Valtionhallinnon nettoluotonanto (+)/ -otto (-)	1,0	-8,3	-10,0	-7,3	-6,7	-6,6

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Sisältää velanhallintamenot.

³⁾ Sisältää mm. velkojen peruutukset, suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot, budjetin siirtomäärärahojen ajoittumisen vaikutus.

2.2.4 Valtiontalous keskipitkällä aikavälillä

Valtiontalouden rahoitusasema vahvistuu ennustejakson aikana. Hallituksen vuoden 2012 talousarviossa ja hallituskautta koskevassa kehyspäätöksessä täsmentämät toimenpiteet lisäävät valtion tuloja ja vähentävät valtion menoja vuosina 2012–2015. Toimenpiteet ja talouden kasvun kautta syntyvä veroker-tymien kasvu eivät kuitenkaan riitä tasapainottamaan valtiontalouden rahoitusasemaa. Valtiontalouden rahoitusaliijäämä on 2,8 % BKT:sta v. 2015. Jotta valtion rahoitusasema tasapainottuisi vuoteen 2015 mennessä, BKT:n pitäisi kasvaa ennustetun noin 2 prosentin sijasta noin 4½ % vuosittain vuosina 2011–2015.

Tulopuolella toimenpiteiden kokonaisuus koostuu perustemuutoksista, joista osa lisää valtion tuloja ja osa vähentää niitä. Kaikkiaan perustemuutokset kuitenkin kasvattavat valtion verokertymää. Valtion saamien verotulojen osuus kokonaistuotannosta nousee 1,5 prosenttiyksikköä ennustejakson aikana ja on noin 20½ % v. 2015.

Menopuolella toimenpiteiden kokonaisuus koostuu säästöistä, joista osa kohdennetaan uudelleen perusturvan parantamiseen sekä työllisyyttä ja kasvua edistäviin toimiin. Kaikkiaan säästöt karsivat valtiontalouden menokehykseen kuuluvia menoja noin 1,2 mrd. euroa. Valtion menojen osuus kokonaistuotannosta alenee 1,3 prosenttiyksikköä ennustejakson aikana ja on noin 26½ % v. 2015.

Hallitus on päättänyt, että työtulojen verotus ei kiristy hallituskauden aikana. Kuluttajahintojen ja ansioiden nousu yhdessä verotuksen progression kanssa pyrkii kiristämään työtulojen verotusta automaattisesti. Verotuksen

progressiivisuus tarkoittaa, että tulojen kasvaessa niistä peritään entistä suurempi osuus veroja. Valtion tuloverotus on progressiivista. Vähennykset luovat progressiota myös kunnallisverotukseen. Ennusteessa oletetaan, että valtion tuloveroperusteita tarkistetaan vuosittain siten, että työtulojen verotus ei kiristy kuluttajahintojen ja ansioiden nousun myötä. Lisäksi oletetaan, että valtion päättämistä muista veroperusteiden muutoksista kunnille aiheutuva verotulojen menetys korvataan kunnille niin, että menetys kohdistuu vain valtion tuloihin.

Pääomatuloverotuksen kiristäminen, pankkivero ja windfall-vero lisäävät valtion verotuloja ennustejaksolla. Yhteisöverotuksen keventäminen puolestaan leikkaa sekä valtion että kuntien verotuloja. Hallitus on päättänyt jakaa kunnille korotettua osuutta yhteisöverotuksen tuotosta vuosina 2012 ja 2013. Vuonna 2014 kuntien jako osuus alenee ja valtion kasvaa, mikä kasvattaa valtion verotuloja.

Myös alkoholin, tupakan, makeisten, virvoitusjuomien ja energian valmisteverotusta kiristetään ennustejaksolla. Ennusteessa oletetaan, että verotuksen kiristäminen hidastaa näiden hyödykkeiden kysynnän kasvua, kun esimerkiksi niiden matkustajatuonnin ulkomailta oletetaan kasvavan. Lisäksi oletetaan, että ajoneuvojen energiatehokkuuden paraneminen hillitsee energian kulutuksen kasvua. Se, että näiden hyödykkeiden kysyntä kasvaa hitaammin kuin kokonaistuotanto, pyrkii alentamaan valmisteveroista kertyvien tulojen osuutta kokonaistuotannosta. Veroperusteisiin tehtävien muutosten vuoksi osuus kuitenkin kasvaa vuosina 2012–2014.

Valtion menot koostuvat lähinnä kulutusmenoista, tulonsiirroista kotitalouksille, kunnille ja sosiaaliturvarahastoille – pääasiassa Kansaneläkelaitokselle – korkomenoista sekä investoinneista. Valtion menot kasvavat keskimäärin runsaat 3½ % vuosittain vuosina 2012–2015. Hallituksen vuoden 2012 talousarviossa ja hallituskautta koskevassa kehyspäätöksessä täsmentämät säästöt hillitsevät valtion menojen kasvua.

Noin neljännes valtion menoista on kulutusmenoja. Kulutusmenot koostuvat pääasiassa valtion henkilöstön palkoista ja toimintaa varten hankkimista hyödykkeistä ja palveluista. Valtion tuottavuusohjelma, tiukka henkilöstökehys ja maltilliset palkankorotukset hillitsevät valtion maksamien palkkojen nousua.

Runsaat puolet valtion menoista on tulonsiirtoja. Se, että hallitus on päättänyt leikata kunnille vuosittain maksettavista tulonsiirroista noin 630 milj. euroa, hillitsee valtion siirtomenojen kasvua. Toisaalta perusturvan kohentaminen sekä toimenpiteet kasvun ja työllisyyden tukemiseksi lisäävät valtion menoja. Lisäksi lakeihin perustuvat muutokset, kuten indeksikorotukset, lisäävät valtion menoja.

Huolimatta siitä, että valtionvelka on kasvanut voimakkaasti viime vuosina, valtion korkomenot ovat pysyneet maltillisina. Tänä vuonna valtio maksaa velastaan korkoja 2.5 mrd. euroa kansantalouden tilinpidon käsittein eli

summan joka vastaa 1,3 prosenttia BKT:sta. Matala kansainvälinen korkotaso, Suomen valtion paras mahdollinen luottoluokitus sekä onnistunut velanhallinta ovat hillinneet korkomenojen kasvua. Ennusteessa oletetaan, että kansainvälinen korkotaso nousee vähitellen lähivuosina. Sitä mukaa, kun kansainvälinen korkotaso nousee ja valtio velkaantuu lisää, myös korkomenot väistämättä kasvavat. Vuonna 2015 valtion arvioidaan maksavan velastaan korkoja 3,8 mrd. euroa eli summan, joka vastaa 1,7 prosenttia BKT:sta.

Valtio on taannut rahoituslaitosten liikkeelle laskemia lainoja sekä koti-maassa että ulkomailla. Takaukset eivät ole menoja. Ne eivät näy valtion bud-jetissa. Valtion myöntämien takausten määrä kasvoi taantuman aikana, kun takausvaltuuksia kasvatettiin osana talouden elvytystä. Lisäksi valtio on taan-nut Euroopan rahoitusvakausvälineen (ERVV) liikkeelle laskemia joukkovel-kakirjoja. Näiden takausten enimmäismäärä on tällä hetkellä noin 1,8 mrd. euroa. Kaikkiaan valtion takauksenta oli 21,2 mrd. euroa vuoden 2011 kesäkuun lopussa. Jos tilanne esimerkiksi ERVV:n kautta rahoitusta saaneissa euroalu-een maissa kärjistyisi, takuut voisivat laueta valtion maksettaviksi. Takausten laukeaminen kasvattaisi menoja valtion budjetissa pahimmassa tapauksessa huomattavasti.

Valtionhallinto ¹⁾

	2008	2009	2010*	2011**	2012**	2013**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	14,8	10,2	10,1	11,8	12,2	12,8
Tuotannon ja tuonnin verot	23,9	23,1	24,0	26,5	28,2	29,4
Verot yhteensä ²⁾	39,4	33,8	34,5	38,7	40,9	42,7
Muut tulot ³⁾	6,9	6,1	6,1	6,4	6,7	7,2
siitä korkotulot	1,0	0,6	0,4	0,4	0,5	0,6
Tulot yhteensä	46,2	39,9	40,5	45,0	47,6	49,9
Kulutusmenot	11,9	12,4	12,5	13,0	13,5	13,9
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	28,1	31,0	33,3	34,6	36,0	37,1
Siitä muille julkisyhteisöille	18,0	20,3	22,1	22,5	23,5	24,1
Korkomenot	2,4	2,3	2,4	2,5	2,6	3,1
Pääomamenot ⁴⁾	2,8	2,4	2,3	2,2	2,3	2,4
Menot yhteensä	45,2	48,2	50,5	52,4	54,3	56,5
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	1,0	-8,3	-10,0	-7,3	-6,7	-6,6
Perusjäämä ⁵⁾	2,5	-6,6	-8,0	-5,3	-4,6	-4,2

¹⁾ Kansantalouden tilipidon mukaan

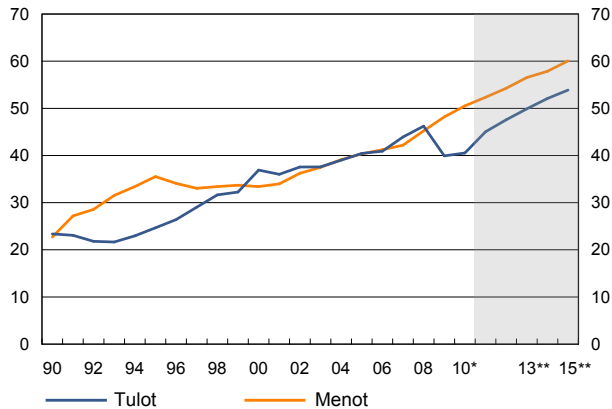
²⁾ Sisältää pääomaverot

³⁾ Ml.pääomansiirrot ilman pääomaveroja ja kiinteän pääoman kuluminen.

⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁵⁾ Nettoluotonanto ilman korkomenoja.

Valtion tulot ja menot
miljardia euroa

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.3 Paikallishallinto

Kuntatalouden tila koheni v. 2010 selvästi, kun kuntien verotulot kasvoivat ennakoitua nopeammin ja menojen kasvu pysyi varsin maltillisena. Kuntasektorin rahoitusasema parani yli 600 milj. eurolla mutta kuntatalous pysyi kuitenkin edelleen lievästi alijäämäisenä (-0,3 % suhteessa BKT:hen).

Tänä vuonna kuntien verotulojen kasvu hidastuu lähinnä ajoitustekijöistä johtuen. Kunnallisveron tuoton arvioidaan kasvavan 3½ % eli palkkatulojen kasvua hitaammin. Vuoden 2010 verotuksen valmistumisesta saatujen ennakotietojen perusteella pääomatuloveron tuotto v. 2010 nousee selvästi aiemmin ennustettua suuremmaksi. Tämän seurauksena verovuosien 2010 ja 2011 jakosuuksia oikaistiin kesällä valtion hyväksi. Oikaisut vähentävät kuntien verotuloja 230 milj. eurolla. Kunnallisveroprosentin korotukset jäivät edellisvuotta pienemmiksi; keskimääräinen kunnallisveroaste nousi 0,2 prosenttiyksiköllä. Yhteisöverokertymä kasvaa noin 11 %. Kaiken kaikkiaan kuntien verotulot kasvavat 3½ %. Valtionosuudet lisääntyvät indeksikorotuksen ja veronkevennysten kompensaaion seurauksena 3 ½%.

Peruspalvelujen kustannustason nousun arvioidaan pysyvän alle 3 prosentin. Kunta-alan ansiotaso nousee noin 2½ %. Nimelliset kulutusmenot kasvavat 3½ % ja investoinnit lisääntyvät 2½ %. Koska kuntien menot kasvavat hie man tuloja hitaammin, kuntatalous kohenee lähelle tasapainoa tänä vuonna.

Vuonna 2012 kuntien verotulojen kasvu hidastuu veronkevennysten seurauksena. Hallitusohjelman mukainen perusvähennyksen ja työtulovähennyksen korottaminen vähentää verotuottoa mutta toisaalta asuntolainakorkovähennyksen ja kotitalousvähennyksen supistaminen lisää kuntien verotuloja. Veroperusteisiin tehdään lisäksi hallitusohjelman mukaisesti muutokset, jotka

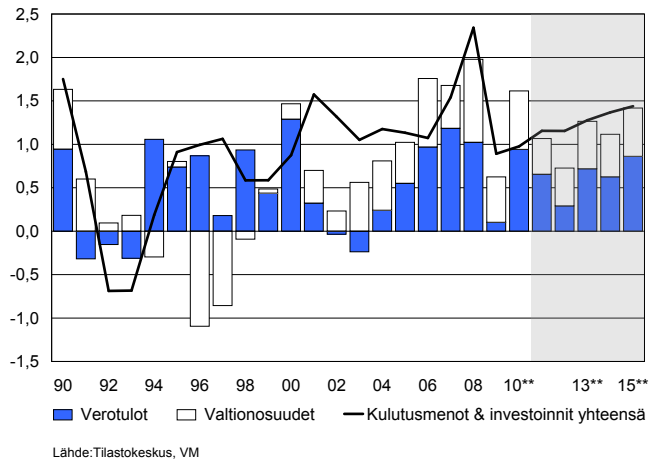
estävät verotuksen kiristymistä ansiotason ja kuluttajahintojen nousun seurauksena. Tämä vähentää kunnallisveron tuottoa vuositasolla noin 90 milj. euroa. Yhteensä veroperustemuutokset vähentävät verotuottoa nettomääräisesti noin 260 milj. eurolla. Ennusteessa oletetaan kuntien keskimääräisen tuloveroprosentin nousevan 0,1 prosenttiyksiköllä vuosittain. Tämä vastaa viime vuosien kunnallisveroprosentin keskimääräistä nousua ja tarkoittaa noin 90 milj. euron verotuoton lisäystä vuodessa. Hallitusohjelman mukaisesti yhteisöverokantaa alennetaan prosenttiyksiköllä, mikä vähentää kuntien verotuloa noin 56 milj. eurolla. Tämä kompensoidaan kunnille korottamalla niiden osuutta yhteisöveron tuotosta. Lisäksi vuosina 2009–2011 elvytystoimenpiteenä toteutettua korotettua yhteisöveron jako-osuutta jatketaan mutta aiemman 10 prosenttiyksikön korotuksen sijasta 5 prosenttiyksikön suuruisena. Korotettu jako-osuus lisää kuntien yhteisöverotuottoa noin 260 milj. eurolla suhteessa aiemmin ennustettuun. Kunnallisveroperusteiden muutoksista ja yhteisöverokannan alentamisesta aiheutuvat verotulomenetykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti.

Hallitusohjelmassa yleiseen valtiosuuteen kohdistetaan 631 milj. euron suuruinen leikkaus, joka toteutetaan v. 2012. Valtiosuudet kasvavat kuitenkin 3½ % mm. kustannustenjaon tarkistuksen, veronkevennyksen kompensaa-tion ja indeksikorotuksen seurauksena. Nelivuotiskausittain tehtävä valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus maksetaan täysimääräisenä, 412 milj. euroa. Indeksikorotus lisää valtiosuuksia noin 340 milj. eurolla. Vuoden 2012 valtiosuuksiin tehtävä vuoden 2010 toteutuneen ja arvioidun kustannustason muutoksen oikaisu lisää indeksikorotusta 0,6 prosenttiyksiköllä eli 55 milj. eurolla. Valtiosuuksia kasvattavat myös v. 2012 tehtävät lisäykset nuorisotyöttömyyden hoitamiseen ja perusopetuksen laadun parantamiseen.

Vuonna 2013 valtiosuudet kasvavat 4 %. Valtiosuuksia vähentävät perustamishankkeisiin, ammattikorkeakouluihin ja ammattikoulutukseen kohdistettavat säästöt. Toisaalta perusopetuksen laadun parantamiseen ja sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen kohdistetaan lisäyksiä. Hallitusohjelman mukainen 145 milj. euron lisäys sosiaali- ja terveyspalveluihin toteutetaan valtaosin vuosina 2014-2015.

Kuntien kustannustason arvioidaan nousevan vuosina 2012-2013 runsaat 3 %. Kunta-alan ansiotason oletetaan kohoavan likipitään yleisen ansiotason nousua vastaavasti eli hieman yli 3 % vuodessa. Välillisten työnantajamaksujen oletetaan pysyvän vuoden 2011 tasolla. Vuosina 2012-2013 kuntien nimelliset kulutusmenot lisääntyvät keskimäärin 4 %. Kulutuksen volyymin hienoinen nousu selittyy lähinnä sosiaali- ja terveyspalvelujen määrän kasvulla. Kuntien investoinnit eivät juuri kasva vuosina 2012–2013. Ennakoidulla tulo- ja meno-kehityksellä kuntatalouden alijäämä kasvaisi lievästi sekä v. 2012 että 2013.

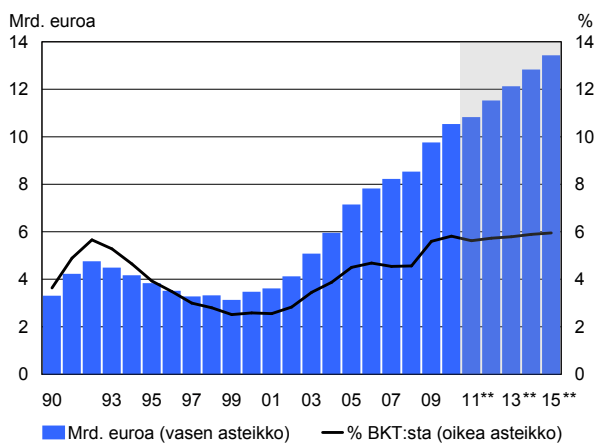
Kuntien verot, valtionosuudet, kulutusmenot ja investoinnit
muutos edellisestä vuodesta, mrd. euroa (käyvin hinnoin)

Kuntien bruttovelka on kasvanut 2000-luvulla nopeasti. Kuntien tulokehitys näyttää lähivuosina jäävän viime vuosia hitaammaksi, joten kuntien talous pysyy alijäämäisenä ja velan kasvu jatkuu myös lähivuosina. Paineet kunnallisverotuksen kiristymiseen ja kuntien velan määrän arvioitua voimakkaampaan lisääntymiseen ovat suuret. Verorahoituksen kasvun hidastuminen lisää painetta toimintojen tehostamiseen kunnissa.

Menokehityksen osalta nousupaineita tulee sekä käyttötaloudesta että investoinneista. Käyttötalouden puolella hinta- ja kustannuskehitys voi olla arvioitua nopeampaa. Kuntatalouden menoista henkilöstömenojen osuus on suuri, joten kunta-alan palkkamenojen kasvun hillitseminen on keskeistä.

Kuntien investointitarpeet ovat mittavat johtuen muun muassa peruskorjaustarpeista, kasvukeskusten suurista hankkeista sekä kuntasektorin rakennuudistuksesta. Kuntien investointisuunnitelmien toteutuminen riippuu tarpeiden lisäksi kuitenkin myös kuntatalouden taloustilanteesta ja lainarahan hinnasta.

Kuntien velka¹⁾

1) EMU-velka.

Lähde: Tilastokeskus, VM

Paikallishallinto¹⁾

	2008	2009*	2010*	2011**	2012**	2013**
	miljardia euroa					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	17,5	17,6	18,5	19,2	19,5	20,2
Siitä kunnallisvero	15,1	15,4	15,9	16,3	16,7	17,4
Yhteisövero	1,4	1,2	1,5	1,6	1,5	1,5
Kiinteistövero	0,9	1,0	1,2	1,2	1,3	1,3
Muut tulot ²⁾	14,4	14,9	15,4	15,9	16,5	17,2
Siitä korkotulot	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Siitä tulonsiirrot valtiolta	10,5	11,0	11,7	12,1	12,5	13,1
Tulot yhteensä	31,9	32,4	33,9	35,1	36,0	37,4
Kulutusmenot	26,7	27,7	28,5	29,5	30,6	31,7
Siitä palkansaajakorvaukset	18,2	18,6	19,1	19,5	20,1	20,8
Tulonsiirrot	2,8	2,7	2,6	2,6	2,7	2,7
Siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
Korkomenot	0,4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3
Pääomamenot ³⁾	3,2	3,2	3,3	3,4	3,5	3,6
Menot yhteensä	32,7	33,6	34,4	35,5	36,7	38,0
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-0,8	-1,1	-0,5	-0,4	-0,8	-0,7
Perusjäämä ⁴⁾	-0,8	-1,2	-0,6	-0,5	-0,9	-0,8

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.²⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ja kiinteän pääoman kuluminen³⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.⁴⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

2.4 Sosiaaliturvarahastot

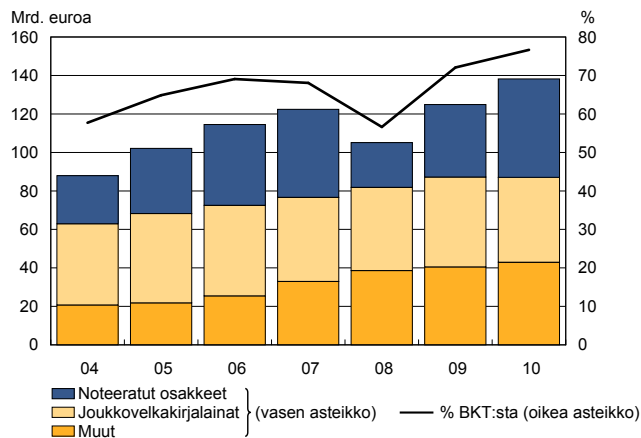
2.4.1 Työeläkerahastot

Ennusteen kattamalla ajanjaksolla väestön ikääntyminen ilmenee suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisenä. Työikäisen väestön määrä kääntyi laskuralle jo viime vuonna. Kuluvan vuosikymmenen aikana työeläkemenojen ennustetaan kasvavan nopeasti.

Työeläkeyhtiöiden sijoitusvarat ovat kehittyneet kuluvan vuoden aikana vaihteeksi, johtuen epävarmasta tilanteesta kansainvälisessä taloudessa. Sijoitusten markkina-arvo oli 140 mrd. euroa kesäkuun lopulla, eli n. 86 % suhteessa kokonaistuotantoon. Verrattuna vuoden takaiseen sijoitukset ovat kasvaneet 11,1 mrd. euroa

Työeläkevakuutusmaksut kasvavat lähivuosina jonkin verran. Hallitus ja työmarkkinaosapuolet sopivat keväällä 2009 maksujen nousevan 1,6 % suhteessa palkkaan vuosina 2011–2014. Maksua kuitenkin laskee vielä kuluvana vuonna 0,5 prosenttiyksikön tilapäinen alennus, jolla puretaan työttömyyseläkkeiden rahoitusyliäämää. Vuoteen 2013 mennessä kokonaismaksun ennustetaan nousevan nykyisestä 22,0 prosentista 23,1 prosenttiin suhteessa palkkaan. Maksumissa on nousupainetta vuoden 2014 jälkeenkin. Eläketurvakeskus on arvioinut, että työeläkemaksun pitäisi nousta n. 4 % suhteessa palkkasummaan vuoteen 2035 mennessä, jotta työeläkejärjestelmä olisi kestäväällä pohjalla.

Työeläkeyhtiöiden sijoituskanta sijoituslajeittain
(kaikki jäsenyhteisöt)

Lähde: Työeläkevakuuttajat TELA ry

Palkkasumman kasvu nostaa työeläkelaitosten maksutuloja vuosina 2011–2013. Maksutulojen ennustetaan kasvavan runsas 6 % vuodessa näinä vuosina. Tämän jälkeen kasvu kuitenkin hidastuu.

Työeläkeyhtiöiden omaisuustulojen kasvu hidastuu maailmantalouden epävarmuuksien takia. Korkotuloja kasvattaa jonkin verran pitkien korkojen nousu. Osinkotulojen kasvu on epävarmalla pohjalla johtuen talousriskeistä.

Työeläkemenojen kasvua lisää aiempaa selvästi suurempi indeksikorotus vuosina 2012–2013, mikä johtuu suhteellisen nopeasta inflaatiosta tänä ja ensi vuonna. Myös se, että alkavat eläkkeet ovat yhä suurempia kasvattaa työeläkemenoja. Tässä on taustalla eläkejärjestelmän kypsyminen sekä jossain määrin eläkkeelle siirtymisen lykkääminen.

Kuluvana vuonna työeläkesektorin ylijäämä on 3 % suhteessa kokonaistuotantoon, eli viime vuoden tasolla. Vuonna 2012 ylijäämä pysyy kuluvan vuoden tasolla, mutta supistuu 2,9 prosenttiin suhteessa kokonaistuotantoon v. 2013. Tämän jälkeen alijäämä supistuu edelleen eläkemenojen kasvaessa nopeasti.

Hallitusohjelmassa todetaan, että asetetaan työryhmä arvioimaan työeläkeindeksijärjestelmän mahdollisia muutostarpeita. Edelleen, hallitus painottaa työkyvyttömyyden ehkäisemistä ja osatyökykyisten työmahdollisuuksien parantamista työurien pidentämisessä. Vakavaraisuussääntelyn uudistamista jatketaan ja työeläkelaitosten keskinäisen kilpailun ja yhteistyön suhdetta selkiytetään aiemmin tehtyjen kilpailuselvitysten pohjalta.

Sosiaaliturvarahastot ¹⁾

	2008	2009	2010*	2011**	2012**	2013**
	miljardia euroa					
Sijoitustulot	5,2	4,1	4,0	4,5	4,8	5,3
Sosiaaliturvamaksut	22,5	22,2	22,8	24,0	25,4	26,8
Siitä työnantajien maksut	16,7	16,3	16,0	16,9	17,7	18,5
Vakuutettujen maksut	5,8	6,0	6,8	7,1	7,7	8,3
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	8,5	10,4	11,7	11,6	12,2	12,2
Muut tulot	1,1	0,6	0,6	0,2	0,2	0,2
Tulot yhteensä	37,3	37,3	39,1	40,3	42,7	44,5
Kulutusmenot	3,1	3,3	3,3	3,4	3,6	3,5
Sosiaalietuudet ja -avustukset	23,7	26,3	27,5	28,5	30,4	32,0
Muut menot	2,4	2,7	2,5	2,8	2,8	3,0
Menot yhteensä	29,3	32,2	33,3	34,7	36,8	38,6
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	8,1	5,1	5,8	5,6	5,9	6,0
Työeläkelaitokset	7,5	5,3	5,3	5,7	5,9	6,1
Muut sosiaaliturvarahastot	0,1	-0,6	0,0	-0,1	-0,1	0,1
Perusjäämä ²⁾	4,9	2,4	3,6	2,7	2,7	2,5

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

2.4.2 Muut sosiaaliturvarahastot

Muut sosiaaliturvarahastot, eli lähinnä Kansaneläkelaitos ja Työttömyysvakuutusrahasto vastaavat perusturvasta ja ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta. Kansaneläkelaitoksen rahoituksesta vastaa valtio. Työttömyysvakuutusrahaston rahoitus muodostuu lähinnä palkansaajien ja työnantajien työttömyysvakuutusmaksuista.

Hallitusohjelman mukaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien taloudellista toimeentuloa parannetaan. Työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuki korotetaan 100 eurolla 1.1.2012 alkaen. Edelleen, yleistä asumistukea parannetaan. Toisaalta lakisääteisen sairausvakuutuksen lääkekorvausmenoja vähennetään siten, että säästö valtionalouteen on 113 milj. euroa vuoteen 2015 mennessä.

Palkkasumman kasvu ylläpitää muiden sosiaaliturvarahastojen maksutulojen kasvua vuosina 2011-2013. Työttömyysvakuutusmaksuprosentit pysyvät kuluvan vuoden tasolla ensi vuonna ja v. 2013. Sen sijaan sairausvakuutusmaksuprosentit noussevat hieman.

Sosiaalivakuutusmaksut ja eläkeindeksit

	2008	2009	2010	2011**	2012**	2013**
Sosiaalivakuutusmaksut ¹⁾						
Työnantajat						
Kansaneläkevakuutus	1,51	0,89	0	0	0	0
Sairausvakuutus	1,97	2,00	2,23	2,12	2,12	2,12
Työttömyysvakuutus	2,06	1,92	2,12	2,32	2,32	2,32
Työeläkevakuutus (TyEL)	16,8	16,8	16,9	17,1	17,3	17,6
Kuntien eläkevakuutus	23,80	23,60	23,60	23,60	23,60	23,60
Työntekijät						
Sairausvakuutus	1,91	1,98	2,4	2,01	2,04	2,16
Työttömyysvakuutus	0,34	0,20	0,40	0,60	0,60	0,60
Työeläkevakuutus	4,3	4,5	4,7	5,0	5,5	5,6
Eläkeläiset						
Sairausvakuutus	1,41	1,45	1,64	1,36	1,39	1,51
Eläkeindeksit						
Työeläkeindeksi	2178	2286	2292	2332	2407	2483
Kansaneläkeindeksi	1436	1502	1502	1508	1567	1618

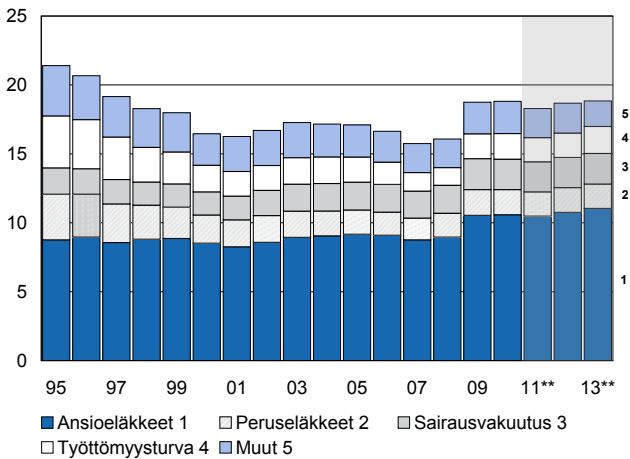
¹⁾ Vuosikeskiarvoina. Työnantajien maksut sekä vakuutettujen työttömyys- ja työeläkemaksut prosentteina palkoista. Luvut ovat painotettuja keskiarvoja.

Kansaneläkemenot kasvavat viime vuotta selvästi nopeammin kuluvana vuonna johtuen suuremmasta indeksikorotuksesta ja takuueläkkeen voimaantulosta. Myös 2012 ja 2013 kansaneläkemenojen kasvu on nopeaa. Työttömyysasteen maltillinen aleneminen hillitsee työttömyysavustusten kasvua, mutta hallitusohjelmassa mainittu perusturvan korotus johtaa siihen, että sosiaalivastukset kasvavat nopeasti v. 2012. Ansiosidonnaisten työttömyysmenojen kasvu on ennustekaudella hidasta työttömyysasteen alentuessa vähitellen. Sairausvakuutuskorvaukset kasvavat tasaisesti lähivuosina.

Kokonaisuudessaan muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusjäämä on palautunut vuoden 2009 taantuman aiheuttamasta notkahduksesta hyvin lähelle tasapainoa kuluvana vuonna. Myös vuosina 2012 ja 2013 rahoitusasema on lähellä tasapainoa.

Väestön ikääntyminen kasvattaa sosiaalietuuksia, -avustuksia ja sairaanhoitokorvauksia lähivuosina (ks. kuvio). Erityisesti ansioläkkeet kasvavat nopeasti ennustejaksolla.

Sosiaalietuudet, -avustukset ja sairaanhoitokorvaukset prosenttia bruttokansantuotteesta

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.5 Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä

Työikäisen väestön (15-64 -vuotiaiden) määrä alkoi supistua Suomessa viime vuoden lopulla, kun sodanjälkeiset suuret ikäluokat ovat alkaneet saavuttaa eläkeiän. Tilastokeskuksen vuoden 2009 väestöennusteen mukaan kehityksen odotetaan voimistuvan tulevina vuosina siten, että v. 2020 työikäinen väestö on 144 000 henkilöä pienempi kuin v. 2009. Väestöennusteen mukaan työikäisen väestön määrä kääntyy kasvuun maahanmuuton ja korkeamman syntyvyyden takia v. 2030. Työikäisten ikäluokkien pieneneminen sekä jatkuva eliniän kasvu heikentävät vanhushuoltosuhdetta (15-64 -vuotiaiden määrää suhteessa 65 vuotta täyttäneisiin) voimakkaasti seuraavan kahden vuosikymmenen aikana. Vanhushuoltosuhteen ennakoitaan kasvavan nykyisestä 26,5 prosentista 38 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä ja nousevan edelleen 50 prosenttiin vuoteen 2060 mennessä. Työllisten määrän ennakoitaan supistuvan, mutta hitaammin kuin työikäinen väestö, koska työurien pidentymisen odotetaan jatkuvan tulevaisuudessakin ikääntyneiden terveydentilan kohentuessa, työn fyysisen kuormittavuuden pienentyessä sekä tehtyjen eläkeuudistusten vaikutusten ansiosta.

Huoltosuhteen heikkeneminen rasittaa julkisen talouden kestävyyttä kahta kautta. Työvoiman supistuminen heikentää talouden tuotantopotentiaalia ja sitä kautta julkisen talouden rahoitus pohjan kasvua. Toisaalta seniori-ikäisen väestön kasvu lisää ikäsidonnoisia julkisia menoja, kuten eläke-, pitkäaikaishoito- ja terveydenhuoltomenoja.

Taantuman kasvattama julkisen talouden alijäämä sekä julkisen velan kasvu heikentävät julkisen talouden kykyä vastaanottaa tulevia menopaineita. Hallitusohjelmassa esitetty tavoite finanssipolitiikan kiristämiseksi kohentaa julkisen talouden kestävyyttä, mutta ei riitä turvaamaan sitä pitkällä aikavälillä.

Rakenteellisten uudistusten merkitys työurien pidentämiseksi, talouskasvun vauhdittamiseksi ja palveluiden tuottavuuden kasvattamiseksi korostuu alkaneella vuosikymmenellä. Työikäisen väestön supistuessa on tärkeää toimeenpanna uudistuksia, joilla edesautettaisiin työllisyysasteen nousua kaikissa ikäluokissa. Toimenpiteiden tulisi luoda kannustimia nuorille nopeampaan siirtymiseen koulutuksesta työelämään ja työikäisille jatkaa työelämässä nykyistä pidempään. Myös osatyökyvyttömyyseläkeläisten ja vajaakuntoisten työllistämismahdollisuuksia tulisi parantaa. Tuotantopotentiaalinen kasvun lisäksi nämä työllisyysasteen parantamiseen tähtäävät toimet kohentaisivat julkista taloutta myös sosiaalietuuksien kasvun hidastumisen kautta.

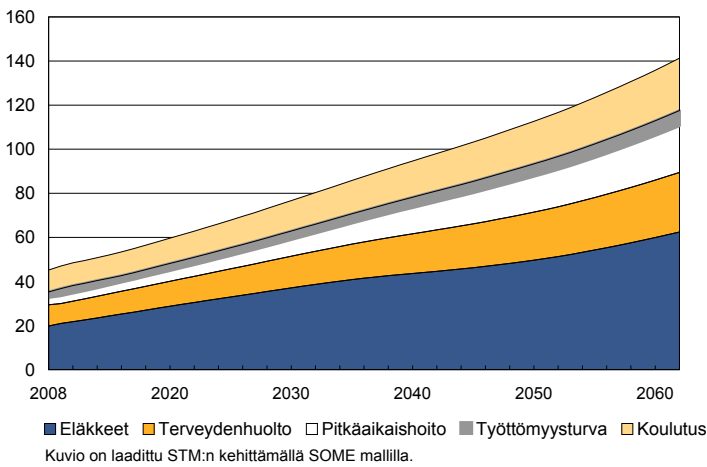
Ikärakenteen muutos kasvattaa joka tapauksessa julkisia menoja tulevina vuosikymmeninä, mikäli julkinen palveluntarjonta pidetään nykyisellä tasolla. Menojen kasvun hillitsemiseksi kaikkia julkisia menoja on tarpeen tarkastella kriittisesti ja tehostaa palvelutuotantoa. Näin voitaisiin taata laadukkaat palvelut tulevaisuudessakin. Muiden julkisten menojen ohessa myös eläkejärjestelmää on tarpeen arvioida kriittisesti. Erityisesti eläkkeelle siirtymisen lykkäämiseen

tähtäävät rakenneuudistukset hillitsisivät menojen kasvua ja kohentaisivat julkisen talouden kestävyyttä.

Tulo- ja menoperusteiden sekä rakenteellisten uudistusten yhteydessä tulee kannustin- ja tulonjakovaikutusten lisäksi ottaa huomioon toimenpiteiden vaikutus sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen. Sukupolvinäkökulmasta rakenteelliset toimet ja lisäsopeutus olisi edullista suorittaa etupainotteisesti, koska päätösten lykkääminen tulevaisuuteen kasvattaa tulevia sopeutustarpeita ja tulevan työikäisen väestön verorasitusta entisestään.

Ikäsidonnaiset menot

miljardia euroa, vuoden 2008 hinnoin

Taloudellisia tapahtumia maaliskuu 2011 – syyskuu 2011

4.3.2011

Eduskunta hyväksyi vuotta 2011 koskevan lisätalousarvion ja päätti, että sitä sovelletaan 15.3.2011 alkaen.

18.3.2011

Hallitus vahvisti teknisen menokehityksen vuosille 2012-2015. Kehys on pohja hallitusohjelmaneuvoitteluihin sekä kehykselle, josta uusi hallitus päättää vuoden 2012 talousarviokäsittelyn yhteydessä. Eduskunta ei käsittele nyt vahvistettua teknistä kehystä eikä kehys sisällä poliittisia linjauksia. Vuosien 2012-2015 menotason pohjana ovat nykyainsäädäntö ja sen vaikutukset tulevien vuosien menotasoon.

Kevään 2010 kehyspäätökseen verrattuna vuoden 2012 menot kasvavat noin 1,6 mrd. eurolla. Kaudella 2012-2015 ikäsidonnaiset menot kasvavat voimakkaasti. Menoja lisää myös valtionvelan korkomenojen kasvu. Suhdanneluonteiset menot, kuten työttömyysturvamenot, taas alenevat kehyskauden edessä taloustilanteen ennustetun kohenemisen seurauksena.

Valtion budjettitalouden tuloarvioiden lähtökohtana on kansantalouden keskipitkän aikavälin kehitysarvio, josta on johdettu veropohjien kehitysarviot. Budjettitalouden tulojen arvioidaan kasvavan kehyskaudella keskimäärin 4 % vuodessa. Budjettitalouden arvioidaan olevan alijäämäinen koko kehyskauden. Valtionvelka kasvaisi vuosittain noin 8 mrd. eurolla noin 117 mrd. euroon v. 2015, mikä on noin 51 % bruttokansantuotteesta.

Suomen talouden kuluvan vuoden kasvuksi ennustetaan 3½ %. Työttömyysasteen ennuste on 7,6 %. Raaka-aineiden hintojen nousu yhdistettynä markkinakorkojen nousuun kiihdyttää kuluvan vuoden inflaation yli kolmen prosentin. Vuoden 2012 kokonaistuotannon kasvuksi ennustetaan runsas 2½ %. Työttömyysaste alenee 7,2 prosenttiin ja suurimmat inflaatiopaineet on v. 2012 ohitettu.

Suomen julkisen talouden rahoitusasema heikkeni talouskriisin seurauksena jyrkästi. Vuosien 2009 ja 2010 alijäämä pysyi EU:n vakaus- ja kasvusopimuksessa asetettua kolmen prosentin alijäämärajaa pienempänä. Kuluvana vuonna

julkisen talouden tila kohenee talouden elpymisen, veronkorotusten ja määräaikaisten elvytysmenojen poistumisen seurauksena. Julkisyhteisöjen alijäämä on kuluvana vuonna 0,9 % suhteessa kokonaistuotantoon. Julkisen talouden arvioidaan olevan ilman vahvistavia toimia alijäämäinen vielä v. 2015.

Taluskriisin seurauksena erityisesti valtion rahoitusasema heikentyi voimakkaasti ja lähivuosina sen arvioidaan kohentuvan verrattain hitaasti; perusuran mukainen talouskasvu ei yksin riitä palauttamaan valtionaloutta tasapainoiseksi.

Julkinen velka on kasvanut parissa vuodessa noin 25 mrd. euroa. Velka lisääntyy edelleen keskipitkällä aikavälillä joka vuosi. Suomen julkinen velka ennen koettua taluskriisiä oli 30 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

23.3.2011

Valtioneuvosto päätti valtionalouden kehyksistä vuosille 2012–2015. Kehykset muodostavat pohjan seuraavan vaalikauden menojen arvioinnille.

25.3.2011

Tasavallan presidentti vahvisti arvonlisäverolakia koskevat muutokset. Maahantuonnissa pienintä kannettavaa arvonlisäveron määrää alennetaan 10 eurosta 5 euroon. Laki tulee voimaan 1.1.2013. Lisäksi arvonlisäverolakia muutetaan siten, että toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneiden ulkomaalaisten vuodelta 2009 tehtävien arvonlisäveronpalautushakemusten määräaika pidennetään 31.3.2011 saakka. Laki tulee voimaan 1.4.2011, ja sitä sovelletaan taannehtivasti 1.10.2010 lukien.

6.4.2011

Valtioneuvosto hyväksyi Eurooppa 2020-strategian kevään 2011 kansallisen ohjelman. Ohjelman linjaukset perustuvat pääministeri Kiviniemen hallituksen neuvottelutulokseen, edellisen hallituksen ohjelmaan ja sen välitarkasteluun, hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen Kestävän talouskasvun ja työllisyyden ohjelmaan sekä muihin hallituksen tekemiin periaatepäätöksiin. Ohjelma perustuu Eurooppa-neuvoston kesäkuussa 2010 hyväksymään Eurooppa 2020-strategiaan.

Valtioneuvosto hyväksyi Vakausohjelman tarkistuksen, jossa esitetään Suomen talouspolitiikan lähtökohdat ja tavoitteet erityisesti finanssipolitiikan osalta sekä arvioidaan niiden toteutumista vuoteen 2015 asti. Vakausohjelman tarkistuksen perustana on vuosia 2012-2015 koskeva valtionalouden kehyspäätös, eduskunnan 20.12.2010 hyväksymä vuoden 2011 talousarvio sekä näiden taustana olleet ennusteet.

7.4.2011

EKP:n neuvosto päätti, että perusrahoitusoperaatioiden korko nostetaan 1,25 prosenttiin alkaen operaatiosta, jonka maksut suoritetaan 13.4.2011.

13.5.2011

Tasavallan presidentti vahvisti Kainuun hallintokokeilusta annetun lain muuttamisen. Kainuun hallintokokeilun voimassaoloaika jatketaan neljällä vuodella vuoden 2016 loppuun asti ja kokeilualueen kunnille annetaan toimivalta päättää kokeilun jatkamisesta. Laki tulee voimaan 31.12.2011.

Tasavallan presidentti antoi eduskunnalle valtion tilinpäätöskertomuksen vuodelta 2010.

Valtioneuvosto lähetti eduskunnalle kirjelmän luonnoksesta Euroopan rahoitusvakaussäätöä koskevan puitesopimuksen muuttamisesta. Sopimusmuutoksen mukaan takausten enimmäismääriä ja ylitakauksen määrää korotetaan, sopimukseen sisällytetään hinnoittelua koskevat määräykset ja käteispuskurit poistetaan. Nykyisen puitesopimuksen mukaan takausten yhteismäärä on 440 mrd. euroa. Suomen valtiontakaukset ovat sopimuksen mukaan enintään 7,9052 mrd. euroa. Suomen osuus alkuperäisesti ehdotetusta 880 mrd. euron kokonaistakauksesta olisi 15,81041 mrd. euroa, uuden sopimusluonnoksen vaihtoehdon 1 mukaisesta 920 mrd. euron kokonaistakauksesta 17,2 mrd. euroa. Jos takaus annettaisiin vaihtoehdon 2 mukaisesti pääoman nimellisiarvolle, Suomen osuus 726,5 mrd. eurosta olisi 13,6 mrd. euroa. Koroilta tulevan takauksen määrä riippuisi kulloinkin vallitsevasta korkotasosta. Suomessa valtiontakaukset annetaan tavanomaisesti taattavan velan pääoman nimellisiarvolle. Korot kuuluvat takauksen piiriin, mutta niille ei asetettaisi euromääräisiä rajoja.

Valtioneuvosto lähetti eduskunnalle kirjelmän luonnoksesta Euroopan vakaussäätöjärjestelmän perustamista koskeväksi valtiosopimukseksi. Euroopan vakaussäätöjärjestelmän (EVM, englanniksi European Stability Mechanism, ESM) pääpiirteet määriteltiin 24.-25.3.2011 pidetyssä Eurooppa-neuvoston kokouksessa. EVM:n kokonaispääoma olisi 700 mrd. euroa. Tästä 80 mrd. euroa olisi maksettua pääomaa ja 620 mrd. euroa takuupääomaa. Maksettu pääoma pitää maksaa viiden vuoden kuluessa viidessä yhtä suuressa erässä. Suomen osuus kokonaispääomasta olisi 12,5818 mrd. euroa. Tästä 1,43792 mrd. euroa olisi maksettua pääomaa ja 11,14388 mrd. euroa takuupääomaa. Maksettu pääoma on Suomelle valtion talousarvion meno. Ensimmäinen erä maksettaisiin v. 2013 sopimuksen tultua voimaan. Korotusvaltuus otetaan valtion talousarvioon vain siinä tapauksessa, että sitä pitää siirtää maksettuaan pääomaan.

23.5.2011

Valtioneuvosto päätti antaa eduskunnalle tiedonannon Portugalille annettavaa lainoitusta varten Euroopan rahoitusvakausvälineen varainhankinnalle myönnettävästä valtioneuvostokautesta.

25.5.2011

Eduskunta päätti hyväksyä valtioneuvoston kannan Portugalille annettavaa lainoitusta varten Euroopan rahoitusvakausvälineen varainhankinnalle myönnettävästä valtioneuvostokautesta. Päätöksellä annetaan valtioneuvostokaus Euroopan rahoitusvakausvälineen varainhankinnalle, jonka se suorittaa Portugalille annettavaa lainoitusta varten. Takauksen määrä on ERVV-puitesopimuksessa tarkoitettua tarkistetun osallistumisosuuden mukaisesti määräytyvä Suomen tasavallan osuus Euroopan rahoitusvakausvälineen Portugalin lainoitusta varten suorittamasta 30,8 mrd. euron varainhankinnasta, siitä maksettavista koroista ja muista kuluista korotettuna 20 prosentilla. Takaus on voimassa enintään vuoden 2050 loppuun.

1.6.2011

Valtioneuvosto lähetti eduskunnalle kirjelmän komission talousarvioesityksestä vuodelle 2012. Komission esittämä maksumäärärahojen taso 132,7 mrd. euroa on 4,9 % vuoden 2011 tasoa suurempi. Sitoumusten määrä nousee 147,4 mrd. euroon eli kasvua on 3,7 %. Komission esityksen mukaisten maksumäärärahojen taso vastaa 1,01 prosenttia EU:n yhteenlasketusta bruttokansantulosta. Suomen maksujen kokonaismäärä tarkentuu komission talousarvioesityksen 1. oikaisukirjelmän jälkeen ja otetaan huomioon kansallisessa budjettivalmistelussa.

7.6.2011

Valtiovarainministeriö on vahvistanut peruskoroksi 2,0 % 1.7.2011 alkaen vuoden 2011 joulukuun loppuun asti.

23.6.2011

Tasavallan presidentti antoi eduskunnalle hallituksen esityksen vuoden 2011 toiseksi lisätalousarvioksi. Tuloarvioiden lisäys on nettomääräisesti 846 milj. euroa ja määrärahojen lisäys nettomääräisesti 32 milj. euroa. Vuoden 2011 toinen lisätalousarvioesitys on siten 815 milj. euroa ylijäämäinen. Valtion nettolainanotto v. 2011 on 8,2 mrd. euroa.

30.6.2011

Valtioneuvoston raha-asiainvaliokunta puolsi Kreikan valtiolle myönnettyä lainan ehtojen muuttamista. Lainan korko on kolmen kuukauden euri-bor lisättyinä kahdella prosenttiyksiköllä lainan nostamista seuraavan kolmen vuoden ajan. Jos korkojakso alkaa lainan nostamispäivän jälkeen, peritään

edellä mainittua korkoa seuraavaan koronmaksuerään saakka, joka seuraa lainan nostamista seuraavan kolmen vuoden jälkeen. Tämän jälkeisten korkoerien korko on kolmen kuukauden euribor lisättyinä kolmella prosenttiyksiköllä. Kunkin lainaerän takaisinmaksu alkaa neljän ja puolen vuoden kuluttua ja päättyy kymmenen vuoden kuluttua lainan nostamisesta.

1.7.2011

Eduskunta hyväksyi vuoden 2011 toisen lisätalousarvion ja päätti, että sitä sovelletaan 8.7.2011 lukien.

7.7.2011

EKP:n neuvosto päätti, että perusrahoitusoperaatioiden korko nostetaan 1,50 prosenttiin alkaen operaatiosta, jonka maksut suoritetaan 13.7.2011.

14.9.2011

Hallitus sopi vuoden 2012 talousarvioesityksestä ja valtioneuvoston kehyksistä vuosille 2012-2015 sekä vuoden 2011 kolmannesta lisätalousarviosta.

Vuoden 2012 talousarvioesityksen loppusumma on 52,3 mrd. euroa. Tuloja arvioidaan kertyvän yhteensä 45,3 mrd. euroa, joten alijäämä on 7,1 mrd. euroa. Valtion budjettitalouden varsinainen alijäämä supistuu vuoteen 2011 verrattuna 1,2 mrd. eurolla. Budjettitalouden menot nousevat noin 3,5 % vuoden 2011 varsinaisesta talousarviosta ja noin 1,5 % vuodelle 2011 budjetoidusta (ml. III LTAE 2011). Budjettitalouden tulojen ennustetaan v. 2012 nousevan noin 5 % vuodelle 2011 budjetoidusta.

Verotulot ovat noin 85 % kaikista budjettitalouden tuloista ja niiden ennustetaan kasvavan 6 %. Vuonna 2012 valtionvelka nousee 7 mrd. eurolla 89 mrd. euroon, joka on noin 44 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Verrattuna edellisen hallituksen maaliskuun kehyspäätökseen, sisältyy vuoden 2012 talousarvioesitykseen hallituksen päättämiä menoleikkauksia 1,1 mrd. euroa ja veronkorotuksia 1,1 mrd. euroa. Hallitus esittää menolisäyksiä runsaat 0,4 mrd. euroa ja valtion verotuloja vähentäviä toimenpiteitä 0,9 mrd. euroa.

Pääomatulojen verokanta nostetaan 30 prosenttiin, ja vero muutetaan progressiiviseksi siten, että verokanta on 32 % pääomatulojen 50 000 euroa ylittävältä osalta. Perintö- ja lahjaverotukseen lisätään uusi porras, jolloin ylin veroprosentti nousee 13 prosentista 16 prosenttiin 200 000 euroa ylittävissä perinöissä tai lahjan osalta. Korkotulojen lähdeveroprosenttia korotetaan kahdella prosenttiyksiköllä. Listautumattomien yritysten jakamien osinkojen verovapaan määrän raja alennetaan 60 000 euroon. Yritysten työllistämis-, kasvua ja investointimahdollisuuksien parantamiseksi yhteisöverokantaa alennetaan prosenttiyksiköllä 25 prosenttiin.

Työttömän peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea sekä asumistuen tulo rajoja korotetaan 1.1.2012 lukien sadalla eurolla kuukaudessa, mikä sisältää indeksikorotuksen. Toimeentulotuessa perusosaa korotetaan 6 prosentilla ja yksinhuoltajien toimeentulotukea vielä 10 prosentilla. Perusturvan korotuksista koituu valtiolle lisäkustannuksia v. 2012 n. 250 milj. euroa.

Vuonna 2010 kuntatalouden kehitys oli ennakoitua myönteisempi johtuen lähinnä kuntien verotulojen odotettua nopeammasta kasvusta. Tänä vuonna kuntien verotulojen arvioidaan kasvavan 4½ %. Valtionosuudet kasvavat runsaat 3 %. Yhteisöveron tilapäinen jako-osuuden 10 prosenttiyksikön korotus päättyi v. 2011. Sen sijaan tehdään uusi 5 prosentin korotus vuosina 2012 ja 2013.

Kuntien vuoden 2012 valtionavut ovat yhteensä n. 10,5 mrd. euroa, josta laskennalliset valtionosuudet ovat 9,5 mrd. euroa. Valtionavut kasvavat noin 370 milj. eurolla vuodesta 2011 eli n. 4½ %.

Hallituksen kehyspäätös sisältää vaalikauden 2012-2015 menokehyksen, joka toteuttaa hallitusohjelmassa sovitun 1,216 mrd. euron kehysmenojen nettomääräisen vähennyksen vuoden 2015 tasossa verrattuna edellisen hallituksen maaliskuussa 2011 antamaan kehyspäätökseen.

Vaalikauden aikana kohdistetaan lisäpanostuksia hallitusohjelman painopistealueisiin kaikkiaan noin 700 milj. eurolla vuoden 2015 tasolla. Vastaavasti hallitusohjelman mukaisesti toteutetaan säästöjä kehysmenoissa yhteensä n. 2,1 mrd. eurolla.

Budjettitalouden varsinaisten tulojen arvioidaan kasvavan kehyskaudella (2011-2015) keskimäärin 4,3 % vuodessa. Verotulojen kasvuksi arvioidaan hie- man tätä enemmän, 4,7 %.

Valtionvelan arvioidaan kehyskauden aikana kasvavan noin 26 mrd. eurolla, jolloin valtionvelka suhteessa bruttokansantuotteeseen nousee n. 48 prosenttiin v. 2015.

Lisätalousarvioita varten hallitus varaa kehyksestä vuosittain 200 milj. euroa. Hallitus sopi hallinnonalojen kehyyksiksi 42 284 milj. euroa vuodelle 2012, 42 205 milj. euroa vuodelle 2013, 42 037 milj. euroa vuodelle 2014 ja 42 132 milj. euroa vuodelle 2015. Vuoden 2012 talousarvioletus ja tarkistetut kehyykset vuosille 2012-2015 annetaan 5.10.2011.

Hallitus sopi myös vuoden 2011 kolmannesta lisätalousarviosta. Lisätalousarviossa tulot kasvavat runsaat 1,8 mrd. euroa vuoden 2010 kumulatiivisen ylijäämän käytöstä johtuen. Menonlisäykset ovat nettomääräisesti 52 milj. euroa. Kolmas lisätalousarvio vähentää vuoden 2011 nettolainanoton tarvetta 6,5 mrd. euroon. Vuoden 2010 kolmas lisätalousarvioletus annetaan eduskunnalle 30.9.2011.

Lähteet: Eduskunnan asiakirjahaku, Valtioneuvoston viikko, ministeriöiden tiedotteet, EKP:n tiedotteet

Liitetaulukot

1. Kysynnän ja tarjonnan tase
2. Kansantalouden rahoitustasapaino
3. Valtion budjettitalouden tulot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan
4. Valtion budjettitalouden menot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan
5. Valtion budjettitalouden menot hallinnonaloittain tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan
6. Valtion ja kuntien velka
7. Julkinen bruttovelka (EMU)
8. Kansaneläkelaitos, kansaneläkerahasto
9. Kansaneläkelaitos, sairausvakuutusrahasto
10. Kansaneläkelaitos, sosiaaliturvan yleisrahasto
11. Yksityisen sektorin työeläkelaitosten vakuutusmaksutulot, eläkemenot ja vastuovelka

1. Kysynnän ja tarjonnan tase, miljoonaa euroa

	Käypiin hintoihin					
	2008*	2009*	2010*	2011**	2012**	2013**
Bruttokansantuote markkinahintaan	185 651	173 267	180 253	191 526	200 151	208 526
Tavaroiden ja palvelusten tuonti	79 991	61 525	70 298	78 555	79 951	85 963
Kokonaistarjonta	265 642	234 792	250 551	270 081	280 102	294 489
Tavaroiden ja palvelusten vienti	86 958	64 356	72 643	80 190	83 085	89 079
Kulut	137 212	137 421	142 756	150 952	157 384	163 211
yksityinen	95 479	94 060	98 480	104 988	109 885	114 281
julkinen	41 733	43 361	44 276	45 964	47 499	48 931
Investoinnit	39 759	33 982	33 888	36 413	37 479	39 449
yksityiset	35 070	29 132	29 297	31 420	32 320	34 084
julkiset	4 689	4 850	4 591	4 993	5 159	5 366
Kysyntäerät yhteensä	263 929	235 759	249 287	267 555	277 948	291 739
	Viitevuoden 2000 hintoihin; ei summautuvia					
	2008*	2009*	2010*	2011**	2012**	2013**
Bruttokansantuote markkinahintaan	167 177	153 423	159 013	164 516	167 428	171 260
Tavaroiden ja palvelusten tuonti	72 841	61 097	65 618	68 048	69 999	72 824
Kokonaistarjonta	239 428	214 038	223 943	231 845	236 688	243 287
Tavaroiden ja palvelusten vienti	88 359	69 347	75 324	78 575	81 338	85 180
Kulut	115 137	112 995	115 315	118 366	119 956	122 000
yksityinen	84 566	81 981	84 213	87 098	88 529	90 381
julkinen	30 836	31 107	31 293	31 579	31 787	32 043
Investoinnit	32 835	28 410	29 195	30 836	31 118	32 016
yksityiset	29 215	24 569	25 516	26 936	27 190	28 047
julkiset	3 643	3 813	3 668	3 887	3 916	3 964
Kysyntäerät yhteensä	236 766	209 847	219 562	228 817	233 597	240 110

2. Kansantalouden rahoitustasapaino

	2006	2007	2008*	2009*	2010*
	prosenttia bruttokansantuotteesta				
Bruttoinvestoinnit¹⁾	21,3	22,9	22,4	19,0	19,5
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	7,6	7,6	7,1	6,8	7,3
yritykset ja rahoituslaitokset	11,4	12,9	12,7	8,8	8,6
julkisyhteisöt	2,2	2,4	2,5	2,8	2,6
Bruttosäästäminen²⁾	26,0	27,2	25,6	21,3	21,5
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	3,7	3,9	4,4	7,3	6,9
yritykset ja rahoituslaitokset	16,1	15,6	14,5	13,8	14,8
julkisyhteisöt	6,3	7,7	6,8	0,1	-0,2
Rahoitusylijäämä	4,7	4,3	3,3	2,2	2,0
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	-3,9	-3,7	-2,8	0,6	-0,4
yritykset ja rahoituslaitokset	4,6	2,7	1,8	5,0	6,2
julkisyhteisöt	4,0	5,3	4,2	-2,7	-2,8
Tilastollinen ero ³⁾	0,0	0,0	0,0	0,6	0,9

¹⁾ Kiinteän pääoman bruttomuodostus ja varastojen lisäys sekä maanostot, netto.

²⁾ Ml. pääomansiirrot, netto.

³⁾ Kysynnän ja tarjonnan taseeseen sisältyvä tilastollinen ero, sisältyy bruttoinvestointeihin.

3. Valtion budjettitalouden tulot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan, miljoonaa euroa

	Tilinpäätös			Talousarvio		
	2008	2009	2010	2010	2011	2012 (esitys)
Tulovero	13 998	9 935	9 468	9 795	11 199	11 404
Arvonlisävero	14 049	13 316	13 710	12 613	14 571	15 625
Valmisteverot	4 963	5 092	5 284	5 157	5 990	6 700
tupakkavero	630	689	698	682	704	751
alkoholijuomavero	1 092	1 207	1 284	1 273	1 309	1 399
energiaverot	3 192	3 149	3 252	3 155	3 850	4 356
muut valmisteverot	50	47	50	47	127	194
Autovero	1 016	687	941	850	1 012	1 209
Muut verot ja veronluonteiset tulot	3 188	2 504	2 804	2 825	3 058	3 263
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä	37 213	31 534	32 207	31 240	35 830	38 200
Sekalaiset tulot	4 387	4 605	5 069	4 679	4 703	4 849
Korkotulot ja voiton tuloutukset	2 488	1 197	1 486	1 319	1 752	2 009
Tulot ilman rahoitustaloustoimia	44 088	37 336	38 762	37 238	42 285	45 058
Valtiolle takaisin maksettavat lainat	203	198	289	172	171	205
Tulot ilman lainanottoa	44 291	37 534	39 051	37 409	42 456	45 263
Nettolainanotto ja velanhallinta	-	10 264	11 272	13 065	8 071	7 090
Tulot yhteensä	44 292	47 798	50 323	50 474	50 527	52 353

4. Valtion budjettitalouden menot tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan, miljoonaa euroa

	Tilinpäätös			Talousarvio		
	2008	2009	2010	2010	2011	2012 (esitys)
Eläkkeet	3 379	3 618	3733	3 731	3 920	4 131
Puolustusvoimien kalustohankinnat	687	713	577	701	750	720
Muut kulutusmenot	8 151	8 794	8651	8 434	8 609	8 936
Kulutusmenot yhteensä	12 217	13 125	12961	12 866	13 279	13 787
Valtionavut kunnille ym.	9 466	10 267	11125	11 051	11 519	12 062
Valtionavut elinkeinoille	3 253	3 387	3273	3 484	3 541	3 634
Valtionavut kotitalouksille yms.	8 345	9 190	9899	10 173	10 159	10 373
Siirrot budjetin ulkopuolisille rahastoille ja Kela:lle	3 408	3 899	4570	4 623	4 812	5 090
Muut siirtomenot	3 332	3 461	3374	3 779	3 910	4001
Siirtomenot yhteensä	27 804	30 203	32242	33 111	33 941	35 159
Koneiden, laitteiden ja kaluston hankkiminen	34	34	31	25	30	50
Talonrakennukset	28	29	35	31	41	40
Maa- ja vesirakennukset	467	477	568	540	406	596
Reaalisijoitukset yhteensä	528	540	633	596	479	687
Valtionvelan korot	2 237	1 854	1867	2 039	1 894	2 146
Erittelemättömät menot	177	83	140	61	75	60
Muut menot yhteensä	2 414	1 938	2006	2 100	1 969	2 206
Menot ilman rahoitustalous-toimia	42 964	45 806	47842	48 672	49 668	51 996
Lainananto	80	713	1696	1 599	605	501
Muut finanssisijoitukset	487	378	341	202	254	14
Finanssisijoitukset yhteensä	567	1 091	2037	1 801	859	515
Menot ilman kuoletuksia	43 531	46 897	49880	50 474	50 527	52353
Nettokuoletukset ja velanhallinta	1 394	-	-	-	-	-
Menot yhteensä	44 923	46 897	49880	50 474	50 527	52353

5. Valtion budjettitalouden menot hallinnonaloittain¹⁾ tilinpäätöksen sekä talousarvion mukaan, miljoonaa euroa

	Tilinpäätös			Talousarvio		
	2008	2009	2010	2010	2011	2012 (esitys)
21. Eduskunta	111	116	120	122	133	143
22. Tasavallan Presidentti	9	12	15	15	22	19
23. Valtioneuvosto	348	79	78	78	79	82
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	1 117	1 167	1174	1 190	1 268	1 283
25. Oikeusministeriön hallinnonala	772	812	813	792	836	856
26. Sisäasiainministeriön hallinnonala	1 157	1 263	1329	1 270	1 222	1 245
27. Puolustusministeriön hallinnonala	2 468	2 788	2732	2 709	2 856	2 853
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	13 223	14 463	16278	14 869	15 294	16 196
29. Opetusministeriön hallinnonala	5 686	5 978	6374	6 218	6 730	6 663
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	2 748	2 804	2761	2 833	2 829	2 704
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	2 174	2 282	2252	2 215	2 059	2 375
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	2 257	2 851	2592	4 228	3423	3 367
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	8 861	10 031	11165	11 529	11 518	12 111
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	346	379	307	329	323	271
36. Valtionvelan korot	2 252	1 872	1890	2 076	1 933	2 185
37. Valtionvelan vähentäminen	1 394	-	-	-	-	-
Menot yhteensä	44 923	46 897	49880	50 474	50 527	52353

¹⁾ Vuodesta 2006 alkaen ministeriöiden välisen uuden tehtäväjaon mukaisesti.

6. Valtion ja kuntien velka, miljardia euroa

	2006	2007	2008	2009*	2010*	2011**
Euomääräinen velka	58,9	56,1	54,4	64,3	75,2	81,7
Valuuttamääräinen velka	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Valtionvelka yhteensä	58,9	56,1	54,4	64,3	75,2	81,7
%/BKT	35,5	31,2	29,3	37,1	41,7	42,6
Kuntien velka, mrd. euroa ¹⁾	8,4	9,0	9,6	10,9	11,7	12,1

¹⁾ Kuntien tilinpidon mukaan.

7. Julkinen bruttovelka (EMU), miljardia euroa

	2006	2007	2008	2009*	2010*	2011**
Valtio	57,9	55,1	54,6	65,3	76,7	82,8
Kunnat	7,8	8,2	8,5	9,7	10,5	10,8
Sosiaaliturvarahastot	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	65,7	63,3	63,0	75,0	87,0	93,3
%/BKT	39,6	35,2	33,9	43,3	48,3	48,7

8. Kansaneläkelaitos, kansaneläkerahasto

Kansaneläkelain, perhe-eläkelain ja rintamasotilaseläkelain mukaiset tuotot ja kulut, miljoonaa euroa

	2 006	2 007	2 008	2 009	2010	2011 ¹⁾
Tuotot						
Työnantajien vakuutusmaksut	1 097	1 100	1 083	679	46	2
Valtion rahoitusosuus	1 367	1 384	1 814	2 614	3 377	3604
eläkeväh. kansaneläkkeisiin	827	834	958	1 664	2 341	2357
lapsikorotuksiin	.	.	.	4	6	6
perhe-eläkkeisiin	38	37	37	37	36	35
takuueläkkeisiin						122
rintamasotilasetuuksiin	80	72	70	64	56	49
eläkkeensaajan asumistukiin	314	332	355	369	390	419
lasten vammaistukiin	73	73	70	70	70	70
aikuisten vammaistukiin	35	36	32	32	31	31
eläkettä saavien hoitotukiin	.	.	286	310	398	428
ruokavaliokorvauksiin	.	.	6	7	7	8
toimintakuluihin	.	.	.	57	44	80
Osuus ALV-tuotoista	
Omaisuuuden tuotot	48	22	23	27	26	6
Yhteensä	2 512	2 506	2 920	3 320	3 449	3612
Valtion takuusuoritus	555	557	505	.	.	
Valtion lisärahoitusosuus / lisäsuoritus	.	.	.	130	.	
Kulut						
Etuudet	2 892	2 921	3 262	3 355	3 400	3522
Kansaneläkkeet	2 120	2 128	2 444	2 502	2 443	2397
eläkeväh. kansaneläkkeet	2 077	2 086	2 401	2 459	2 401	2357
lapsikorotukset	5	5	6	6	6	6
perhe-eläkkeet	38	37	37	37	36	35
Takuueläkkeet						122
Rintamasotilasetuudet	80	72	70	64	56	49
Eläkkeensaajan asumistuki	315	332	349	370	393	419
Vammaisetuudet	377	389	399	419	509	535
eläkettä saavien hoitotuet	269	281	291	310	401	427
lasten vammaistuet	73	72	70	70	70	70
aikuisten vammaistuet	35	36	31	32	31	31
ruokavaliokorvaukset	.	.	7	7	7	8
Toimintakulut	143	141	149	126	115	120
Yhteensä	3 035	3 062	3 411	3 481	3 515	3642

¹⁾ Kansaneläkelaitoksen arvio.

9. Kansaneläkelaitos, sairausvakuutusrahasto

Sairausvakuutuslain mukaiset tuotot ja kulut, miljoonaa euroa

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹⁾
Tuotot						
Vakuutusmaksut	2 731	2 885	2 958	3 039	3 553	3 307
vakuutettujen maksut	1 458	1 522	1 546	1 625	1 980	1 727
työnantajain maksut	1 273	1 363	1 411	1 414	1 574	1 580
Takautumissuoritukset	4	4	3	7	4	1
Omaisuiden tuotot	14	27	30	4	4	9
Valtion rahoitusosuus	1 074	1 080	1 128	1 190	1 293	1 271
Yhteensä	3 823	3 995	4 119	4 240	4 854	4 589
Kulut						
Suoritukset vakuutetuille ²⁾	2 973	3 149	3 376	3 526	3 591	3 789
päivärahat	749	775	781	809	826	874
äitiys-, isyys- ja vanhempainrahat	728	812	883	970	1 023	1 093
lääkekorvaukset	1 100	1 142	1 243	1 245	1 226	1 277
lääkärinpalkkiokorvaukset	155	159	185	198	194	201
tutkimus- ja hoitokorvaukset	60	65	68	70	72	76
matkakorvaukset	181	196	216	235	251	268
Työterveyshuolto	219	230	278	279	304	320
Kuntoutus	289	296	300	306	311	329
Muut etuudet	13	17	15	27	25	28
Suoritukset Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle	9	9	10	10	8	9
Toimintakulut	215	211	224	182	186	198
Yhteensä	3 718	3 911	4 204	4 330	4 425	4 672

1) Kansaneläkelaitoksen arvio.

2) Sisältää myös työpaikkakassojen kautta maksetut korvaukset.

10. Kansaneläkelaitos, sosiaaliturvan yleisrahasto

Kansaneläkelaitoksen toimeenpantavaksi säädetty muuttanut kuin kansaneläkerahastosta ja sairausvakuutusrahastosta maksettavat etuus- ja toimintakulut sekä tuotot, miljoonaa euroa

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹⁾
Tuotot						
Palkansaajien työttömyysvakuutusmaksu	56	48	33	21	40	63
Valtion rahoitusosuus	3 449	3 295	3 307	3 811	4 014	4 063
Kuntien rahoitusosuus	572	553	534	569	589	603
Muut tuotot	0	0	0	2	2	4
Yhteensä	4 077	3 897	3 874	4 403	4 645	4 733
Kulut						
Työttömyysturvan perusturva	1 014	878	823	975	1 097	1 124
Lapsilisät	1 419	1 411	1 425	1 437	1 433	1 436
Lastenhoidon tuki	395	394	394	427	444	457
Äitiysavustus ja adoptiotuki	11	10	11	11	11	12
Elatustuki	.	.	.	70	102	107
Opintoetuudet	737	714	738	833	845	742
Yleinen asumistuki	439	431	428	482	530	569
Muut etuudet	61	58	56	48	50	50
Toimintakulut	.	.	.	120	132	137
Yhteensä	4 077	3 897	3 874	4 403	4 645	4 733

¹⁾ Kansaneläkelaitoksen arvio

11. Yksityisen sektorin työeläkelaitosten vakuutusmaksutulot, eläkemenot ja vastuuelka (rahasotot), miljoonaa euroa.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ^{a)}	2011 ^{a)}
Vakuutusmaksut							
palkoista ¹⁾	8 449	9 062	9 537	10 382	10 030	10 417	11 200
yrittäjätuloista ²⁾	739	754	800	826	883	931	995
Yhteensä	9 188	9 816	10 337	11 208	10 913	11 348	12 195
Eläkkeet							
palkansaajat ¹⁾	7342*	8 030	8 547	9 124	10 089	10 639	11 300
yrittäjät ²⁾	1373*	1 165	1 221	1 281	1 391	1 444	1 500
- siitä valtion rahoitus	433	463	476	510	578	598	628
Yhteensä	8 715	9 195	9 768	10 405	11 480	12 083	12 800
Vastuuelka 31.12.	65 339	71 248	77 008	70 618	77 000	80 733	84 300
Vakuutusmaksut, % BKT:sta	6,1	5,9	5,8	6,1	6,3	6,3	6,4
Eläkkeet, % BKT:sta	5,5	5,5	5,4	5,6	6,6	6,7	6,7
Keskimääräinen TEL-maksu, % palkasta	21,6	21,2	21,1	21,1	21,3	21,6	22,1
Laskuperustekorko, % (keskim. vuodessa)	5,13	6,25	5,75	5,50	3,00	4,00	4,62

a) ETK:n arvio

1) TyEL ja MEL

2) MYEL ja YEL

*) Vuosien 2003-2005 eläkkeet ovat laitoskohtaisia. Myöhempien vuosien luvut ovat lakikohtaisia. Koko kertyneen työeläkkeen maksaa viimeinen laitos, jossa työntekijä on ollut vakuutettuna (ns. viimeisen laitoksen periaate). Esimerkiksi on mahdollista, että henkilölle on karttunut työeläkettä ensin Maatalousyrittäjän eläkelain (MYEL) ja lopuksi Työntekijän eläkelain (TyEL) mukaan. Tällöin viimeinen eläkelaitos, tässä tapauksessa jokin TyEL-laitoksista, maksaa koko eläkkeen ja siis myös MYEL-osuuden siitä. Laitoskohtaisessa tarkastelussa lasketaan yhteen laitoksien maksamat eläkkeet. Lakikohtaisessa tarkastelussa sen sijaan yhteen lasketaan kunkin lain mukaan maksetut eläkkeet/eläkeosat.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 09 160 01
Telefaksi 09 160 33123
www.vm.fi

36a/2011
Valtiovarainministeriön julkaisu
Lokakuu 2011

ISBN 978-952-251-251-2 (nid.)
ISSN 1459-3394 (nid.)

ISBN 978-952-251-252-9 (PDF)
ISSN 1797-9714 (PDF)

**VM:N
JULKAISUSARJAN
TEEMAT:**

Budjetti
Hallinnon kehittäminen
ICT-toiminta
Kunnat
Ohjaus ja tilivelvollisuus
Rahoitusmarkkinat
Taloudelliset ja
talouspoliittiset
katsaukset
Valtion työmarkkinalaitos
Verotus